

## Mirimo ya Vatumwi wa Yéesu Mulongooryo

Muuntũ ^aandika kitáabu iki cha Mirimo ya Vatumwi wa Yéesu, ni Lúka. Lúka si ajáa M̃yahúudi tukũ (Vakolosáai 4:7-14). Yeeye ayeendan'yáa na Paúli haantũ ^hari foo, na ni mutumwi wa Paúli ajáa (2 Timotéeo 4:11). Kei Paúli alũsa Lúka ni umwi wa vatumami viivaachwe (Filemóoni 24). Uhu Lúka ajáa eendwa, na ni dakitáari ajáa (Vakolosáai 4:14).

Lúka aandika kitáabu cha Mirimo ya Vatumwi kati ya myaaka ya 62-63 keende Kirisitũ ^avyaalwa. Kei, aandika kitáabu cha Masáare Maaja ya Yéesu Kirisitũ. Vitáabu ivi viviri Lúka aandika kwa muuntũ umwi ^asewáa Toofiili. Uhu Toofiili ajáa ni muuntũ ^anyemiwáa (Lúka 1:3). Vamanyi ^vari foo va Masáare ^Yari Mpeho, vaséaa, Toofiili si ajáa M̃yahúudi tukũ na ajáa amavalandukira Yéesu.

Kitáabu cha Mirimo ya Vatumwi, ni mwiitũubiriro wa Kitáabu cha Masáare Maaja ja ^vyeeene yaandikwa ni Lúka (1:1-2). Kiintũ kikũlu Lúka ^alũsa aha, ni ^vyeeene Mulũngu aarya Masáare Maaja ya Yéesu lwa ncholo, na ^vyeeene atalaryáa vaantũ ^vamura Yéesu kwa njira ya nteendo ja Mutima Mũja (laanga baa ja 2:2-4; 8:14-17; 10:44-48). Kei mirimo ^yalũswa ^iri foo aha, ni ya vala Peéteru (baa ja 2:14-41; 4:1-12) na Paúli (baa ja 9:1-19; 28:3-8) vatumwi. Na kiintũ chiingi ^chalũswa ni ^vyeeene vaantũ ^vamura

Yéesu vakiingikáa no keenera lwa ncholo (baa ja 2:41, 47; 5:14).

### **^Vyeene Kitáabu iki Chagavwa**

Vaantũ ^vamura Yéesu va ncholo 1:1-5:42

Uturikiri na kweenera kwa Masáare Maaja ya

Yéesu 6:1-9:31

Mirimo ya Peéteru 9:32-12:25

Paúli yookera njira noo variyula Masáare Maaja

lwa ncholo 13:1-14:28

Itaka ra Yerusaleému 15:1-41

Paúli yookera njira noo variyula Masáare Maaja

lwa kaviri 16:1-18:22

Paúli yookera njira noo variyula Masáare Maaja

lwa katatu 18:23-21:14

Paúli yookera njira lwa kani, yookwaatwa no

twaalwa na Rúumi 21:15-28:31

### **Mutima Muija ^Mweene Muiungu Alaha**

<sup>1</sup> Toofiili mwanawitũ, kura kitáabwii ^chalongoola,\* nakwaandikira masáare yoosi Yéesu ^aanda tumama no variyula

<sup>2</sup> fũũũ siku ira ^akasumulwe na kurumwii. Ajáa de asumulwe na kurumwii, avalairirya vatumwi vaachwe ^avasaawula kwa njira ya Mutima Muija.☆

<sup>3</sup> Kwa siku makumi yani (40) keende ^akafufuke, avafumira vatumwi vaachwe ^vari foo kwa njira ^joonekya kikomi yeeye ni mooyo ajáa. Kei avaki-indyáa masáare ya Utemi wa Muiungu.

<sup>4</sup> Mpĩndi imwi kati ^ajáa novo, ajáa avalairirya yoovasea, “Kari mufúmaa múujii wa Yerusaleému

---

\* **1:1 kitáabwii ^chalongoola:** Iki ni kitáabu cha Masáare Maaja ^yaandikwa ni Lúka. ☆ **1:2** Laanga Matáayo 28:19-20; Maáríki 16:15; Lúka 24:44-49.

tuku, mumuwojere mumunu Mutima Muija ura Taata waani ajaa iichuunga kuvaretera ari, ura mwateera fuma kwaani.

<sup>5</sup> Yoohani Mubatisaji abatisa vaantu na maaji, maa kaa, siku ingai vii jookuija, nyuunyu batisiwa mui na Mutima Muija.”

### *Yesu Yoosumulwa na Kurumwii*

<sup>6</sup> Mpiindi vatumwi vajaa viijingire hamwi na Yesu, vakamuurya voosea, “Eri, Mukulu, mpiindi iji noo uri tihindurira suusu Viisiraéli utemi wuu?”

<sup>7</sup> Maa kaa, Yesu akavasea, “Siku na mpiindi si murimo waanyu kutaanga tuku, iro ni ra Taata ari vika kwa wiimiriri waachwe.

<sup>8</sup> Maa kaa, mui hokera ngururu mpiindi Mutima Muija ari kuija na kari nyuunyu, kuva mui vara voonekya kikomi chaani muji Yerusalemu, kwa isi yoosi ya Yudea na Samaria na furi utulo waasi.”

<sup>9</sup> Akahumale kulusika ayo, hahara akasumulwa na kurumwii, vatumwi voosi nti voomoona. Aho, ichu rikamukikirira, si vamoona kei tuku. <sup>10</sup> Nti vajaa vakaari voolaanga kurumwii koonka ja vyeene yootamany na kurumwii, koonka vaantu valve vaviri viivikire ingo njeru vakima mbarimbari yaavo!

<sup>11</sup> Avo vaantu vakavasea, “Ee vaantu va Galilaya, sa che mwiimire aha no laanga kurumwii? Yesu asumwirwe kudoma na kurumwii fuma kari nyuunyu, hinduka ari jeyyo ja vyeene mumiwe yootamany na kurumwii.”

### *Matiási Yoosaawulwa Fime Nkalwii ya Yuda*

☆ 1:5 Laanga Matáayo 3:1; Maáriki 1:4-8; Lúka 3:16.

12 Hara, vatumwi va Yéesu vakahinduka na Yerusaléemu fuma Luulwii lwa Miseitúuni. Fuma luulwii fura Yerusaléemu, ni luyeendo lwa siku ya Sabáato† lajáa.

13 ^Vakiingire múujii, vakaambuka na gorófii kuntu ^viikaláa. Ava noo vajáa aho, Peéteri, Yooháani, Yaakúpu, Anderéa na Filípi, Tomási, Batolomáayo na Matáayo, Yaakúpu sha Alufáayo, Simóoni Selóote‡ na Yúda sha Yaakúpu.

14 Avo voosi viijiingáa kumuloomba Mulungu na muryungu umwi. Baa kei, vajáa vamwaari vaantu vaki vingi baa na Maríia íyo waala Yéesu na vanduu vaachwe.

15 Siku imwi vaantu igana rimwi na makumi yaviri (120) vajáa viijingire, aho, Peéteri akiima kati na kati ya vaantu ^vamura Yéesu. Akavasea,

16 “Vanaviitu, Masáare ^Yari Mpeho yakiimana, kwa kira Mutima Muija ^alusa ko tweera mutemi Daúdi mweeri ya ayo masáare ya Yúda ^mweene avalongoola vara ^vamukwaata Yéesu.✧

17 Yúda ni umwi wiiswi ajáa, na suusu tatumamáa ne murimo uhu wa Mulungu hamwi ne.

18 Yúda awula iwunda na jira mpía ^apata kwa nteendo mbi. Na mpiindi ^ajáa uko aawya na inda, na inda yaachwe yaatuka mpaka matuumbu yakitika na weerwii.

---

† 1:12 luyeendo lwa siku ya Sabáato: Uhu ni luyeendo ^lweene vajáa varekerwa Viisiraéli vayeende siku ya Sabáato. Ufhi waachwe ni ja kilomita imwi. ‡ 1:13 Selóote: Noo kusea mulwiiri wa isi. ✧ 1:16 Laanga Matáayo 26:47-49.

19 Masáare aya, yajáa yeenera Yerusaléemu yoosi. Sa jeyyo, vakaraanirira iro iwunda Akelidáama, noo kúsea, 'Iwunda ra Sakami.'✠

20 Kitáabu cha Sabúuri chalúusa,

'Nyuumba yaachwe ichaale ntúhú,

kari kúve na muntu ^ari chaala aho tuku.'✠

Kei kwaandikwa,

'Haantu haachwe hasumulwe ni muntu wiingi.'✠

21 Sa jeyyo, toosaakwa tusaawule muntu wiingi ^iituubáa na suusu mpiindi joosi Yéesu Mweenevyoosi ^ajáa na suusu.

22 Uwo asaakwa ave úra ^avíjaa na suusu keende Yéesu ^akabatisiwe ni Yooháani Mubatisáaji fúru siku asumulwa na kurumwii. Úra ^ari saawulwa, yoosaakwa ave úra ^oona hamwi na suusu kufufuka kwa Yéesu."

23 Hara vakalúusa marina ya vaantu vaviri. Yooséfu ^asewáa Barisába irina riingi noo Yústo akemerwáa na wa kaviri Matíási.

24 Aho, vakalúusika na Mweenevyoosi voosea, "Mweenevyoosi, weewe umányire matima wa kira muntu. Tulaire kati ya ava vaviri ni ani ^umusáawiire,

25 sa asumule murimo wa utumi ^mweene warekirwé ni Yúda. Yeeye ^akakweye atamanya na kuntu yeeye ^asaakwa adome."

✠ 1:19 Laanga Matáayo 27:3-10. ✠ 1:20 Laanga Sabúuri 69:25.

✠ 1:20 Laanga Sabúuri 109:8.

26 Vakasaawula ko vaa mbare,<sup>§</sup> na mbare ikamuwyiira Matiaási. Jeyyo Matiaási akasaangira na vatumwi vara viingi ikimi na umwi.

## 2

### *Kuuja kwa Mutima Muija*

<sup>1</sup> Siku ya ngovi ya Pentekoste\* ikafike, vaantu voosi vamuruma Yeesu vajaa vijiinga haantu hamudu.

<sup>2</sup> Koonka, ikateereka sawuti fuma kurumwii ja ya ihumbuuto ikulukulu yooruma. Iyo sawuti ikamema nyumba ng'eene viikalaa.

<sup>3</sup> Hahara, vakoona viintu viri ja lurijo lwa mooto. Ulo lurijo lukiikerakera na lukiikala mweeri ya kira muuntu.

<sup>4</sup> Vaantu voosi vajaa aho, vakahokera Mutima Muija, vakaanda lausika nduusika jingi, ja vyeene Mutima Muija ajaa аваheera ngururu jo lausika.

---

§ 1:26 **vaa mbare:** Vayahudi vavaa mbare ko kaandika marina ya vaantu mawyii madu madu, vakavikira kiintwii kiri ja ndavo, maa vakaanda sukya mpaka iwee riri na irina ra muuntu umwi rikafuma. Iwee iro roonekyaa uwo muuntu asawirwe ni Mulungu. Viisiraeli varumaa Mulungu noo alongwire kusaawula uwo muuntu. Laanga Mpiri 16:33.

\* 2:1 **Pentekoste:** Muhakwii wa Kali, Pentekoste ni ngovi Vayahudi vabweeyya mpindi vari humula kuchwa na vari humula seyya viintu vyoosi mawundii. Ngovi iyo yabweeyiwa siku ya makumi yasaano (50) keende Paasika yalooka. Laanga Nkumbukira ya Miiri 16:9-12. Muhakwii Mufya, ngovi ya Pentekoste ni ngovi ya siku Mutima Muija uja na kari weera na myuujisa. Siku iyo, Mutima Muija na vaantu vamuruma Yeesu vaava kiintu kimwi.

5 Haaha aho Yerusaléemu, kujáa kwatiite Vayahúudi ^vamutuubáa Muluungu. Avo vajáa vafúmire isi joosi vuu ja weeru.

6 ^Vakateere iyo sawúti, vakadoma itíjo, vakiijiinga na vaantu viingi ^vari foo. Vakahwaalala maatuku sa kira umwi waavo avateeráa avo vaantu ^vamura Yeesu vooluusika nduusika jaavo.

7 Vakahwaalala na vakiivunduka. Vakaanda kiiyurya voosea, “Eri, ava vaantu ^vooluusika jei si Vagaliláaya tuku wuu?”

8 Ha de jooli kira umwi wiitu yoovateera vooluusika nduusika jiitu ^tavyaalwa nojo?

9 Vamwi viitu tafúmire isi ya Vapáasi, Vaméedi, na Vaeláami, viingi tafúmire isi ya Mesopotámia, Yudéa, Kapadokía, Póonto na Ásia,

10 vamwi Firigía na Pamufília, Mísiri na Líbia sengerera na Kiréene na viingi tafúmire Róoma.

11 Vamwi viitu ni Vayahúudi na vaantu viingi ^vatúubaa díini ya Kiyahúudi. Vamwi vafúmire Kiréete na viingi Arábia. Suusu voosi toovateera vooluusika nduusika jiitu, voomadumba Muluungu kwa masáare makulu Muluungu ^abwéeyaa.”

12 Vaantu voosi vakahwaalala maatuku no koofa. Vaakiiyurya voosea, “Uvari yuli wa masáare aya ni kiintu che?”

13 Maa kaa, vamwi vaavo vakaanda kuvahenchula voosea, “Varéeviiwe ni diváai ifya!”

### *Peéteru Yoovavariyirira Vaantu*

14 Aho, Peéteru akiima hamwi na vara vatumwi ikimi na umwi, akaanda vawyiira vaantu na sawúti nkulu, “Nyuunyu vaantu va Yudéa

na viingi voosi ^mwiikalaa Yerusaléemu, nteereri neeja nivawyyire masáare ^yafúmiire.

<sup>15</sup> Nyuunyu mookiisea vaantu ava varéevire, amwi iji noo mpiindi jo yuurira ng'oombe vii?

<sup>16</sup> Kikomi masáare aya ^yafúmiire, noo yara ^yaluuswa ni Mulungu kwa njira ya muláli na mutwe waachwe Yoéli. Yeeye asea,

<sup>17</sup> 'Siku ja uhero, Mulungu yoolusa, mukung'untira ndiri kira muuntu Mutima waani Muja.

Vaana vaanyu va kiuntu kilume na va kiuntu kiki laala veende na mutwe, vatavana koono veende njori, na vawosi lootera veende.

<sup>18</sup> Mpiindi ijo, vakung'untira ndiri vatumami vaani va kiuntu kilume na va kiuntu kiki Mutima waani, novo lusa veende uláli na mutwe.

<sup>19</sup> Bweyya neende viuntu ^vihwáalarya kurumwii na ishára isi. Kwa kwi na sakami, mooto na nkungúula ya muuki.

<sup>20</sup> Mwaasu valanduka uri uve kilwiirya, na mweeri kwa uri nkundu ja sakami.

Ayo yoosi koonekana yari, de ira siku nkulu ya Ijva yuje.

<sup>21</sup> Na yoyoosi ^ari loomba nyambirirya, fuma kwa Ijva lamuririwa ari.'☆

<sup>22</sup> Ee vaantu va Isiraéli teeri masáare aya! Yésu wa Nasaréeti ajáa oonekiwa kikomi kwaanyu ni Mulungu kwa myuujisa, viuntu ^vihwáalarya, na

☆ 2:21 Laanga Yoéli 2:28-32.

isháara ^jísimiresimire kwaanyu. Muluungu abweeyya ayo yoosi mbere yaanyu ko tweera Yéesu ja ^vyeeene nyuunyu veeneevyo mwamányire.

23 Ƴhu Yéesu ajáa areetwa kwaanyu, kwa ^vyeeene Muluungu ajáa aviika muryuungu waachwe na kwa kutaanga kwaachwe keende aho kali. Nyuunyu makamuu laa musaláabii kwa mikono ya vaantu vavi si ^vari Vayahúudi.

24 Maa kaa, Muluungu akamuchungurira fuma makatii ya inkwya, sa inkwya si yadaha kumunamatira Yéesu tuku.

25 Mutemi Daúdi alúsa ivi kuri Yéesu, 'Namooná Ijova mbere yaani kwa siku ^jisiina uhero,  
na sa viintu ^ari ivarwii raani ra kulame,  
si ndiri singisiwa tuku.

26 Sa jeyyo, mutima waani watiite cheeru,  
na lurimi lwaani loovaa lusiriri na cheeru,  
na maviri waani kiikala uri ko kiilaangya.

27 Sa si uri kureka mutima waani Ntarii tuku,  
baa maviri wa Múja waako,  
si uri kureka woole tuku.

28 Wúndaira njira jo kumbweeyya nive mooyo,  
kúva ndiri na cheeru munamunu sa weewe  
umwaari na niini.'☆

29 Vanaviitu ni kuvawuyira niise baa kuvavisa tuku, Daúdi baaba wiitu aakwya, akataahwa, na mbirira yaachwe imwaari baa isiku.

30 Haaha tatángire Daúdi ni muláli na mutwe ajáa. Yeeye ajáa ataanga Muluungu ajáa amwi-ilaha, mupaarya ari mavyaalwa wa ichina ra lukolo lwaachwe utemi.☆

☆ 2:28 Laanga Sabúuri 16:8-11.

☆ 2:30 Laanga 2 Samwéeli

7:12-13.

31 Daúdi ajáa oona ^yari fúmira, noo ^chooreka akalúusa kufufuka kwa Masía. Muluungu si amureka Yéesu Ntarii tuku na baa si aruma maviri waachwe woole tuku.☆

32 Muluungu amufufula Yéesu Kirisitu na suusu voosi turi vara ^voona masáare aya.

33 Uhu Yéesu, Muluungu amwiinula, akamaviika ivarwii raachwe ra kulume, na akahokera Mutima Muija kufuma kwa Taáta. Uhu Mutima Muija, Taáta iichuunga kutaretera ari, yeeye atukung'antire na noo aya ^meene mooyoona no yateera.

34 Daúdi mweeneevyo si aambuka na kurumwii tuku, maa kaa, yeeye alúusa,

‘Ijova amuwyyira Mweenevyoosi waani,

“Ikala makono waani wa kulume,

35 fúuru nivaviike vavi vaako,

vave kabambari ko vikira majeo yaako.” ☆

36 Sa jeyyo, vaantu voosi va Isiraéeli moosaakwa mutaange kikomi, Yéesu ^mumuning'in'ya musaláabii fúuru akakwya, Muluungu amaviika ave Mweenevyoosi na Masía.”

37 Vara Vayahúudi ^vakateere ayo masáare, vakaavwa ni mitima. Aho, vakamuurya Peéteru na vara vatumwi viingi voosea, “Vanaviitu, jooli turi bweyya haaha?”

38 Peéteru akavasea, “Valanduki fuma uvii waanyu, na kira muuntu abatisiwe kwa irina ra Yéesu Kirisitu, sa Muluungu asee uvi waanyu wasirire. Aho, hokera muri kilungulungu cha Mutima Muija.

39 Sa kwiichuunga reterwa turi Mutima Muja, ni sa nyuunyu na vaana vaanyu, na vaantu voosi ^vari kuli na kira muuntu ^ari kaanirirwa ni Ijva Muluungu.”

40 Peéteri akatuuba voonekya kwa masáare yingi ^vari foo na akavaluma kutu yoosea, “Muloombi Muluungu avalamurirye fuma mbyaala iki ^yareka njira.”

41 Vaantu ^vari foo vakayaruma yara masáare, vakabatisiwa na vakasaangira na vaantu ^vamura Yéesu. Vaantu avo ni ja mayana yatatu (3,000) jei vajáa.

42 Vaantu ava ^vamura Yéesu vakatuuba teerera ukiindya wa vatumwi wa Yéesu, vakava kiintu kimwi kimtima na kubendulabendula mukáate ja nkumbukira ya inkwya yaachwe no mulomba Muluungu.

### *Mwiikalo wa Vaantu ^Vamura Yéesu*

43 Vatumwi wa Yéesu vabweeyáa viintu ^vihwáalaryaa ^vyamema maatuku vii na ishára. Sa jeyyo, vaantu wa Yerusaleému vajáa vakwaatwa ni woowa na vamanymyáa Muluungu maatuku vii.

44 Vaantu voosi ^vajáa vamura Yéesu vajáa vaava kiintu kimwi, na viiheeráa voosi viintu vyooi ^vajáa novyo.

45 Vaantu vaváa iyoombe viintu vyaavo na mpía ^ng'eene vapatáa, vajigaváa kwa kira muuntu ^vyeeene asaakáa.

46 Kira siiku valumanáa waámii wa Kaaya Njija ya Ijva. Kei, valumanáa nyumbii jaavo kubendula mukáate no rya chákurya chaavo

hamwi kũũ vari na mitima myeerũ na vari na cheerũ.

<sup>47</sup> Vamũbweeyiriyáa Mũlũũgũ nkongojima na vajáa veendwa ni vaantũ voosi. Na kira siikũ Yéesu Mweenevyoosi oongereryáa vaantũ viingi ko valamurirya, vakava hamwi na viivaavo vara ^vamuruma.

### 3

#### *Peéteru Yoomũhorya Kivete*

<sup>1</sup> Sikũ imwi mpiĩndi ja cháámuusi, Peéteru na Yooháani vajáa vatamanya na Kaayii Njija ya Ijũva. Mpiĩndi ijo, noo vaantũ vatamanyiriyáa noo mũloomba Mũlũũgũ.

<sup>2</sup> Uko Kaayii Njija, kujáa kwatĩite vaantũ ^vajáa vamũvérekire muuntũ umwi kivete keende kũvyaalwa kwaachwe. Avo vaantũ vamũvikáa uwo kivete mũryaangwii wa waama ya Kaaya Njija ^uséwaa Mũryaango ^Wabooha, sa andooloomba chochoosi fuma kwa vara vaantũ ^viingiráa na Kaayii Njija.

<sup>3</sup> Uwo muuntũ ^akavoone Peéteru na Yooháani vookiingira na Kaayii Njija, akavaloomba vamũheere mpía.

<sup>4</sup> Peéteru na Yooháani vakamutuurirya miiso, maa Peéteru akamusea, “Tũlaange!”

<sup>5</sup> Ura kivete akavalaanga kũũ yookiilaangya heewa ari kiĩntũ chochoosi.

<sup>6</sup> Aho, Peéteru akamusea, “Niĩni nsiina mpía baa na saháabu tukũ, maa kaa, kira ^ndiri nocho kũheera ndiri. Kwa irina ra YéesuKirisitũ wa Nasaréeti, inũka, na waande yeenda!”

<sup>7</sup> Hara, Peéteri akamukwaata mukono wa kulame, akamwiinula. Hahara, majeo na mpúúncchi jaachwe jikapata ngururu.

<sup>8</sup> Akafirira, akiima, maa akaanda yeenda. Akingira hamwi novo na waámii ya Kaaya Njija, yooyeenda no firirafirira kunu yoomudumba Mlungu.

<sup>9</sup> Vaantu voosi ^vajáa aho, vakamoona yooyeenda kunu yoomudumba Mlungu.

<sup>10</sup> Vaantu ^vakataange uhu noo ura muantu ^aloombaloombáa heehi na Muryaango ^Wabooha wa Kaaya Njija, vakahwaalala munumunu kooná masáare ^yamupátire. <sup>11</sup> Kunu vahwáliire, vaantu voosi vakakurika na kunu ^kuséwaa Waama wa Solomóoni, kunu uwo muantu ^ajáa avúmiriire vala Peéteri na Yooháni.

### *Peéteri Yoovariyula Masáare Maaja Kaayii Njija ya Ijva*

<sup>12</sup> Peéteri ^akavoone avo vaantu, maa akavasea, “Ee Viisiraéli, sa che aya masáare yoovahwaalarya? Sa che mootutuurirya miiso? Ni kiisea mwiise tamuhóriirye uhu muantu kwa ngururu jiiswi, au ni sa mwiikalo wiiswi ^utuubaa kira Mlungu ^asáakaa wu?”

<sup>13</sup> Mlungu wa Aburaháamu, Isaka na Yaakúupu, Mlungu wa vala baaba wiitu amabwéeyirirye nkongojima Mutumami waachwe Yéesu. Uhu noo ura ^mumutwaala na balásii kwa vakúlu sa ulawe, na mukamheera moongo mpíindi Piláato ^asaakaa amuchungurire.

14 Mumuheera moongo Yéesu, Muja na Mawoloki. Na nyuunyu mwamuloomba Piláato amarekere mualai kipaango chaachwe.✧

15 Jeyyo, mwamulaa yeeye ^ari ncholo ya nkaasu! Maa kaa, Mulungu amufufula! Na suusu voosi turi vara ^voona ayo!

16 Irina ra Yéesu na kuriruma irina iro, noo ^vimuhire ngururu uhu muntu ^moomoona. Ja viintu voosi ^moomoona, ahóire sa kuruma Yéesu.

17 Vanaviitu, mamanyire nyuunyu na vakúlu vaanyu mwatamama aya sa si mujáa mamanyire tuku.

18 Ayo yatamamwa sa Mulungu akiimikirirye masáare yara ^alusa kutweera kwa valáli na mutwe vaachwe voosi, Masía waachwe turikiriwa ari.

19 Sa jeyyo, mvalandukiri Mulungu sa yeeye aseyye uvi waanyu, yeeye aveerye mitima kwa kura kuva amwaari na nyuunyu,

20 na avatamire Masía, yeeye ni Kirisitu ^avasaawula keende aho kali.

21 Yéesu yasaakwa achaale uko kurumwii, mpaka jifike mpiindi Mulungu ^ari bweyya kira kiintu kive kifya, ja ^vyene alusa keende aho kali kwa njira ya valáli na mutwe vaachwe.

22 Muláli na mutwe Músa alusa, 'Kuri nyuunyu, Ijéva Mulungu vasaawurira ari muláli na mutwe ^mweene ari kiifwaana na niini. Masáare yoosi muláli na mutwe waachwe ^ari vawyiira, mayateerere neja.✧

23 Muntu yoyoosi si ^ari mateerera uwo muláli na mutwe, Mulungu museyya ari kwa siku ^jisiina

✧ 3:14 Laanga Láka 23:18-25.

✧ 3:22 Laanga Nkumbukira ya Miiri 18:15-19.

uhero fuma kwa vaantu vaachwe.’☆

<sup>24</sup> Masáare ya siku iyi, yaluswa ni valáli na mutwe voosi, kwaandira mpiindi ja Samwéli na voosi ^vamutubirira vayalusa na vayavariyula.

<sup>25</sup> Masáare yara Muluungu ^aluswa ko tweera kwa valáli na mutwe vaachwe, nyuunyu noo mooya-hokera. Kei, miháko ura ^mweene abweeya na vala baaba waanyu nyuunyu noo mookuhokera. Muluungu aviika miháko na baaba waanyu Aburaháamu kunu yoosea, ‘Kwa njira ya vaana vaako, luu vatalarya neende vaantu voosi va weeru.’☆

<sup>26</sup> Haaha Muluungu amufufula Mutumami waachwe sa nyuunyu mapate kanáálo va ncholo, matalariwe fuma uvii waanyu.”

## 4

### *Peéteri na Yooháni Vootwaalwa na Balásii*

<sup>1</sup> Viintu Peéteri na Yooháni ^vajáa vakaari voolusika na vara vaantu, maa veeneisi va Ijva, Masadukáayo na mukúulu wa valukaluka va Kaayii Njija ya Ijva vakafika.

<sup>2</sup> Avo vajáa vakáliire maatuku vii sa avo vatumwi va Yéesu vakiindyáa na vavariyuláa Yéesu afufuka, isáare iri roónekyaa kiweerwii, vaantu ^vaakwya fufuka vari.

<sup>3</sup> Aho, vakavakwaata, na sa viintu uchiku ujáa wíngiire, vakavaviika munyololwii furu lomutóondo yaachwe.

<sup>4</sup> Maa kaa, vaantu ^vari foo va vara ^vateereráa isáare, vakamuruma Muluungu. Na ^vamura

---

☆ 3:23 Laanga Nkumbukira ya Miiri 8:19. ☆ 3:25 Laanga Ncholo 22:18; 26:4.

Yéesu vakafika vaantu valume mayana yasaano (5,000).

<sup>5</sup> ^Kukeere, vakúúlu va vaantu, vawosi na vaki-indya va Miiro vakalumana uko Yerusaléemu.

<sup>6</sup> Aho kiikalwii, ajáa amwaari Anáasi mweeneisi mukúulu, Kayáafa, Yooháani, Alekísáanda na vaantu viingi va lakolo lwa mukúulu wa veeneisi va Ijuva.

<sup>7</sup> Vakaviimya vala Peéteru na Yooháani, vakavurya voosea, “Kivete ^mamuhoriiryé ni kwa ngururu na kwa irina ra ani?”

<sup>8</sup> Aho, Peéteru kuu amémire Mutima Muuja, akavasea, “Arumi, nyuunyu vakúúlu va vaantu na vawosi!

<sup>9</sup> Kooni isiku mootuchukuruma sa iri isáare ^reene abweeyiriiwé uhu kivete na ^vyeene ahoriwé,

<sup>10</sup> nyuunyu na vaantu voosi va Isiraéli moosaakwa mutaange, muuntu uhu ^mweene iimire mbere yaanyu ahórire na avíre nkaasu, kwa ngururu ya irina ra Yéesu Kirisitu wa Nasaréeti. Uhu Yéesu nyuunyu mwamuning’in’ya musalábii furu akakwya, maa kaa, Mulungu akamufufula fuma inkwyii.

<sup>11</sup> Ni uhu Yéesu noo ^aluswa jei, Iwe ^rasiitwa ni nyuunyu vajeengi, ravíre iwe ikulu ra kichurii.✧

<sup>12</sup> Kusiina muuntu wiingi yoyoosi ^ari daha kutalamurirya tuku, sa kusiina irina riingi vaantu ^vaheewa aha weerwii ^reene riri daha kutalamurirya fuma uvii tuku.”

<sup>13</sup> Vara vakúúlu ^vakoone ^vyeene vala Peéteru na Yooháani vajáa viitema, vakahwaalala maatuku

---

✧ 4:11 Laanga Sabúuri 118:22.

vii sa vajáa vamányire si vakiindiwa isáare ra Muluungu tuku. Vakataanga vala Peéteru na Yooháani ni hamwi vajáa na Yéesu.

<sup>14</sup> Maa kaa, ^vakamoone ura muuntu ^ajáa ahórire ímire hamwi na vala Peéteru ya Yooháani, si vaava na isáare ro lusa tuku.

<sup>15</sup> Aho, vakavalairiya vafume hara Balásii Nkulu ya Vayahúudi, maa vakachaala vooveene, vooluma sáare.

<sup>16</sup> Vakaanda kiyyura, “Che turi vabweyya vaantu ava? Si turi daha siita uhu muujisa mukulu ^mweene vabwéeyiirye tuku, sa ni kiweerwii uri kwa kira muuntu wa aha Yerusalému.

<sup>17</sup> Sa jeyyo, tuvakaan’ye ko vavumba, vareke lusika na muuntu yoyoosi kwa irina ra Yéesu, sa iri irina ridire kweenera.”

<sup>18</sup> Aho, vakavaanirira vala Peéteru na Yooháani kei, vakavakaan’ya vareke lusika ayo masáare mbere ja vaantu, baa kari vandookiindya vaantu kwa irina ra Yéesu vii kaa tuku.

<sup>19</sup> Maa kaa, vala Peéteru na Yooháani vakavasea, “Lamuli veeneevyo kooni ni uwoloki mbere ya Muluungu kuvanyemya nyuunyu kulookya Muluungu.

<sup>20</sup> Suusu si turi reka kulusa masáare ^toona no teera tuku.”

<sup>21</sup> Maa re, Balási Nkulu ya Vayahúudi ikavakaan’ya na nkalari, maa ikavareka. Vasiindwa kuvaheera irya sa vaantu voosi vabwéeyiirya nkongojima Muluungu maatuku vii sa iro isáare ^rijáa rafúmiire.

<sup>22</sup> Uwo muuntu ^ahoriwa kwa muujisa ni kivete ajáa keende ^avyaalwa, na ajáa atite myaaka makumi yani (40) na kiintu.

*Vaantũ ^Vamuruma Yéesu Voomũloomba Mũlungũ*

23 Vala Peéterĩ na Yooháani ^vakarekerwe, vakahindũka na kwa viivaavo, vakavawyĩra yara yoosi ^vajáa vawyĩrĩrwe nĩ vakúũũ va veeneisi va Ijũva na vawosi.

24 Novo ^vakateere jeyyo, voosi hamwi vakamũloomba Mũlungũ voosea, “Weewe Ijũva Mweeneevyo weemweene, urĩ mukúũũ wa kira kiĩntũ. Weewe noo wũmba kurumu na weerũ, mayiĩya na viĩntũ vyoosi ^viri mũũmo.

25 Weewe mũmbweeyya baaba wiitũ Daúdi mũtũmami waako alũũse jei kwa njĩra ya Mũtima Mũja,

‘Sa che vaantũ va weerũ vakáliĩre?

Na sa che nkolo ja vaantũ joobweeyya miryũngũ ya kihoho?

26 Vatemĩ va ihĩ weerũ viĩmire neeja kulwa nkoondo,

kei vakúũũ va Viisiraéeli viijĩngire hamwi,

sa vamusiite Ijũva wiitũ na Masía waachwe.’☆

27 Masáare aya yafũmĩre aha mũujii, Heróode Antípaasi na Poontío Piláato valũmĩne na vaantũ si ^vari Vayahúudi na Viisiraéeli sa vamũkiĩkane Yéesu Mũtũmami waako mũja ^wamũhaka makuta.

28 Ayo masáare vabwéeyiirye noo ^ujáa ulamũla keende aho kali yatũmamwe, kwa ngururu jaako na kweenda kwaako.

29 Haaha ee Ijũva, laanga ^vyene vootuvũmba! Ũtũheere ngururu suusu vatũmami vaako tweeneye isáare raako ko kiitema.

---

☆ 4:26 Laanga Sabúuri 2:1-2.

30 Onekya ngururu jaako jo horya valwíri. Kei utwaambirirye tundoobweeyya isháara na viintu ^vihwáalaryaa kwa irina ra Yéesu Mutumami waako muja.”

31 ^Vakahumale kuloomba, aho haantu ^vajáa viijíngire, hakasingisika. Mutima Muja akavalongoola voosi vakaanda kweenerya isáare ra Mulungu kunu viitémire.

### *Mwiikalo wa Vaantu ^Vamuruma Yéesu*

32 Vaantu voosi ^veene vajáa vamuruma Yéesu vajáa vaava mutima umwi, na miryungu yaavo ijáa yaava hamwi. Kusiina muntu ^aséaa viintu ^ari novyo ni vyaachwe yeemweene tuk, viintu vyaavo vyoosi vijáa vyasaangiwa hamwi.

33 Vatumwi va Yéesu vavawyiráa vaantu ko kitema, kimári cha kufufuka kwa Yéesu Mweenevyoosi. Na nduwo ya Mulungu ^iri foo ni mweeri ya voosi ijáa.

34 Kusiina umwi waavo si ^eenereryáa kiintu tuk, sa vara ^veene vajáa na mawunda baa na nyuumba, vaváa iyoombe.

35 Mpía ^ng'eene vapatáa, vavaheeráa vatumwi va Yéesu, novo vajigaváa kwa vaantu ^vamuruma Yéesu ja ^vyeeene kira muntu asaakáa.

36 Kajáa kwatiite Múláawi umwi fuma isi ya Kúpuro. Irina raachwe noo Yooséfu asewáa. Uhu, vatumwi va Yéesu vajáa vamukemera irina ra Barinába, noo kusea, “Mwaana ^ahéeraa mutima.”

37 Uhu ne ajáa avaa iyoombe iwunda raachwe. Na mpía ^ng'eene ajáa apata, akajitwaala kwa vatumwi va Yéesu.

## 5

*Uloongo wa Ananía na Safira*

<sup>1</sup> Kujáa kwatiite muuntu umwi ^asewáa Ananía na muki waachwe ^asewáa Safira. Ava novo vajáa vavaa iyoombe iwunda raavo.

<sup>2</sup> Na mpía ^ng'eene vajáa vapátire, Ananía aka-keehya, na jira ^ng'eene jijáa jachihire akajit-waala na kwa vatumwi va Yéesu. Iki kiintu vajáa valusikan'ya na mudala waachwe.

<sup>3</sup> Uko, Peéteru akamusea, "Ananía, sa che Irimu ringire mutimii waako na woomulongowera Mutima Muija ko lusa urétire mpía joosi ^ng'eene upátire ko vaa iyoombe rira iwunda raako?

<sup>4</sup> De uri vae iyoombe, iri iwunda ni raako raari. Baa ^ukarivae iyoombe, mpía ^ng'eene upátire vyaari ujibweeyirye viintu vyaako ja ^vyeeene woosaaka weewe mweeneevyo. Ha de haaha ni sa che utámamire isáare ja iri mutimii waako? Weewe si utulóngowire suusu vii taku, maa kaa, umulóngowire Muluungu!"

<sup>5</sup> Ananía ^akateere vii ayo masáare, akawya, maa akakwya. Vaantu voosi ^vateera ayo ^yajáa yafúmiire, maa vakakwaatwa ni woowa.

<sup>6</sup> Aho, vakuija vatavana, vakufarimbirira maviri waachwe na sáanda, vakamufumya na weerwii, maa vakiita noo mataaha.

<sup>7</sup> Masaa yatatu ^yakalooke, muki waachwe akiingira. Yeeye si ajáa anataanga yara ^yajáa yafúmiire taku.

<sup>8</sup> Aho, Peéteru akamuurya, "Hooni ngwyira, iji noo mpía joosi ^mapátire ko vaa iyoombe iwunda wuu?" Maa akasea, "Hii, noo iji."

9 Aho, maa Peéteri akamusea, “Sa che mwiirámire kumayera Mutima wa Ijwa? Teera! Vara vatavana ^vadómire noo mûtaaha mûlume waako, naava aha mûryaangwii, baa weewe kukutwaala viise noo kûtaaha!”

10 Hahara Safîra akawya majewii ya Peéteri, maa akakwya. Vara vatavana vakiingira, vakashaana akwîre, vakamutwaala na weerwii maa vakiita noo mûtaaha heehi na mûlume waachwe.

11 Mpuka ya vaantu ^vamura Yéesu, na vaantu voosi ^vajáa vateera, vakiingirwa ni woowa mukuuu, sa ayo ^yajáa yafámire.

### *Vatumwi Voobweyya Myuujîsa ^îri Foo*

12 Kwa luviro lwa Mûlungu, vatumwi va Yéesu vabweyyáa ishára na viintu ^vyamema maatuku vii ^vihwáalarya kwa vaantu. Na vaantu vara ^vajáa varuma, valumanáa voosi haantu ^kuséwaa Waama wa Solomóoni.

13 Kusiina muntu yoyoosi si ^ajáa amuruma Yéesu ^iisaangiriryáa novo tuku. Baa neembe ni jeyyo, vaantu vara si ^vajáa vamura Yéesu vavadumbáa no vanyemya munumunu.

14 Vaantu ^vamura Yéesu Mweenevyoosi vakakingika munumunu, vaantu valve na vaantu vaki, vakatuuba kingika.

15 Sa jeyyo, vaantu vavavikáa valwîri ndirii na virágwii njirii, sa Peéteri ^ari looka, baa murimîrimi waachwe uvatweerere novo vahole.

16 Vaantu ^vari foo vujáa fuma míji ^îri mbarimbari ya Yerusaléemu, na vavareetáa valwîri vaavo na vara ^vajáa na mirimu mivi, na avo voosi vahoriwáa.

*Vapooji Vooturikiriwa*

<sup>17</sup> Haaha, mweeneisi mukuuu, na viivaachwe ^vajaa va mpuka ya Masadukáayo, vakaanda voonera kivina vatumwi.

<sup>18</sup> Sa jeyyo, vakavakwaata vatumwi, maa vaka-vatwaala na manyololwii.

<sup>19</sup> Maa kaa, kati na kati ya uchiku murimu muja wa Ijva ukujja. Ukachungula miryaango ya aho manyololwii, ukavafumya na weerwii, maa ukavasea,

<sup>20</sup> “Tamanyi na waámii ya Kaaya Njija ya Ijva mukavawyire vaantu masáare yoosi ya iyi nkaasu ifya.”

<sup>21</sup> Vatumwi vakakwaatya isáare iro, vakatamanyana namutóondo dwii na waámii ya Kaaya Njija, maa vakaanda vavariyurira vaantu Masáare Maaja.

Mweeneisi mukuuu na vara ^vajaa ne ^vakafike, vakaanirira Balása Nkuu ya Vayahúudi, noo kusea, itaka ra valume voosi va Isiraéeli. Vakavatuma vaantu vavafumye vatumwi fuma manyololwii.

<sup>22</sup> Maa kaa, valukaluka va Kaayii Njija ^vakafike aho manyololwii, si vavashaana vatumwi tuku. Sa jeyyo, vakahindula malomo voosea,

<sup>23</sup> “Tashihiine miryaango ya manyololwii yachuungwa vivira, na valukaluka va manyololwii viimire miryaangwii, maa kaa, ^tukayule miryaango si tashihiine muuntu yoyoosi nyuumbii tuku.”

<sup>24</sup> Aho, mukúulu wa valukaluka va Kaayii Njija na vakúulu va veeneisi va Ijva ^vakateere ayo masáare, vakoololokera na vakahwaalala

mumumunu kunu vookiiyurya ni kintu che chafumiire.

<sup>25</sup> Aho, akujja muntu umwi, akavasea, “Vara vaantu ^mavachuungiré manyololwii, vamwaari waámii ya Kaaya Njija voovakiindya vaantu.”

<sup>26</sup> Aho, mukúlu wa valukaluka va Kaayii Njija na valukaluka vaachwe vakadoma na Kaayii Njija, maa vakitoovareeta vatumwi. Maa kaa, si vavak-waata na ngururu tukú, sa voofáa kuvawa na mawye ni vaantu.

<sup>27</sup> ^Vakavareete, maa vakaviimya mbere ya Balása Nkulu ya Vayahúdi. Aho, mweeneisi mukulu akavasea,

<sup>28</sup> “Eri, si tavakaaniiryé na ngururu mureke kukiindya vaantu kwa irina ra Yéesu tukú wuu? Haaha sa che moodoomererya kweenerya uvariyuli waanyu Yerusaléemu yoosi na moosaaka kutaverekya irya ra inkwya ya uhu muntu?”

<sup>29</sup> Aho, Peéteru na vatumwi viivaachwe vakasea, “Suusu ni Muluungu turi mutuuba kalookya kuteera vaantu!

<sup>30</sup> Muluungu wa vala baaba wiitu amafufula Yéesu, ura nyuunyu ^mwamulaa ko muning’in’ya musalábii.

<sup>31</sup> Maa Muluungu akamubweeyirya nkongojima ko mavika mukono waachwe wa kulume, ave Mukúlu na Mulamuriri sa Muluungu atubweeye suusu Viisiraéli tudahe kavalanduka fuma uvii wiitu na asee uvii wiitu wasirire.

<sup>32</sup> Suusu turi vara ^voona aya masáare hamwi na Mutima Muja Muluungu ^avaheera vara ^vamutéeraa matu.”

<sup>33</sup> Avo vakúlu ^vakateere ayo, vakakalala maatuku vii, vakasaaka kuvulaa vatumwi va

Yéesu.

<sup>34</sup> Maa kaa, umwi wa valume ajáa atiite miiririkano ^yiisimire. Uwo ni Mufarisáayo ajáa na irina raachwe noo Gamaliéeli asewáa. Yeeye ni mukiindya wa kikomi wa Miiro ya Muluungu na anyemiwáa maatuku vii ni vaantu voosi. Akiima mbere ya Balása Nkuulu ya Vayahúudi, maa akalairirya vatumwi vafumiwe na weerwii kiduudi.

<sup>35</sup> Aho, akavasea vara valume ^vajáa vachihire hara Balásii, “Nyuunyu vaantu valume va Isiraéeli, laangi neeja iki kiintu ^moosaaka bweeyya kwa ava vaantu.

<sup>36</sup> Siku si ^jiri baa foo tuku, Teúuda, ajáa iibweeyya ni muuntu wa kikomi na ajáa avalanduka serekáli, baa kei ajáa aava na vapooji magana yani (400). Maa kaa, ^akulawe, vapooji vaachwe viipasa na mirimo yaavo ikarimira.

<sup>37</sup> Siku ^jikaseese, mpiindi vaantu ^valawáa, Yúuda Mugaliláaya ajáa afumira. Uhu ne ajáa apata vaantu iituubáa novo, baa yeeye ajáa avalanduka serekáli, ne ^akulawe vaantu voosi vara ^vamutuubáa viipasa.

<sup>38</sup> Haaha ni kuvawyiira niise. Kari mavabweeyye kiintu chochoosi ava vaantu tuku! Vareki! Kooni vookiibweeyirya masáare yaavo vii, uhu murimo waavo si uri chaala tuku.

<sup>39</sup> Maa kaa, kooni woofuma kwa Muluungu si mari daha kuvakitira tuku, sa kuva mari moomukiikana Muluungu.”

Maa re, vakaruma masáare ya Gamaliéeli.

<sup>40</sup> Sa jeyyo, vakavaanirira vatumwi, maa vakavataandikataandiika. Aho, maa vakasea, kari luu

valuuſe kei irina ra Yéesu tukũ. Vakavarekera vadome na meevo.

<sup>41</sup> Vatumwi vakafuma Balásii Nkuulu ya Vayahúudi vari na cheerũ, sa viintũ Muluungũ ájáa avavárire viima neeja kuchwiiwa mati sa irina ra Yéesu.

<sup>42</sup> Vakatuuba variyũla Masáare Maaja kira siikũ waámii ya Kaaya Njija na nyuumbii ja vaantũ, Yéesu ni Masía.

## 6

### *Vaambiriryi Mufungati va Vapooji Voosaawũla*

<sup>1</sup> Sikũ ájikaseese, vaantũ ávamura Yéesu vakíngikáa mũnũmũnũ. Mang’uulo ya Vayahúudi ávalũsikáa Kigiríki na vara ávalũsikáa Kieburanía yakaanda. Vara ávalũsikáa Kigiríki, vang’uuláa vandoosea, valala vaavo, si vagavirwáa chóorya cha kira siikũ tukũ.

<sup>2</sup> Sa jeyyo, vatumwi ikimi na vaviri vakaanirira itaka ra vaantũ voosi ávamura Yéesu vakavasea, “Si vyabooha suusu kũreka mũrimo wo variyũla isáare ra Muluungũ sa tundoovagavira valala chóorya tukũ.

<sup>3</sup> Haaha vanaviitũ, saawuli vaantũ mufungati fuma kũri nyuunyũ. Ava vaantũ vave ávalũswaa ni vaaja, vara ávalóngoolwaa ni Mutima Mũja. Kei, vave vari na tooti. Ava, vaviika turĩ vandootũmama mũrimo wo gava vyóorya,

<sup>4</sup> sa suusu tutuube mũloomba Muluungũ no variyũla isáare raachwe.”

<sup>5</sup> Isáare iri, rikaveerya mutima vaantũ voosi. Hara, vakaanda saawũla, vakamũsaawũla Sitefáni. Uhu ni mũantũ ámuruma Yéesu kikomi

ajáa na alongoolwáa ni Mutima Muja. Kei, vakamusaawula Filípi, Purokóoro, Nikanóori, Timóona, Pariméena na Nikoláao fuma múuji wa Antiókia ^atuubáa díini ya Kiyahúudi.

<sup>6</sup> Aho, vakavavika avo ^vasaawirwe mbere ya vatumwi va Yéesu, novo vakavaloomba ko vavikira mikono yaavo.

<sup>7</sup> Isáare ra Mulungu rikatuuba kweenera, na vaantu ^vamura Yéesu vakatuuba kikingika munumunu uko Yerusalemu. Mpuka nkulu ya veeneisi va Ijua ikamura.

### *Sitefáni Yookwaatwa*

<sup>8</sup> Haaha, Sitefáni ajáa aheewa nduwo ni Mulungu maatuku vii. Mulungu ajáa amheera ngururu nkulu jo bweyya viintu ^vihwáalarya na ishára nkulu kwa vaantu.

<sup>9</sup> Maa kaa, Vayahúudi vamwi vakasaaka kwi-iruta ndihi ne. Ava vajáa vafúmire sinagógii ^iséwaa Vatámwa ^Varekerwa. Vamwi vaavo vajáa vafúmire múuji wa Kiréene na Alekisándiria, na isi ja Kilikía na Ásia.

<sup>10</sup> Sitefáni akava yooluma sáare novo kwa tooti kwa luviro lwa Mutima, novo vakasiindwa kwi-iruta ndihi ne.

<sup>11</sup> Aho, vakavaheemba vaantu kimbiso, maa vakaanda sea, “Tamuteera Sitefáni yoomhiintikira Músa na Mulungu.”

<sup>12</sup> ^Vakaluse jeyyo, vakavatikula vaantu, vawosi na vakiindya va Miiró. Aho, vakamukwaata Sitefáni, maa vakamutwaala na mbere ya Balása Nkulu ya Vayahúudi.

<sup>13</sup> Uko Balásii, vakamuvikira mashahídi va ulongo ^vamulongowereryáa vandoosea,

“Kimaari uhu muuntu si arékaa lusa masáare yo kiihintikira Kaaya Njija ya Ijwa na Miiró vii kaa tuku.

<sup>14</sup> Tamuteera yoosea ati uhu Yéesu wa Nasaréeti vaa ari ihi Kaaya Njija na valandula ari tava ^ng’eene talaiririwa ni Músa.”

<sup>15</sup> Vaantu voosi ^vajaá Balásii iyo, vakamuturirya miiso Sitefáani, vakoona kisho chaachwe choolavalava ja kisho cha murimu muja.

## 7

### *Sitefáani Mbere ya Balása Nkulu ya Vayahúudi*

<sup>1</sup> Aho, maa mweeneisi mukulu akamuurya Sitefáani, “Eri, masáare ^vookusitaakya ni ya kimáari wuu?”

<sup>2</sup> Sitefáani akamusea, “Vanaviitu na vala taáta wiitu, nteereri! Mulungu wa Nkongojima amufumira baaba wiitu Aburaháamu mpiindi ^ajáa Mesopotámia, mpiindi si ^anasaama na Haráni.

<sup>3</sup> Na ajáa amusea, ‘Inka fuma isi yaako, vareke vaantu va lukolo lwaako, doma na isi ^ng’eene ndiri koonekya!’☆

<sup>4</sup> Aburaháamu akasaama fuma isi yaachwe ya Vakalidáayo, akiita kiikala Haráni. Taáta waavo ^akawulale, Mulungu akamusaamya, akamureeta akuja joo kiikala isi ^ng’eene mookiikala haaha.

<sup>5</sup> Baa neembe ni jeyyo, Mulungu si amuheera upaari wowoosi tuku, baa ijeo rimwi ra kadawo tuku. Maa kaa, Mulungu ajáa iichuunga kwaachwe kumuheera ari isi ihi ive yaachwe

☆ 7:3 Laanga Ncholo 12:1.

na vaana vaachwe, baa neembe mpindi ijo ajaa asiina mwaana.

<sup>6</sup> Mũũũũũ ajaa amũsea, 'Vaana vaako kuva vari vayeni isi ya vaantu viingi. Uko bweeyyiwa vari vatũmwa na turikiriwa vari kwa myaaka magana yani (400).

<sup>7</sup> Maa kaa, niini vaheera ndiri irya vaantu va isi ng'eene iri vabweeyya vatũmwa. Aya yari looka, vafumya ndiri fuma isi iyo sa ji vaanyinamire aha.'☆

<sup>8</sup> Ayo yakalooke, Mũũũũũ akamũheera Aburahamu mũhako, wo twaala vaantu valume na kibawii. Jeyyo, Aburahamu akamũvyaala Isaka, akamutwaala na kibawii siku ya naani keende avyaalwa. Isaka ne akamũvyaala Yaakũupu, ne akavavyaala vala baaba wiitu ikimi na vaviri.

<sup>9</sup> Ava vala baaba wiitu ikimi na umwi vamooneera kivina mwaanaavo Yoosẽefu, sa jeyyo, vakamũvaa iyoombe ja mutũmwa uko Mísiri. Maa kaa, Mũũũũũ ni hamwi ajaa na Yoosẽefu.

<sup>10</sup> Yeeye akamulamuririrya fuma uturikirii waachwe woosi. Akamũheera tooti na Faráo mutemi wa Mísiri akamweenda, akamũvika ave mukũũũũũ wa isi ya Mísiri na wa nyumba yaachwe yoosi ya kitemi.

<sup>11</sup> Siku jikaseese, isi yoosi ya Mísiri na Kanáani ikava na njala ya imalo ng'eene ijaa yareeta uturikiri mukũũũũũ. Chóorya kikavasirira vala baaba wiitu.

<sup>12</sup> Yaakũupu akateere Mísiri kwatũte viryo, akavatama vaana vaachwe, noo kũsea, vala baaba

---

☆ 7:7 Laanga Ncholo 15:13-14; Ufumo 3:12.

wiitu vadome. Ulo noo lujáa lwa ncholo voovo kutamanya na uko.

<sup>13</sup> ^Vakatamanye lwa kaviri, Yooséefu akiilusa kwa vaanaavo, novo vakataangikana kwa Faráo matembi wa Mísiri mweeneevyo.

<sup>14</sup> Yooséefu akatuma mulomo kwa taáta waavo Yaakúupu, adome na Mísiri hamwi na nyumba yaachwe yoosi, novo ni vaantu makumi mufungati na vasaano (75) vajáa.

<sup>15</sup> Aho, Yaakúupu akatamanya na Mísiri, akawularira kuuko, baa na vala baaba wiitu vakawularira kuuko.

<sup>16</sup> Miviri yaavo ikareetwa furu Shekéemu, ikataahwa mbiriiri ^ng'eene Aburaháamu ajáa awula na mpía fuma kwa vaana va Hamóri.

<sup>17</sup> Mpindi ^jikasengerere ja kura kwiichuunga Mulungu ^jáa iichuunga kwa Aburaháamu, mbyaala ya vala baaba wiitu jáa yoongereriwa, vakava foo munamunni uko Mísiri.

<sup>18</sup> Maa reeru, matembi wingi akaanda temerera isi ya Mísiri, uwo si ajáa amányire kintu chochoosi cha Yooséefu tuku.

<sup>19</sup> Uwo matembi akaanda kuvaturikirya vala baaba wiitu, furu akavadoomererya vandoofweita vasinga vaduudi sa vakwye.

<sup>20</sup> Mpindi iyo, Músa ajáa avyaalwa. Músa ni musinga ^abooa maatuku vii ajáa mbere ya Mulungu. Akarerwa kaayii kwa taáta waavo kwa myeeri itatu.

<sup>21</sup> Maa kaa, ^vakasiindwe kumuvisa, vakiita koomufweita luujii na muhiinja wa Faráo akamushaana, maa akamushumla, akaanda marera ja mwaana waachwe.

22 Músa akakiindiwa masáare yoosi ya tooti ja Vamísiri, akava nkabaako kwa masáare na mirimo yaachwe.

23 Músa ^akafikye myaaka makumi yani (40), akapata mpíma yo koovalaanga Viisiraéeli vi-ivaachwe.

24 Uko akamushaana Mwiisiraéeli umwi yoo-turikiriwa vyavíha ni Mámísiri, akadoma noo mulamurirya, akamulaa uwo Mámísiri.

25 Músa ajáa iisea, Viisiraéeli viivaachwe taanga vari Mulungu valamurirya ari ko tweera yeeye, baa jeyyo vanduu vaachwe si vataanga ayo tuku.

26 Lomatóondo yaachwe akavoona Viisiraéeli vaviri vookiivaa, akaanda valamula yoosea, 'Arumi, nyuunyu muri vaantu va muntu umwi! Sa che mookiitamikya?'

27 Maa kaa, ura ^amuturikirya mwiiwaachwe akamukundula Músa na ivarwii kunu yoomusea, 'Ni ani akuvíikire uve mutemereri wiitu na mulamuli wiitu?'

28 Ni saaka wiise wunjalae ja ^vyeene umulairé ura Mámísiri niijo wu? ☆

29 Músa ^akateere ayo, akatiija na isi ya Midiáni, akiita kiikala uko ja mweni. Uko, akava na vaana vaviri va kiitu kilume.

30 Myaaka makumi yani (40) ^ikalooke, murimu muja ukamufumira Músa ituundwii ^rokorera mooto, uko isi ya ibalángwii heehi na Lulu lwa Sinái.

31 Músa akahwaalala maatuku vii kooni iro isáare, akaseesa na heehi sa alaange neeja. Ha-hara akateera sawúti ya Ijva yoomusea,

32 'Niini ndiri Mulungu wa vala baaba waanyu, Aburahamu, Isaka, na Yaakupu.'☆ ^Akateere ayo, akaanda tetema, akoofa baa kulaanga.

33 Hara Ijva akamusea, 'Fumya mirunkumo majewii yaako, aha haantu ^wiimire ni haantu haaja.

34 Niini niine viintu vaantu vaani ^vooturikira uko isi ya Misiri, natéire kiriro chaavo, nakimire nivalamuriye fuma utumwii. Haaha nikutume udome na uko Misiri.'☆

35 Uhu Músa noo yeeye u'ura vala baaba wiitu ^vajaa vamsiita voosea, 'Ni ani ^akuvikire ave mutemereri wiitu na mulamuli wiitu?'☆ Kwa njira ya ura murimu muja ^mweene wamufumira hara ituundwii ^rakerera mooto, Mulungu amutuma ave mutemereri waavo na mulamuri waavo.

36 Yeeye noo avalongoola vaantu va Isiraéli fuma Misiri kwa ishára na viintu ^vihwáalaryaa uko Misiri, mayiyi ya Sháamu, na isi ya ibalángu kwa myaaka makumi yani (40).

37 Uhu Músa noo ^mweene avawiyira Viisiraéli yoosea, 'Fuma kari lukolo lwaanyu Mulungu vasaawurira ari maláli na mutwe fuma kari vaanaanyu ^iifwíne na niini.'☆

38 Yeeye noo ajaa hamwi na Viisiraéli uko isi ya ibalángwii. Murimu muja alusa ne na vala baaba wiitu uko Luulwii lwa Sinái, akahokera masáare ya nkaasu sa atuheere suusu.

39 Kiri vyoova jeyyo, vala baaba wiitu vajaa vamsiita Músa vakamvika ivarwii, vakoona mpiima mitimii yaavo vahinduke na Misiri.

☆ 7:32 Laanga Ufumo 3:6.

☆ 7:34 Laanga Ufumo 3:5, 7, 8, 10.

☆ 7:35 Laanga Ufumo 2:14.

☆ 7:37 Nkumbukira ya Miro 18:15.

40 Músa ^akachereve kuhinduka fuma luulwii, vakamusea Harúuni mwaanaavo, 'Tutengenesherye kidabalaíyo ^cheene kiri tulongoola njirii, sa Músa ^atulongoola fuma uko Mísiri si tootaanga ^cheene alámiine nocho tuka! ☆

41 Sikú ijo, Viisiraéli vakatengenesha kidabalaíyo ^chiifwíne na ndama ya ng'oombe. Baa neembe kijáa ni kúntu cho tengenesha na mikono yaavo, voovo vakakitoorera mpóryo jo chimika na vakakibweyyira ngovi.

42 Aho, Muluungu akaleyya miiso na kwiingi, akavareka viinamire mwaasu, mweeri na nyéneyeri. Ja ^vyene yaandikwa kitáabwii cha valáli na mutwe,

'Ee Nyumba ya Isiraéli! Mpíindi ^mwiikaláa isi ya ibaláangu kwa myaaka makumi yani, eri, muunsiinjiráa nchúwo jaanyu sa muuntoorere mpóryo wuu? Aka tuka!

43 Laangi mwaverekáa itibu ro kiinamira kidabalaíyo cha Molóoki, na kidabalaíyo cha nyéneyeri ya muluungu waanyu Refáni.

Vidabalaíyo ivyo, mujáa mwavitengenesha sa mandooviinamira.

Sa jeyyo, vatwaala ndiri na nyinikiro ya Babéli. ☆

44 Kura isi ya ibaláangwii, vala baaba wiitu vajáa vatiite rira itibu ro kiinamira, ^ralairáa Muluungu novo ari. Iro rijáa ratengeneshiwa viviraviviira ja ^vyene Muluungu ajáa amoonekya Músa.

45 Vala baaba wiitu viiheereryáa mpíindi Yooshúa ^avalongooláa. Novo ^vakiisumale ira isi fuma

☆ 7:40 Laanga Ufumo 32:1. ☆ 7:43 Laanga Amóosi 5:25-27.

kwa vaantu va isi ijo, Muluungu ^akavakibirye mbere yaavo, vakarireeta na uko. Iro itibu rikava rimwaari furu mpiindi ja mutemi Daúdi.

<sup>46</sup> Daúdi ajáa apata wuuja mbere ya Ijva, akamuloomba yoosea, ‘Ee Ijva, Muluungu wa Yaakúpu nooloomba nikujeengere Kaaya Njija.’

<sup>47</sup> Maa kaa, ura ^ajeenga iyo Kaaya Njija ni mutemi Solomóoni.

<sup>48</sup> Baa neembe ni jeyyo, yeeye ^Ari Mweer-imweeri si iikalaa nyuumbii ^ng’eene yajeengwa ni vaantu tuku. Ja ^vyenee muláli na mutwe alusa,

<sup>49</sup> ‘Ijva alusa, “Kurumu ni ichuumbi raani ra kitemi,

na weeru ni ibambari raani ro vikira majeo.

Haaha ni nyuumba iri jooli ^muri kunjeengera?

Ni hai ^ndiri hamuluka?

<sup>50</sup> Eri, ivyo vyoosi si nini navyumba tuku wuu?” ☆”

<sup>51</sup> Sitefáani akavasea, “Eri, nyuunyu ^mwahiingya nkiingo! Mitima yaanyu na matu yaanyu si yanatwaalwa kibawii tuku. Siku joosi nyuunyu mündoomukitira Mutima Muija ja ^vyenee vala baaba waanyu vabweeyya.

<sup>52</sup> Eri, kwatite muláli na mutwe ^mweene vala baaba waanyu si vamuraikirya wuu? Laangi, vavuláa valáli na mutwe ^valusa kuuja kwa Yeesu Mwoloki! Na uwo noo nyuunyu ^mwamutwaala na kwa vavi mukamulaa.

<sup>53</sup> Nyuunyu mwahokera Miuro ya Muluungu kwa njira ya murimu muja, maa kaa, mukasiita kwiteera.”

### *Sitefáani Yookulawa*

<sup>54</sup> Vara vakúúlu va Vayahúudi vakateere ayo masáare ya Sitefáani, maa vakakalala maatuku vii kunu viilúmire mayeo.

<sup>55</sup> Maa kaa, Mutima Múja akamúheera ngururu Sitefáani, akalaanga kurumwii, akoona nkongojima ya Muluungu na Yéesu iímire mukono wa kulume wa Muluungu.

<sup>56</sup> Hara akavasea, “Laangi! Níne kurumu kwayúurikire na Mwaana wa Múntu iímire mukono wa kulume wa Muluungu!”

<sup>57</sup> Hahara vakúúlu va Vayahúudi vakasiita kumuteerera, vakatunika matu yaavo kunu vootula isóso, maa voosi vakamukimira Sitefáani hamwi.

<sup>58</sup> Hara, vakamufumya na mbarimbari ya múji, maa vakaanda mvaa na mawye. Mashahídi vajáa vafumya nyweénda jaavo, maa vakajivika mawulwii ya mutavana umwi aséwaa Saúli aji-laange.

<sup>59</sup> Mpíindi vamuváa Sitefáani na mawye, yeeye amuloombáa Muluungu yoosea, “Yéesu Mweenevyoosi, hokera mutima waani!”

<sup>60</sup> Aho, akachwaama isi, akarira vikulukulu yoosea, “Mweenevyoosi, kari valamurire sa uvi uhu tuku.” Akaluse jeyyo, mutima waachwe ukareka maviri.

## 8

<sup>1</sup> Na Saúli ajáa amwaari aho, akeeriwa mutima sa kulawa kwa Sitefáani.

*Vaantu Vamuruma Yéesu Vookaanda Turikiriwa*

Siku iyo, mpuka ya vaantu ^vamura Yésu vakaanda turikiriwa munumunu uko Yerusalemu. Novo vakiipasa na isi ya Yudeea, na Samaria. Vatumwi vii noo vajaa vachaala uko Yerusalemu.

<sup>2</sup> Sitefani ^akulawe, vaantu vamutubaa Mlungu, vakiita noo mtaaha, vakarira noo myaaha munumunu sa Sitefani.

<sup>3</sup> Mpendi ijo, Sauli akaanda kuturikira mpuka ya vaantu ^vamura Yésu. Yeeye ayeenda nyumbii ja vaantu, indoovarutirira vaantu valume na vaantu vaki no vachuunga manyololwii.

*Filipi Yoovariya Masáare Maaja Isi ja Yudeea na Samaria*

<sup>4</sup> Vaantu ^vamura Yésu ^vajaa vapásirwe, vakaanda variya Masáare Maaja kira haantu ^vdomaa.

<sup>5</sup> Filipi ne akadoma na mujii umwi wa isi ya Samaria. Uko akaanda kuvavariyirira vaantu Masáare ya Masia.

<sup>6</sup> Vaantu ^vakateere masáare Filipi ^alusaa na myujisa na ishara ^abweyyaa, vakateya matu yaavo.

<sup>7</sup> Filipi akibirya mirimu mivi fuma kwa vaantu ^vari foo, na mirimu mivi yarira kati ^yafumaa. Avahoryaa vaantu ^vari foo ^vajaa vaakwya iyandiyandi na vivete.

<sup>8</sup> Sa jeyyo, vaantu va iyo miji vajaa veeriwa mitima maatuku vii.

*Peeteri Yomudalavya Simoni Muvavi*

<sup>9</sup> Haaha aho mujii uwo wa isi ya Samaria, kujaa kwatite muntu umwi ^mweene abweyyaa uvavi. Uhu muntu irina raachwe noo Simoni

asewáa. Yeeye avahwaalaryáa vaantu voosi va isi ya Samaría kwa usavi ^mweene abweeyyáa. Kei, iiyonáa yeeye ni nkabaako.

<sup>10</sup> Vaantu voosi, vasinga na vaantu vakuuu vamuteeráa matu neejaneeja voosea, “Muuntu uhu noo ira ngururu ya Muluungu ^iséwaa Ngururu Nkuu.”

<sup>11</sup> Vaantu avo vamuteeráa matu, sa avahwaalaryáa kwa siku ^jiri foo na usavi waachwe.

<sup>12</sup> Maa kaa, Filípi ^akavariyule Masáare Maaja ya Utemi wa Muluungu na irina ra Yéesu Kirisitu, vaantu vakaruma na vaantu valume na vaantu vaki vakabatisiwa.

<sup>13</sup> Simóoni ne akamuruma Yéesu, akabatisiwa, maa akaanda mutuuba Filípi na kira haantu ^adomáa. ^Akoone isháara na myuujiisa mikuulu Filípi ^abweeyyáa, akahwaalariwa maatuku vii.

<sup>14</sup> Vatumwi va Yéesu ^vajáa vachaala Yerusaléemu ^vakateere vaantu va Samaría novo varirúmire isáare ra Muluungu, maa vakavatuma vala Peéteru na Yooháani vadome na uko.

<sup>15</sup> Novo ^vakafike uko, vakavaloomba vaantu vamuhokeye Mutima Muja.

<sup>16</sup> Sa avo vaantu vajáa vabatisiwa kwa irina ra Yéesu Mweenevyoosi vii na Mutima Muja vajáa vakaari si vanamuhokera tuku.

<sup>17</sup> Peéteru na Yooháani vakavavikira avo vaantu mikono yaavo, novo vakamuhokera Mutima Muja.

<sup>18</sup> Simóoni ^akoone vaantu vamuhokeye Mutima Muja kwa njira yo vikirwa mikono ni vatumwi, yeeye akayera kuvaheera mpía vala Peéteru na Yooháani

19 yoovasea, “Mpeeri baa niini laviro ulu, sa kira muuntu ^nkamuvikiraa mikono, amuhokere Mutima Muija.”

20 Peéteru akamusea, “Isunke aha na mpia jaako! Ni kiisea wiise kilungulungu cha Mulungu chawulwaa na mpia!

21 Weewe si uri hamwi na suusu murimwii uhu baa kiduudi vii tuku, sa mutima waako si uri mawoloki miiswii ya Mulungu tuku.

22 Valanduka fuma uhu uvi waako, na umaloombe Mweenevyoosi akoonere mbavariri. Yeeye ifaanaa asee yasirire aya mavi ^waakiiririkana mutimii waako.

23 Nakwiine mutima waako wamema kivina, na waava murerwa wa uvi.”

24 Simooni akamusea, “Nooloomba muunoombere kwa Mweenevyoosi, sa ayo ^mulúusire baa rimwi ridiire kumpata.”

25 Vala Peéteru na Yooháani vakoonekya kikomi na vakeenerya Masáare Maaja ya Yéesu Kirisitu Mweenevyoosi. Fuma uko vakahinduka na Yerusalemu. Kuu njirii vavariyalaa Masáare Maaja maturii yingi ^yari foo ya Samaria.

### *Filipi na Mukúulu wa Esiopia*

26 Siku imwi, murimu muja wa Ijua ujaa wamusea Filipi, “Inuka, udome na ivaru ra saame furu ira njira ^yafuma Yerusalemu ^yatamanya na Gáasa.” Njira ihi ijaa yatweera na isi ya ibalángwii.

27 Aho, maa Filipi akakwaata njira. Njirii akalumana na mukúulu umwi fuma Esiopia, uwo muuntu ni mukulukulu wa isi ajaa na ajaa achulwa asiina mbyaala tuku. Uwo noo imiriraa mpia joosi

ja Kandáake, noo kusea, matemi muki wa isi ya Esiópia. Uhu mukúulu ajáa adómire na Yerusaléemu noo mwiinamira Mulungu.

<sup>28</sup> Mpindi ijo, ni hinduka ahindikaa na kaayii. Yeeye ajáa iikyire gáarii yaachwe ^irútwa na faráasi kunu yoosoma kitáabu cha Isáaya muláli na matwe.

<sup>29</sup> Aho, Matima Muija akamusea Filípi, “Tamanya furu wiikwaate ira gáari.”

<sup>30</sup> Akikibirira mpaka akikwaata. Uko gáarii akateera muntu yoosoma kitáabu cha Isáaya muláli na matwe. Filípi akamuurya, “Taanga wiise ayo ^woosoma wu?”

<sup>31</sup> Ne akamusea, “Jooli ndiri taanga na nini nsiina muntu wo kunvariirira masáare aya?” Hara, akamulomba Filípi iingire na gáarii novo vakiikala hamwi.

<sup>32</sup> Masáare ^Yari Mpeho ^meene asomáa uwo Mweesiópia ni aya,

“Ajáa alongoriwa ja muundi ^yootwaala noo siinjwa.

Ne ajáa akirinya sawu ja ^vyeeene mwaana wa muundi akirinyaa kati ^yookerwa mabaáhira.

Yeeye si iinula mulomo waachwe tuku.

<sup>33</sup> Vakamuchwa mati na vakamusea ni muvi, maa kaa, yeeye si abweeyya uvi wowoosi tuku.

Kusiina muntu ^ari daha lusikira masáare ya mbyaala yaachwe tuku.

Sa kuva mooyo kwaachwe,  
kwaseyyiwa aha weerwii.”☆

34 Ura Mweesiópia akamuurya Filípi, “Nooloomba wuungyire masáare aya muláali na matwe alúusa sa ani? Ni sa yeeye mweeneevyo au sa muuntu wíngi?”

35 Hahara Filípi akaanda na yayara Masáare ^Yari Mpeho, akamuvariyurira Masáare Maaja ya Yéesu.

36 Mpíindi ^vayeendáa, vakafika haantu ^kujáa na maaji. Ura Mweesiópia akamusea Filípi, “Laanga! Maaji naaya aha. Che kiri kuunkitira ndiire batisiwa?” [

37 Filípi akamusea, “Kooni wooruma kwa matima waako woosi daha uri batisiwa.” Akamusea, “Narúmire, Yéesu Kirisitu ni Mwaana wa Mulungu.”]

38 Hara ura Mweesiópia akalairirya gáari yaachwe yiimiwe, vakakiima, vakungira luujii, maa Filípi akamubatisa.

39 ^Vakafume vii luujii, hahara, Matima wa Ijáva ukamusumula Filípi, na ura Mweesiópia si amoona kei tuku. Akatuuba luyeendo lwaachwe kunu ari na cheeru.

40 Filípi ne akiishaana ari múujii wa Asóoto. Akatweera míji yoosi iri njirii kunu yoovariyula Masáare Maaja mpaka akafika múujii wa Kaisaría.

## 9

### *Saúli Yoonunuulwa*

1 Mpíindi ijo, Saúli ajáa atuuba kuvavuumba vaantu ^vamuruma Yéesu Mweenevyoosi. Yeeye asaakáa avamale imalo. Aho, akadoma na kwa mweeneisi mukuuu,

<sup>2</sup> noo loomba barúwa sa akataangwe úko masi-nagóogii ya Damésiki. Barúwa ijo, jamúheeráa ngu-ruru yo vakwaata no vachuunga vaantú valúme na vaantú vaki vara ^varuma Njira ya Yéesu Mweenevyoosi sa avatwaale na Yerusaléemu.

<sup>3</sup> Aho, akakwaata njira yo doma na Damésiki. ^Akasengerere Damésiki, koonka kiweerú kikúulu fuma kurumwii kikamumúrika fuma kira ivaru.

<sup>4</sup> Haaho akawya na isi na akateera sawúti yookaanirira, “Saúli, Saúli sa che wookuunturikirya?”

<sup>5</sup> Saúli akasea, “Aai Mukúlu, urí ani weewe?” Na ira sawúti ikamúsea, “Níini ndiri Yéesu. Weewe wookuunturikirya.

<sup>6</sup> Ima, utamanye na múujii, úko wyíirwa urí ní múuntú umwi ^cheene woosaakwa úbweeeye.”

<sup>7</sup> Vaantú ^ayeendan'yáa novo vajáa viímire kimi kunú vahwáaliire, sa baa voovo vajáa vatéire iyo sawúti, maa kaa, si vamoona múuntú yoyoosi túku.

<sup>8</sup> Hara, Saúli akiinúka, akasaaka kunúkúla miiso baa koona kíintú túku. Vara viivaachwe vakamúkwaata mukono vakamutwaala fúurú Damésiki.

<sup>9</sup> Saúli iikala úko kwa síku itatú baa koona túku. Mpiindi ijo, si arijáa baa noo nywa kíintú túku.

<sup>10</sup> Úko Damésiki kujáa kwatiite múuntú umwi ^amuruma Yéesu ^asewáa Ananía. Yéesu Mweenevyoosi ajáa amwáanirire Ananía njorii akamúsea, “Ananía!” Ne akamúsea, “Mweenevyoosi, níini nú aha!”

<sup>11</sup> Mweenevyoosi akamúsea, “Tamanya fúurú njira ira ^yaséwaa Njira ^Yawoloka. Aho, nyuumbii ya Yúuda, wuurikirirye múuntú umwi fuma Társo

irina raachwe Saúli. Haaha ni muloomba iise Muluungu,

<sup>12</sup> na íne njori. Uko njorii amwíne muuntu ásewáa Ananía yookingira na nyuumbii na amavikiire mikono sa oone kei.”

<sup>13</sup> Maa kaa, Ananía akamusea, “Ee Mweenevyoosi, nateera kwa vaantu ávari foo ávyeeene uhu Saúli avatamamira viintu vivi vaantu vaako vaaja uko Yerusaleému.

<sup>14</sup> Haaha amwaari aha ari na wiimiriri fuma kwa vakúlu va veeneisi va Ijva wo kwaata vaantu voosi ávariruma irina raako.”

<sup>15</sup> Maa kaa, Mweenevyoosi akamusea Ananía, “Weewe doma! Uhu muuntu niini namúsáawire ave matumami waani. Yeeye kweenerya ari irina raani kwa vaantu si ávari Vayahúudi, kwa vatemi, baa na kwa Viisiraéli.

<sup>16</sup> Niini mweenevyo kumulaira ndiri ávyeeene ari turikiriwa maatuku vii sa irina raani.”

<sup>17</sup> Hara Ananía akadoma, akiingira nyuumba kuntu ájáa Saúli. Akamavikira mikono akamusea, “Saúli mwanawiitu, Yéesu Mweenevyoosi aantumire kwaako, waande koonu, umuhokere Mutima Muija. Uhu Yéesu noo akufumira kura njirii kati áwuijáa na aha.”

<sup>18</sup> Koonka, viintu áviri ja majula vikawya fuma miiswii ya Saúli, akaanda koonu. Aho, akiinuka, akabatisiwa.

<sup>19</sup> áAkahumale kurya chákurya, maa akava na ngururu kei.

*Saúli Yoovariyula Masáare áYari Mpeho uko Damésiki*

Saúli iikalakala uko Damésiki, na mpindi ijo ni na vaantu ávamuruma Yéesu ájáa.

20 Hahara, akaanda doma na masinagóogii, na akaanda variyula Yéesu ni Mwaana wa Mũlungu.

21 Vaantu voosi ^vateereráa avariyuli waachwe uwo, vahwaalaláa maatuku vii. Viyuryáa voosea, “Eri, uhu si noo ura mũntu ^avaturikiryáa mũnũmũntu vaantu ^vamura Yéesu uko Yerusaléemu tuku wuu? Eri, ^chamureeta na aha si joo kwaata vaantu ^vamura Yéesu aha Damésiki sa avatwaale na kwa vakúulu va veeneisi va Ijva tuku wuu?”

22 Maa kaa, Saúli akava yookiitema mũnũmũntu, yeeye avavariyuriráa Vayahúudi ^viikaláa Damésiki, ko tweera Masáare ^Yari Mpeho Yéesu noo Masía na si vadaháa siita tuku.

23 Mpĩndi ^jikalooke, Vayahúudi vakatunga muryungu wo mũulaa Saúli.

24 Vakaanda kumugiida mĩryaangwii ya ura múuji uchiku na muusi sa vamũlae. Maa kaa, muryungu waavo wo mũulaa ukamufikira Saúli.

25 Sa jeyyo, nuuchiku vapooji vaachwe vakamuvikira kikápwii kikulu, vakamukiimya na isi na ludihi ko tweera na chooririi ^cheene kijáa lukaandii lwa múuji, maa akalooka.

### *Saúli Yoohinduka na Yerusaléemu*

26 Saúli ^akafike Yerusaléemu, akiisompya-sompya kusaangira na vaantu ^vamura Yéesu. Vaantu voosi ^vamura Yéesu vakamoofa, sa si varumáa kooni ajáa amurúmire Yéesu tuku.

27 Maa kaa, Barinába akamutwaala Saúli na kwa vatumwi va Yéesu. Akavawyĩra ^veene Saúli ajáa amoona Mweenevyoosi njirii yoodoma na Damésiki na ^veene Mweenevyoosi amuwyĩra. Kei, akavawyĩra ^veene Saúli avavariyuriráa

vaantu Masáare ^Yari Mpeho ko kiitema uko Damésiki.

<sup>28</sup> Sa jeyyo, Saúli akiikala hamwi novo. Indooriingirira novo uko Yerusaléemu, kunu yoovavariyarira vaantu kwa irina ra Yéesu Mweenevyoosi baa woowa tuku.

<sup>29</sup> Aluusikáa no kwiiruta ndihi na Vayahúudi ^veene valuusikáa Kigiríki, maa kaa, voovo vasaakáa vamulae.

<sup>30</sup> Maa kaa, vaaniitu ^vakataange ayo, vakamumula, vakamatwaala na múujii wa Kaisaríá, maa vakamutuma atamanye na kwaavo uko múujii wa Társo.

<sup>31</sup> Mpiindi ijo, mpuka ya vaantu ^vamuruma Yéesu vajáa viikala mwiikalo muja isi yoosi ya Yudéa, Galiláaya, na Samaría. Vajáa vakiingika, vajáa vadoma na mbere, na Mutima Muja ajáa avaheera mutima. Kei vamunyemyáa Mweenevyoosi.

### *Ainéa Yoohoriwa*

<sup>32</sup> Mpiindi ijo, Peéteru ariingiriraa uko nooko, akadoma furu múuji wa Lída sa avaluumbye vaantu va Muluungu ^viikalaa uko.

<sup>33</sup> Uko Lída akamushaana muntu umwi ^asewáa Ainéa. Uhu ajáa aakwya iyandiyandi kwa myaaka inaani na alaala ndirii vii.

<sup>34</sup> Peéteru akamusea, “Ainéa, Yéesu Kirisitu akuhóriirye. Inuka! Fota ndiri yaako.” Koonka, Ainéa akiinuka.

<sup>35</sup> Vaantu voosi ^viikalaa uko múuji wa Lída na nyika yoosi ya Sharóoni ^vakamoone Ainéa, vakamuruma Yéesu Mweenevyoosi.

### *Peéteru Yoomufufula Dorikási*

<sup>36</sup> Uko múuji wa Yóopa, kujáa kwatiite mwaana muki umwi ^ajáa amuruma Yéesu irina raachwe noo Tabíita aseyáa, noo kusea Dorikáasi na Kigiríki. Dorikáasi avaambiriryáa vakiva na avabweeyiryáa vaantu viingi vaaja.

<sup>37</sup> Mpíindi ijo Peéterí ^ajáa uko, Dorikáasi ajáa alwaala, maa akawulala. Vaantu vakamooyya, vakamulaarya, maa vakamuvika chúumba cha gorófii.

<sup>38</sup> Na sa viintu múuji wa Líida ujáa heehi na Yóopa, vaantu ^vamura Yéesu vakateera Peéterí amwaari Líida. Sa jeyyo, vakavatumu vaantu vaviri vakamwaanirire. Vakavasea, vakamusee jei, “Tooloomba wuje chaangu na mitu, kari uchérevaa tuku.”

<sup>39</sup> Aho, maa Peéterí akatamanyan’ya novo. ^Vakafike Yóopa, vakamutwaala Peéterí na kura chúumba cha gorófii. Uko, valala ^vari foo vakaanda kumuriingirira Peéterí kunu voomuririra no mulaira Peéterí ingo ^ng’eene Dorikáasi avachumira kati ^ajáa ari mooyo.

<sup>40</sup> Peéterí akavaseyya voosi na weerwii, akachwaama, akamuloomba Mulungu. Hara akulaanga ura muviri, maa akasea, “Tabíita, inaka!” Tabíita akakunukula miiso yaachwe, na ^akamoone Peéterí, akiikala.

<sup>41</sup> Peéterí akamukwaata mukono, maa akamwaambirirya kwíma. Akavaanirira vara valala, na vaantu viingi ^vamura Yéesu, maa akavalaira Tabíita ari mooyo.

<sup>42</sup> Masáare aya yakeenera múujii woosi wa Yóopa, vaantu ^vari foo vakamuruma Yéesu Mweenevyoosi.

<sup>43</sup> Peéteru akiikala uko Yóopa kwa siku ^jiri foo na kuntu ^ikalaa ni kwa muntu ^aséwaa Simóoni ^mweene aténgeneshaa mimbere.

## 10

### *Kornéli Yoomwaanirira Peéteru*

<sup>1</sup> Uko múujii wa Kaisaría, kujaa kwatite mukúlu wa valwi nkoondo umwi ^asewaa Kornéli. Uhu himiriraa valukaluka fuma mpuka nkulu ya valukaluka ^yasewaa Mpuka ya Kiitalia.

<sup>2</sup> Kornéli ni muntu muija ajaa, na amanyemyaa Mluungu hamwi na vaantu voosi va kaaya yaachwe. Yeye amulombaa Mluungu mpiindi joosi na avaambiriraa vakiva.

<sup>3</sup> Siku imwi mpiindi ja cháamuusi, akoona njori. Aho njorii akoona murimu muija wa Mluungu woomwaanirira kwa irina raachwe, “Kornéli!”

<sup>4</sup> Kornéli akulaanga ura murimu muija na woowa, maa akuurya, “Ee aai ni che?” Murimu muija ukamusea, “Mluungu atéire kulomba kwaako na íne ^vyeene avaambiraa vakiva. Ivyo vyoosi vyafikire kwa Mluungu na vikumbukira iise.

<sup>5</sup> Haaha, tuma vaantu vatamanye na múujii wa Yóopa, sa vakamureete muntu umwi ^aséwaa Simóoni irina ringi Peéteru.

<sup>6</sup> Kuntu ^yookikala ni kwa Simóoni matengeshi wa ndiri. Nyumba yaachwe ni mbarimbari ya mayiya iri.”

<sup>7</sup> Murimu muija ^ukahumale kumuwyira Kornéli ayo masáare, maa ukalooka. Aho, maa akavaanirira vatumami vaachwe yaviri na mulwi nkoondo umwi ^mweene ajaa muija.

<sup>8</sup> Akavawyyira yoosi ^yajaa yamufúmiire, maa akavatuma vadome na Yóopa.

### *Njori ya Peéteru*

<sup>9</sup> Sikú ya kaviri mpiindi ja mpoloonge, vaantu ^veene Kornéeli ajaa avatuma vakava vasengeriire Yóopa. Mpiindi yiyo, Peéteru ne akaambuka na ikekeerii noo muloomba Muluungu.

<sup>10</sup> Mpiindi ^asaaryaá, njala ikamwaava munumunu. Maa kaa, mpiindi chóorya ^chiimiwáa neeja, akoona njori.

<sup>11</sup> Aho njorii, akoona kurumu kwayúurikire, na kiintu ja lweénda lukulukuulu ^lwakwáatirwe makondowa yoosi lukakiima furu isi.

<sup>12</sup> Isii ya ulo lweénda, kujaa kwatiite maka ja kira ivala. Kujaa kwatiite maka ^jiri na mawulu yani, viintu ^vitambaalaa na ndee.

<sup>13</sup> Aho, akateera sawúti yoomusea, “Peéteru, inaka, usinje, urye.”

<sup>14</sup> Maa kaa, Peéteru akamusea, “Ee Mweenevyoosi, tuku! Niini si ninaarya baa kamudu vii tuku kiintu chochoosi ^kiri na njeo.”☆

<sup>15</sup> Kei iyo sawúti ikamusea lwa kaviri, “Kuvisea viintu ^avijirula Muluungu viri na njeo tuku.”

<sup>16</sup> Ivi vijaa vyafumira katatu, maa lura lweénda lukahindulwa na kurumwii.

<sup>17</sup> Mpiindi Peéteru ^ajaa akaari ahwáaliire, vaantu vara ^vajaa vatúmirwe ni Kornéeli vakuurikirirya ira nyumba ya Simóoni, maa vakiitaanga. Aho, maa vakiima muryaangwii.

---

☆ **10:14** Laanga Valáawi 11.

18 Vakaluumbya, maa vakuurya, “Eri, aha kwatite mweni aséwaa Simóoni, na irina ringi Peéteru wu?”

19 Na mpiindi Peéteru iiririkanáa ira njori, Mutima Muija akamusea, “Simóoni, uko isi vumwari vantu watatu vokuasaakira.

20 Kiima na isi na udomaniye novo. Kwa na kivundu tu, ni nini mweenevyo nivatumire kwaako.”

21 Aho, Peéteru akakiima na isi, maa akavasea, “Nini noo mweene mokuansaakira. Che kivaréetire?”

22 Vakamusea, “Mukulu mwu wa valwi nkoondo atutumire. Irina raachwe noo Kornéli aséwaa. Yeeye ni mwoloki na amunyemyaa Muiungu na Vayahudi voosi vumudumba. Haaha murimu muija wamusea, akateengye na kaayii kwaachwe na aterere masáare i muwiiira.”

23 Aho, maa Peéteru akavateengya na nyumbii, vave vayeni vaachwe.

### *Peéteru Kaayii kwa Kornéli*

Lomutóondo yaachwe, Peéteru akiinukan’ya na vara vayeni na vamu wa vaaniitu fuma Yóopa.

24 Kukiire yaachwe, vakafika Kaisaría. Kwa vakamushana Kornéli avajingire vanduu vaachwe na vijeengi vyaachwe, yooovawoojera.

25 Peéteru akiingire vii kaayii kwa Kornéli, maa Kornéli akiita noo musingirirya, akachwaama mbere yaachwe, maa akamwiinamira. 26 Maa kaa, Peéteru akamwiimya, kuu yomusea, “Ima, nini ndiri muntu ja weewe.”

27 Aho, Kornéeli akuma, vakaanda lusika hamwi, maa vakingira na nyumbii, vakashaana vaantu vijingire.

28 Aho, Péteri akavasea, “Nyuunyu veenevyo mwamanyire, suusu Vayahúudi Miiróoni yiswi yakaan’ya ko valuumbya vaantu si vari Vayahúudi baa kusaangirira novo. Maa kaa, Muluungu ankaniirye ndeke kumulaanga muantu wangi yoyoosi ja ari na njeo.

29 Noo chooreka si nasiitiré kuuja mpindi ukavatame vaantu na kwaani ji vaandeete na aha. Haaha ni kuvuurya niise, sa che munyanirire?”

30 Kornéeli akamusea, “Jalókire siku ine keende mpindi ira namulóombaa Muluungu aha nyumbii, mpindi ja iji ja cháamuusi. Koonka, noona muantu imire mbere yaani iivikire ingo jilavalaváa.

31 Uhu muantu ansea, ‘Kornéeli! Kulusika kwaako Muluungu akutire na kuvaambirirya kwaako kiva, Muluungu akwíne.

32 Haaha, tuma vaantu vadome vakamwaanirire Simóoni vamuséaa Péteri. Uhu ikalaa Yóopa kwa muantu umwi irina raachwe Simóoni mweene atengeshaa ndiri. Nyumba ya uhu Simóoni ni mbarimbari ya mayi ya iri.’

33 Aya noo yaambweeyiirye ntume chaangu vaantu ji vakwaanirire, na weewe wabweeyiirye vyabooha viantu wujire. Haaha suusu voosi ni mbere ya Muluungu tui, toowoojera kuteera masáare Mweenevyoosi akulairiirye utuwire.”

*Vaantu si Vari Vayahúudi Vooteera Masáare Maaja*

34 Aho, maa Peéteru akavasea, “Haaha natáangire, ni kikomi Muluungu si asínanalaa vaantu tuku.

35 Yeeye avarúmaa vaantu va kira isi ^veene vamunyemyaa na vabwéeyaa uwoloki mbere jaachwe.

36 Nyuunyu mwamányire, Muluungu atuma vaantu vaachwe kuvavariyurira ViisiraéliMasáare Maaja, vapate mwiikalo muja kwa njira ya YéesuKirisitu, Mweenevyoosi wa vaantu voosi.

37 Mwamányire yara ^yafúmiire Yudéea yoosi, kwaandira Galiláaya mpíndi Yooháni ^avavariyuriraa vaantu vabatisiwe.

38 Mwamányire ^veene Muluungu amuhaka makuta Yéesu wa Nasaréeti ko muheera Mutima Muja na laviro. Yéesu adomaa uko na uko, yoobweeyaa maaja no horya vaantu voosi ^veene vaturikiriwaa ni ngururu ya Ikúlu ra Mirimu Mivi, sa Muluungu ni hamwi ajaa ne.

39 Ayo yoosi Yéesu ayatumamaa uko isi ya Vayahúdi na Yerusaleému múujii, na suusu turi vara ^voona. Mpíndi ^jikalooke, vakamuulaa ko muning'in'ya musalábii.

40 Maa kaa, siku ya katatu Muluungu akamafufula na akamoonekya kwa vaantu.

41 Si oonekana kwa kira muantu tuku, maa kaa, kuri suusu Muluungu ^ajaa atusaawula tave vara ^voona. Suusu twaarya, no nywa ne ^akafufuke.

42 Akatulairirya tavavariyurire vaantu Masáare Maaja, na toonekya kikomi yeeye noo aviikwa ni Muluungu avalamurire vaantu ^vari mooyo na ^vaakwa.

43 Uhu Yéesu valáli na mutwe voosi voonekya

ukúúlu waachwe, vakasea, muntu yoyoosi ^ari kumuruma uvi waachwe sira uri kwa irina raachwe.”

*Vaantu si ^Vari Vayahúudi Voohokera Mutima Muija*

<sup>44</sup> Kati Peéteru ^avijáa akaari yooluusika ayo, vaantu voosi ^vajáa aho vooyateerera ayo masáare, Mutima Muija akavakiimira.

<sup>45</sup> Vayahúudi ^vajáa vamuruma Yéesu vara ^vajáa vuijan’ya na Peéteru, vakahwaalala kooná vaantu si ^vari Vayahúudi novo vookiimirwa ni Mutima Muija.

<sup>46</sup> Voovo vajáa vavatéire yooluusika kwa nduusika ^jiisimiresimire voomudumba Mulungu. Aho, Peéteru akasea,

<sup>47</sup> “Vaantu ava, novo vamuhókire Mutima Muija ja ^vyeeene suusu tamuhokera. Ni ani ^ari daha siita vadiire batisiwa na maaji?”

<sup>48</sup> Haaho Peéteru akalairirya Kornéli na viivaachwe vabatsiwe kwa irina ra Yéesu Kirisitu. Maa reeru, vakamuloomba iikale novo kwa siku nke.

## 11

*Peéteru Yooluusa kira ^Chafumira kwa Vaantu si ^Vari Vayahúudi*

<sup>1</sup> Haaha, vatumwi na vaaniitu vara ^viikaláa Yudeea, vakateera vaantu si ^vari Vayahúudi novo varirumire isáare ra Mulungu.

<sup>2</sup> Peéteru ^akahinduke na Yerusaleemu, maa vara Vayahúudi vakaanda mung’urira Peéteru

<sup>3</sup> voomusea, “Weewe wiingiré nyuumbii ya vaantu si ^vanatwaalwa na kibawii na ukarya novo!”

<sup>4</sup> Aho, Peéteru akavawyyira pusu masáare yoosi ^yafumira, yoovasea,

<sup>5</sup> “Siku imwi kati ^nijáa múujii Yóopa noomuloomba Mulungu, nijáa noona kintu ja lweénda lukulu, lookiimiwa na isi fuma kurumwii lwakwátirwe makondowa yoosi, maa lukavikwa mbarimbari yaani.

<sup>6</sup> ^Nkalaange kura isii, nkoona kuri na maka ja isaka, maka ^jiri na mawulu yani, viintu ^vitambaalaa na ndee ^jiwulukaa.

<sup>7</sup> Aho, nkateera sawúti yookuunsea, ‘Peéteru, inaka, usinje, urye!’

<sup>8</sup> Maa kaa, niini nkasea, ‘Ee Mweenevyyoosi tuku! Laanga si ninaarya kintu ^kiri na njeo tuku!’

<sup>9</sup> Maa kaa, ira sawúti fuma kurumwii ikaansea kei, ‘Kintu chochoosi ^akijirula Mulungu, kuchaanirira kiri na njeo tuku.’

<sup>10</sup> Masáare aya yafumira katatu, aho, maa ivyo viintu vikahindulwa na kurumwii.

<sup>11</sup> Hahara, vaantu vatatu ^vajáa vatúmirwe Kaisaría, vakafika nyumba haantu ^niikalaa.

<sup>12</sup> Na Mutima Muija akaangwyyira ndoman’ye novo baa kivundu tuku. Ava vaaniitu vasasatu nadoman’ya novo, na twiingira kaayii kwa Kornéli.

<sup>13</sup> Ne Kornéli atuwyyira ^vyeene murimu muija wamufumira aho kaayii kwaachwe. Uwo murimu muija wamusea, ‘Vatume vaantu vadome na Yóopa, vakamwaanirire Simóoni ^aséwaa Peéteru.

14 Yeeye kuretera ari masáare ^yari kulamurirya weewe na vaantu voosi va nyumba yaako.'

15 Naani ^nkaande lusika novo, Mutima Muija akakiima mweeri yaavo ja ^vyeene atukimira usu aho ncholo.

16 Naani nkakumbukira rira isáare Yéesu Mweenevyoosi ^atuwiyira, 'Yooháani avabatisáa vaantu na maaji, maa kaa, nyuunyu batisiwa mari na Mutima Muija.'☆

17 Haaha kooni Mulungu avaheera vaantu ava wuiya wa Mutima Muija ura ^atuheera suusu ^tamuruma Yéesu Kirisitu Mweenevyoosi, nini ndiri ani mpaka niiririkane daha ndiri kumusiita Mulungu?"

18 Vayahúudi ^vakateere ayo, maa vakareka kwi-iruta ndihi. Vakamubweeyirya Mulungu nkon-gojima voosea, "Kumba Mulungu avaheera baa vaantu si ^vari Vayahúudi njira ^iri vabweyya vadahe kavalanduka fuma uvii waavo, na vapate nkaasu ya siku ^jisiina ahero!"

### *Vaantu ^Vamuruma Yéesu uko Antiókia*

19 Vaantu ^vamuruma Yéesu ^vajáa viimyaaha sa uturikiri Sitefáni ^akulawe, vakatamanyá na isi ja Foiníike, Kúpuro na múuji wa Antiókia. Uko koosi vavariyuláa Masáare ya Yéesu Mweenevyoosi kwa Vayahúudi vooveene vii.

20 Maa kaa, uko Antiókia, vamwi va vaantu ^vajáa vadoma na uko ni vaantu va isi ya Kúpuro, na va múuji wa Kiréene. Voovo vakaanda kuvariyula Masáare Maaja ya Yéesu Mweenevyoosi baa kwa Vagiríki.

---

☆ 11:16 Laanga Mirimo ya Vatumwi 1:5.

21 Na laviro lwa Mweenevyoosi ni hamwi novo lujáa. Ũko, vaantũ ^vari foo maatũkũ vii vakamuruma Yéesu Mweenevyoosi na vakamutuuba.

22 Mpuka ya vaantũ ^vamura Yéesu ũko Yerusaleému ^vakateere aya masáare, maa vakamutuma Barinába atamanye na Antiókia.

23 ^Akafike ũko, akoona viintũ Mũhũngũ ^avaheera nduwo vaantũ avo. Akavyeenda maatũkũ vii, akavakalaamya voosi vatuube kumukwaatirira Yéesu Mweenevyoosi kwa mitima yaavo yoosi.

24 Barinába ni mũntũ mũja ajáa na ajáa amema Mutima Mũja na kuruma kwa kimáári. Na vaantũ ^vamura Yéesu Mweenevyoosi vakakiingika mũnũmũnũ.

25 Sikũ ^jikaseese, Barinába akadoma na múuji wa Társo koo mũsaakira Saúli.

26 ^Akamũpate akamũreeta na Antiókia. Ũko kwa mwaaka vũũ, vakalumana na mpuka ya vaantũ ^vamura Yéesu, kũnũ vookiindya vaantũ ^vari foo. Ũko Antiókia vaantũ vakaanda vaanirira vaantũ ^vamura Yéesu, Vakirisitũ.

27 Sikũ ijo, valáali na mũtwe fuma Yerusaleému vajáa vadoma na Antiókia.

28 Ũmwi waavo noo Agáabo asewáa. Yeeye kũtweera kwa Mutima Mũja, ajáa iima, akalũsa uláali na mũtwe, “Njala nkũũũ ya imalo fũmĩra iri isi jĩngi joosi.” Njala iyo noo ira ijáa yafũmĩra mpĩndi ja Kaisári Kĩlaáudi mũtemi mũkũũũ ^hĩmirĩráa.

29 Sa jeyyo, vaantũ ^vamura Yéesu ũko Antiókia, vakalamũla kira mũntũ asaange viintũ vyo

vaambirirya vaaniitu vara ^viikaláa uko isi ya Yudeea.

<sup>30</sup> Vakasaanga na vakavaheera vala Barinába na Saúli vatwaale na kwa yawosi va vaantu ^vamura Yéesu uko Yerusaleemu.

## 12

*Yaakúupu Yookulawa na Peéteri Yoolamuririwa Fuma Mnyololwii*

<sup>1</sup> Sikú ijo, mutemi Heróode Agirípa ajáa aanda kuvaturikirya vaantu vamwi va mpuka ya vaantu ^vamura Yéesu.

<sup>2</sup> Akalairirya Yaakúupu mwaanaavo na Yoháani ulawe na nyaasuka.

<sup>3</sup> ^Akoone masáare ayo yaveériirye mitima Vayahúdi, maa akalairirya Peéteri ne akwaatwe. Aya yajáa yafumira mpiindi ja ngovi ya mikáate si ^ivikirwaa usasi.

<sup>4</sup> Peéteri ^akaviikwe mikonwii yaavo, akachuungwa mnyololwii. Uko akatwaalwa na haantu ho laangiririwa ni valwi nkoondo vani vani va mpuka ine sa vamuilaangirirye neejaneeja. Heróode akiiririkana Paásika iri looka de amulamurire Peéteri mbere ja vaantu.

<sup>5</sup> Na sikú ijo, mpiindi Peéteri ^ajáa achúungirwe mnyololwii, maa kaa, mpuka ya vaantu ^vamura Yéesu vajáa viitoola munamunu kumuloomba Muluungu sa Peéteri.

<sup>6</sup> Uchikú wa sikú ^ng'eene Heróode ajáa iiririkana kumulamurira Peéteri, Peéteri ajáa alaala uko mnyololwii. Yeeye ni kati na kati ya valwi nkoondo vaviri ajáa na vajáa vamuchuunga mikono yaachwe na minyololo

iviri. Na maryaangwii wa gerésa kujáa kwatiite valakalaka vingi vamerindiraa.

<sup>7</sup> Koonka, ukafumira murimu muija wa Ijva aho kuuntu ajáa Peéteri. Kiweeru kikamurika hara haantu. Ura murimu muija ukamusingisya Peéteri mbarwii, ukamusea, “Inuka chaangu!” Hara, minyololo ajáa vamuchúngire Peéteri ikawya na isi!

<sup>8</sup> Aho, ura murimu muija ukamusea, “Imatire lukova lwaako, wiivikire na viráatu.” Peéteri akamarikirye kubweeya jeyyo, ura murimu muija ukamusea, “Ivikire ikóoti raako, wuuntu-ube!”

<sup>9</sup> Peéteri akuutuuba ura murimu muija. Si ataangáa yafumira kooni ni kimáári tukú, yeeye iiseáa ni njori.

<sup>10</sup> Peéteri na murimu muija vakavalooka valakalaka va ncholo, na va kaviri, na vakafika maryaangwii makulu wa chuma woofuma manyololwii wadoma na muiji. Maryaango uwo ukayurika wooweene, vakafuma na weerwii. Vakayeendeyeende furu njirii imwi, hahara, ura murimu muija ukamureka Peéteri.

<sup>11</sup> Aho, Peéteri akataanga ayo yafumire, maa akasea, “Haaha nataangire, ni kimáári! Ijva aantumire murimu muija ji wanamurirye fuma mikonwii ya Heróode na kwa yara yoosi Vayahúdi vaawoojera mbweeyiriwe.”

<sup>12</sup> Peéteri akataange ayo, akadomerera na kaayii kwa María iyo waala Yooháani mweene anirirwaa Maáriki. Aho nyuumbii, vaantu vamuruma Yésu vajáa vijingire, voomuloomba Mlungu.

13 Peéteru akalumbya maryaangwii wa weerwii wa iyo nyumba. Muhíinja amwi, matumami ^asewáa Róoda, akiita ko teerera ni ani.

14 ^Akateere ni Peéteru, akavyeenda manumunú, akahinduka na nyuumbii baa kumuyurira maryaango tuku. Akavawyira viivaachwe yoovasea, “Peéteru amwaari maryaangwii!”

15 Novo vakamusea ura muhíinja, “Utite kisari!” Maa kaa, yeeye akadoomererya kuvasea, atéire sawúti ya Peéteru. Voovo vakatuuba sea, “Ni murimu muja waachwe.”

16 Ne Peéteru ajáa adoomererya kulumbya kura maryaangwii. ^Vakayule, vakamoona Peéteru, vakahwaalala maatuku vii.

17 Peéteru akavalaira na mukono vakirinye, maa akavawyira ^vyene Mweenevyoosi amuséyyiirye manyololwii. Kei akavasea, “Muwyiiri ^meene yafúmiire Yaakúpu na vaaniita.” Aho, maa Peéteru akalooka na kuntu kwiingi.

18 ^Kukeere, vara valwi nkoondo va manyololwii vakoololokera sa si vajáa vatáangire ^kimupátire Peéteru tuku.

19 Heróode akalairiya Peéteru asaakwe kikomi. Maa kaa, ^vakasiindwe kumupata, maa akavaanirira vara valukaluka ^vamulaangiriryáa Peéteru. Heróode akavachukuruma, aho, maa akalairiya vualawe.

### *Heróode Yookwya*

Mpindi ^jikalooke, Heróode akakiima fuma Yudeea akatamanywa na múuji wa Kaisaría, iki-kala uko kwa mpindi.

<sup>20</sup> Heróode ajáa avasúula maatúku vii vaantú va míji ya Tíiro na Sidóoni. Maa kaa, vaantú va iyo míji vakava kíntú kimudu sa vadome noo kiiyona na Heróode. Vakamúheemba Bulásto, ne akava hamwi novo. Úhu Bulásto, noo ímiríráa nyuumba ya mütemi. Aho, vakatamanya na kwa mütemi ko loomba kúve na mwiikalo múja, sa míji iyo yiilaangyáa chóorya fuma isi ya mütemi.

<sup>21</sup> Haaha síku iyo ^ng'eene vajáa vasaawúla valumane, Heróode akiivíkira ingo jaachwe ja kitemi. Aho, maa akiikala ichuumbii raachwe ro lamurira akaanda lusika novo.

<sup>22</sup> Aho, vaantú vakaanda kumuvaira siriri noo tula isóso voosea, “Thi isiri sawúti ya múntú tuku, íhi ni sawúti ya umwi wa milungu.”

<sup>23</sup> Na mpíindi ^vamudumbiriráa jeyyo, Heróode si amúheera Mulungu nkongojima tuku. Haaho, murimu múja wa Ijva ukamúvaa na ndwála yo riwa ni vinyululu, maa akakwya.

<sup>24</sup> Isáare ra Mulungu rikatuuba kweenera kwa vaantú, na vaantú ^vamura Yéesu vakatuuba kíngika munumunu.

<sup>25</sup> Barinába na Saúli ^vakahumule murimo waavo, vakiinuka fuma Yerusaléemu, ☆ vakadoma na Antiókia. Na vajáa vatamanyan'ya na Yooháni irina riingi aanirirwáa Maáriki.

## 13

### *Barinába na Saúli Vootumwa*

<sup>1</sup> Úko Antiókia, mpukii ya vaantú ^vamura Yéesu, kujáa kwatite valáli na mütwe na vaki-indya ava, Barinába, Simeóoni ura ^vamwaaniriráa

☆ 12:25 Laanga Mirimo ya Vatumwi 11:29-30.

Nigéeri, Lukío fuma Kiréene, Saúli na Maanaéeni ura ajáa arerwa hamwi na matemí Heróode Antípaasi.

<sup>2</sup> Mpíindi vamlóombáa Mweenevyoosi ko kirekya kurya, Mutima Múja akavasea, “Vakeri na ivarwii vala Barinába na Saúli sa mrimo mweene navaanirira.”

<sup>3</sup> Vakahumule kumlóomba Mlungu no kirekya kurya, vakavavikira mikono vala Barinába na Saúli, maa vakavatumama vatamanye.

### *Barinába na Saúli Voovariyula Masáare Maaja uko Kúpuro*

<sup>4</sup> Vala Barinába na Saúli vakatumwe ni Mutima Múja, vakagirita furu múji wa Seleúkia na aho vakaambuka méeli furu isi yariingirirwa ni maaji iséwaa Kúpuro. <sup>5</sup> Vakafike múji wa Salámisi, vakavariyula Masáare ya Mlungu masinagógii ya Vayahúudi. Novo ni hamwi vajáa na Yooháani Maáriki mwaambiriryi waavo.

<sup>6</sup> Barinába na Saúli vayeenda isi yoosi yariingirirwa ni maaji ya Kúpuro mpaka vakafika múji umwi uséwaa Páafo. Uko vakalumana na Mayahúudi umwi musavi na muláli na mutwe wa ulongo. Uwo muuntu irina raachwe noo Baari-Yéesu aséwaa.

<sup>7</sup> Uhu muuntu ni hamwi ajáa na Sárijo Paúli, mukúulu wa isi ya Kúpuro, yeeye ajáa atiite tooti maatuku vii. Uhu mukúulu akavateengya vala Barinába na Saúli, vatamanye na kwaachwe sa akateerere isáare ra Mlungu.

<sup>8</sup> Maa kaa, Baari-Yéesu musavi (irina raachwe ra Kigiriki noo Elíma asewáa) akiiruta ndihi na vala

Barinába na Saúli. Akayera kubweyya mutima wa ura mukúúlu ufafe adiire muruma Yéesu.

<sup>9</sup> Aho, maa Saúli ura irina ríngi ^aanirirwáa Paúli, kanu yoolongoolwa ni Mutima Múja, akamutuurirya miiso Elíma, maa akamusea,

<sup>10</sup> “Weewe uri mwaana wa Ikúúlu ra Mirimu Mivi! Weewe uri mavi wa uwoloki woosi! Wamema kira uvaangu na ukerema! Sa che si wooreka kuvalandula kikomi cha Mweenevyoosi no kibweyya kive uloongo?”

<sup>11</sup> Haaha Mweenevyoosi kucheera ari irya. Kava uri muhoku! Si uri koonu kiweeru cha mwaasu tuku, miiso dunga yari du kwa mpiindi.”

Hahara, nkungu na kilwiirya kikamukunikirira Elíma miiswii, akareka koonu, akaanda ríngirira kusaakira muuntu wo mukwaata mukono amalongoole.

<sup>12</sup> Ura mukúúlu ^akoone yara ^meene yajáa yafúmiire, akamuruma Mweenevyoosi. Akah-waalala munumunu sa ura ukiindya ^ajáa atéire wa Mweenevyoosi.

*Paúli Yoovariyula Masáare Maaja uko Antiókia ya Pisidia*

<sup>13</sup> Paúli na viivaachwe vakiinuka Páafo, vakatamanyu fúru múuji wa Périge ^uri isi ya Pamufilía. Maa kaa, Yooháani Maáriki akavareka uko, akahinduka fúru Yerusaleému.

<sup>14</sup> Novo vala Paúli na Barinába vakiinuka Périge, vakatamanyu fúru múuji wa Antiókia ^uri isi ya Pisidia. Siku ya Sabáato ^ikafike, vakíngira sinagógii, maa vakiikala.

<sup>15</sup> Muuntu umwi akasoma kitáabwii cha Miuro na masáarii ya valáli na mutwe. Aho, vakúúlu va sinagóogi vakatuma muuntu avasee vala Paúli na

Barinába, “Arumi, kooni muri na isáare roroosi ro vawyiira vaantu sa mitima yaavo ive na ngururu, teengi mulúuse.”

<sup>16</sup> Paúli akiinuka, maa akiinurirya mukono sa vamuteerere akasea, “Nyuunyu vaantu valume va Isiraeeli na nyuunyu vaantu voosi si muri Vayahúdi amamanyemyaa Mulungu, teereri!

<sup>17</sup> Mulungu wiitu suusu Viisiraeeli noo avasaawula vala baaba wiitu, mpindi viikalaa isi ya uyeni uko Misiri, akavabweyya vave lukolo lukulu munamuna. Siku jikalooke, akavalongoola, akavaseyya fuma Misiri kwa ngururu jaachwe nkulu.

<sup>18</sup> Kwa myaaka makumi yani (40) akavayimirirya uko isi ya ibaláangu.

<sup>19</sup> Akamala isi mufungati uko isi ya Kanáani, maa akavaheera vala baaba wiitu iyo isi ive yaavo.

<sup>20</sup> Masáare aya yoosi yatamamwa kwa myaaka magana yani na makumi yasaano (450).

Siku jikaseese, Mulungu akavaheera vala baaba wiitu valamuli vo valongoola furu mpindi ja Samwéli muláli na mutwe avimiriáa.

<sup>21</sup> Aho, maa vakaloomba vave na mutemi. Mulungu akavaheera Saúli mwaana wa Kíisi wa lukolo Iwa Bénjamini ave mutemi kwa myaaka makumi yani (40).

<sup>22</sup> Mulungu akamaseyye Saúli utemii, akamuhaka makuta Daúdi sha Yéese ave mutemi. Mulungu amoonekya kikomi Daúdi yoosea, ‘Namwine Daúdi sha Yéese, eériirye mutima waani, kei noo mweene ari tumama yoosi noosaaka yatamamwe.’☆

---

☆ 13:22 Laanga Sabúuri 89:20; 1 Samwéli 13:14.

23 Kufuma lukolwii lwa Daúdi noo kuuntú Mulungu ^avaretera Viisiraéli Mulamuriri Yéesu, ja ^vyeeene ajáa iichuunga kuvaretera ari.

24 Mpiindi Yéesu ^ajáa akaari kwaanda murimo waachwe, Yooháni avavariyariráa Viisiraéli vavalanduke fuma uvii waavo na vabatisiwe.

25 Mpiindi Yooháni ^amarikiriryáa mirimo yaachwe, akavasea, 'Mookisea niini ndiri ani? Niini si ndiri ura Masía ^mweene moomuwojera tuku. Teereri! Uwo ^mweene ari kuuja nyuma yaani, niini si niima neeja kutamama murimo wa mutumwa wo reherya nkoorisa ja mirunkumo majewii yaachwe tuku!'

26 Arumi, nyuunyu vanaviitu vaantu va lukolo lwa Aburaháamu, na nyuunyu vaantu si ^muri Vayahúudi ^veene mumunyemyaa Mulungu, suusu noo masáare aya ya ulamuriri ^yatujira fuma kwa Mulungu.

27 Sa viintu vaantu va Yerusaleému na vakúulu vaavo si vataanga Yéesu tuku, vakabweeyya aheewe irya ro kulawa. Baa neembe vasomáa masáare yaachwe ^yaandikwa vitáabwii vya valáli na mutwe kira siku ya Sabáato, voovo vayakiimikirirya ko mabweeyyirya jeyyo.

28 Baa neembe vajáa vasiina isáare roroosi ra kimári ^roonekyáa Yéesu alamurirwe inkwya, voovo vamulomba Piláato alairirye ulawe.

29 ^Vakahumule kira kiintu ^chaluswa ni valáli na mutwe kuri Yéesu, vakamukiimya fuma musaláabii, maa vakamvika mbiririi.

30 Maa kaa, Mulungu akamufula.

31 Yeeye avafumiraa vaantu vara ^vayeendan'yáa ne kufuma Galiláaya furu

Yerusaléemu. Ava noo vara vaantu vaachwe  
^voona, kwa vaantu va Isiraeeli.

<sup>32</sup> Suusu tuújire na aha, kujooavariyurira  
Masáare Maaja Muluungu ^iichuunga kwa vala  
baaba wiitu.

<sup>33</sup> Yeeye ayakiimikirirya kuri suusu vajukulu  
vaavo kwa njira yo mufufula Yéesu, ja ^vyeene  
vyaandikwa Sabúurii ya kaviri,

‘Weewe ni Mwaana waani,  
isiku niini navíire Taáta waako.’☆

<sup>34</sup> Muluungu amufufula Yéesu sa adiire kukwya vii  
kaa kei. Sa aya Muluungu alúusa jei,

‘Namwiilaha Daúdi ntálarya ja kikomi.

Ntálarya ijo, noo ^ng’eene ndiri vaheera nyu-  
nyu.’☆

<sup>35</sup> Isáare iri ralúusa haantu hingi,

‘Si uri mureka tuku Múja waako oole.’☆

<sup>36</sup> Haaha Daúdi ajáa akiiman’ya kira Muluungu  
^asaakáa kwa mpíindi ja mbyaala yaachwe, akak-  
wya, akataahwa heehi na vala baaba waavo na  
muviri waachwe ukoola.

<sup>37</sup> Maa kaa, ura ^mweene Muluungu amufufula,  
yeeye si oola tuku.

<sup>38</sup> Vanaviitu, teereri neeja aya ^meene  
toovawyiira! Ni kuvawyiira tiise kwa njira ya  
Yéesu, mwavariyurirwa kusira kwa uvi.

<sup>39</sup> Kwa Yéesu vii, kira muuntu ^amuruma, avalwa  
ni muwoloki mbere ya Muluungu, isáare iri si muri  
daha tuku ko tuuba Miiró ya Músa.

☆ 13:33 Laanga Sabúuri 2:7.

☆ 13:34 Laanga Isáaya 55:3.

☆ 13:35 Laanga Sabúuri 16:10.

<sup>40</sup> Mulaange neeja, kari lo mukwaatwe ni aya masáare ^yaandikwa vitáabwii vya valáali na matwe tuku,

<sup>41</sup> Nyuunyu ^muchwíjaa mati, laangi!

Muhwaalale, mumalwe imalo.

Sa kiintu ^noobweeyya mpíndi jaanyu,

ni kiintu si ^muri kiruma,

baa mawyíirwe ni muuntú.'☆"

<sup>42</sup> Mpíndi Paúli na Barinába ^vafumáa hara sinagógii, vaantu vakavakalaamya vahinduke kei siku ya Sabáato ^itúubiríire na valúuse kei yara masáare.

<sup>43</sup> Mwíijingo wa sinagógii ^ukasire, Vayahúudi ^vari foo na vaantu víngi vara ^vatuubáa díini ya Kiyahúudi kumwiinamira Muluungu, vakavatuuba vala Paúli na Barinába, novo vakalusika novo na vakavaheera mitima vatuube kukwaatirira nduwo ya Muluungu.

<sup>44</sup> Sabáato ^itúubiríire, sengerera vaantu voosi va ura múuji vajáa vúja noo teerera isáare ra Mweenevyoosi.

<sup>45</sup> Maa kaa, Vayahúudi ^vakoone vaantu ^vari foo munumunu vavijíngiríire vala Paúli na Barinába, vakaanda kooná kivina munumunu. Aho, vakaanda kwiiruta ndihi na vala Paúli na vakavakira.

<sup>46</sup> Hahara, vala Paúli na Barinába vakalusika ko kiitema munumunu, voosea, "Vijáa vyabooha, isáare ra Muluungu rivariyulwe ta kari nyuunyu Vayahúudi. Maa kaa, sa viintu mwarisítire iro isáare, kei mwiilámuríire si mwíima neeja muturye nkaasu ya siku ^jisiina uhero tuku, haaha suusu

tavarékire na domerera turi na kwa vaantu si ^vari Vayahúudi.

<sup>47</sup> Sa Yéesu Mweenevyoosi atulairirya jei,  
‘Nakuvika weewe uve kiweeru kwa vaantu si ^vari Vayahúudi,

sa ureete ulamuriri kwa vaantu furu utulo  
waasi.’☆”

<sup>48</sup> Vaantu si ^vari Vayahúudi ^vakateere ayo masáare, maa vakavyeenda maatuku vii, vakaribweeyirya nkongojima isáare ra Mweenevyoosi. Na voosi ^vajáa vasaawulwa kuva na nkaasu ya siku ^jisiina uhero, vakamuruma Yéesu Mweenevyoosi.

<sup>49</sup> Jeyyo, isáare ra Mweenevyoosi Yéesu rikeenera isi iyo yoosi.

<sup>50</sup> Maa kaa, Vayahúudi vakavasonka vaantu vaki ^vamwiinamiraa Mulungu na ^vanyemiwáa ni vaantu, na vaantu valume vakulu va uwo múuji. Vakavasonka vaantu vaande kuvaturikirya vala Paúli na Barinába, maa vakavakibirya fuma isi yaavo.

<sup>51</sup> Aho, vala Paúli na Barinába vakiikonkoma maruri\* majewii yaavo koonekya kusiita kwa vara vaantu, maa vakadoma na múuji wa Ikonío.

<sup>52</sup> Maa kaa, vaantu ^vamura Yéesu uko vakeerya mitima na vakatuuba kulongoolwa ni Matima Muija.

## 14

### *Paúli na Barinába uko Ikonío*

☆ 13:47 Laanga Isáaya 49:6.

\* 13:51 **vakiikonkoma maruri**:  
Laanga **konkoma maruri** Utamanulii wa Masáare na Kilaangi.

<sup>1</sup> Ŭko múujii wa Ikonío, Paúli na Barinába vakíingira sinagóogi ja ^vyeene viijuvira. Vakavariyula Masáare Maaja ya YéesuKirisitu. Vayahúudi na vaantu si ^vari Vayahúudi ^vari foo munumunu vakamuruma Yéesu.

<sup>2</sup> Maa kaa, Vayahúudi ^veene si vajáa vamuruma Yéesu, vakavasonka na vakavakalarya vaantu si ^vari Vayahúudi vaviihye mitima kwa vaaniitu.

<sup>3</sup> Baa neembe ni jeyyo, Paúli na Barinába vakiikala siku ^jiri foo ũko Ikonío, vandoovoonekya kikomi vaantu Masáare ya nduwo ya Mweenevyoosi ko kiitema. Ne Mweenevyoosi abweyya jeyyo, ko bweyya vadahe tumama ishára na vintu ^vihwáalarya.

<sup>4</sup> Vaantu va ura múuji vakiikera. Vingi vakavatuuba Vayahúudi na vingi vakavatuuba vatumwi va Yéesu.

<sup>5</sup> Maa reeru, Vayahúudi, hamwi na vaantu si ^vari Vayahúudi na vakúulu vaavo vakiiramira kuvabweyyirya ũvi no vavaa na mawye vala Paúli na Barinába.

<sup>6</sup> Maa kaa, vala Paúli na Barinába vakataanga iyo miryungu, vakatijira na isi ya Lukonía, ũko vakadoma na míji ya Lísitra na Déribé na míji yingi ^iri mukaaya.

<sup>7</sup> Na ũko, vavavariyuriráa vaantu Masáare Maaja.

### *Paúli na Barinába Vari ũko Lísitra na Déribé*

<sup>8</sup> Ŭko Lísitra, kwajáa kwatiite munu umwi ^ajáa kivete keende kuvyaalwa kwaachwe. Majeo yaachwe si yajáa yanalwaatia baa siku imwi vii tuku.

<sup>9</sup> Mpiindi Paúli ^alúúsikáa, úwo múuntú akava yoomuteerera. Paúli akamutuurirya miiso úra múuntú, maa akoona kuruma kwaachwe ni ko mähorya.

<sup>10</sup> Paúli akalúusa na ngururu, “Inúka! Wiime na majeo yaako!” Hara, maa úra múuntú akiima chaangu, akaanda yeenda yeemweene.

<sup>11</sup> Vaantú ^vakooné kira Paúli ^ajáa abwéeyiirye kwa úra múuntú, maa vakaanda túla isóso kwa ndúusika ya kimeevo ya Kilukonía voosea, “Mílúungu yakíimire na kúri suusu iri ja vaantú.”

<sup>12</sup> Barinába vakamwaanirira irina ra múlúungu waavo ^aséwaa Séeu. Na sa viintú Paúli noo ^alúúsikáa, vakamwaanirira Hérime.\*

<sup>13</sup> Weerwii ya úwo múuji kujáa kwatúite kaaya yo málóomba Séeu. Mweeneisi wa Séeu wa iyo kaaya, akareeta makabaako ya ng’oombe na matáaji na mutiryaangwii wa múuji. Úwo mweeneisi hamwi na vaantú viingi vasaakáa kúvasiinjira ng’oombe ja mpóryo vala Paúli na Barinába.

<sup>14</sup> Maa kaa, vatumwi Paúli na Barinába ^vakateere ayo, vakamoola ingo jaavo kwa úsúungu. Vakatiija, maa vakiita koo saangirira na vaantú, aho, vakalúusika na ngururu voosea,

<sup>15</sup> “Ee arumi, sa che moobweyya jei? Arumi, suusu ni vaantú vii ja nyuunyú! Túújire na aha jo vavariyurira Masáare Maaja, múreke kwiinamira mílúungu ^isiina kíintú, múve vaantú va Múlúungu ^Ari Nkaasu. Yeeye úmba kurumu na weerú, mayiya, na viintú vyoosi ^viri múumo.

---

\* **14:12** Vagiríki vajáa vatúite mílúungu ^iri foo, **Séeu** noo ajáa múlúungu mukúulu wa Vagiríki, na **Hérime** noo ajáa mutumwi wa Séeu.

16 Aho mbere, ajáa avareka nyuunyu vaantũ va isi joosi mwiikale ja ^vyeene moosaaka vee-neevyo.

17 Baa neembe ni jeyyo, Muluungu si areka kuvalaira ni novo ari tuku. Yeeye atuuba kuvabweeyirya wũja, kwa njira yo vaheera nyuunyu mbula, sa muchwe kwa mpĩndi joojo na mave na chákurya cho keenererya na mitima yaanyu ive na cheeru.”

18 Baa neembe vala Paúli na Barinába vajáa valũsa ayo masáare, vijáa vyafafa kuvakaan’ya vareke toola mpóryo yo chimika kwaavo.

19 Mpĩndi kiduudi, vakuja Vayahúudi fuma múuji wa Antiókia na Ikonío. Vakavaheemba vaantũ vave ivarwii raavo, vakamuvaa Paúli na mawye, maa vakamurutya na weerwii ya múuji sa viiseáa akwĩre.

20 Maa kaa, vaantũ ^vamura Yéesu ^vakamuringĩre, akiinũka, akahindũka na múujii. ^Kukeere, akiinũka aho, akadoman’ya na Barinába fũru múuji wa Déríbe.

### *Paúli na Barinába Voohindũka na Antiókia ya Síria*

21 Ũko Déríbe, Paúli na Barinába vavavariyuriráa vaantũ Masáare Maaja, vaantũ ^vari foo vakamura Yéesu. Sikũ ^jikaseese, vakahindũka na Lísitra, Ikonío na Antiókia.

22 Na kira haantũ ^vadamáa, vavakalaamyáa vaantũ ^vamura Yéesu vabweeyye mitima yaavo ive na ngururu yo muruma Yéesu. Vavaseáa, “Kwĩngira Ũtemii wa Muluungu, ni mpaka tupate uturikiri ^uri foo.”

<sup>23</sup> Na uko kuantu ^vatweeráa, vasaawuláa vawosi viimiriri va mpuka ya vaantu ^vamura Yéesu kira haantu. Na vabweeyáa jeyyo ko vaviika kwa Mweenevyoosi uhu ^vamura, ko loomba no kwiirekya kurya.

<sup>24</sup> Aho, vakatweera na isi ya Pisidia, vakiita furu isi ya Pamufilia.

<sup>25</sup> Uko, vakavariyula isáare ra Mulungu múuji wa Périge, maa vakatamanyana na múuji wa Atalia.

<sup>26</sup> Fuma Atalia vakaambuka méeli vakatamanyana furu Antiókia ya Siria. Aho, noo kuantu vaantu ^vamura Yéesu vajáa vavakwaatia vala Paúli na Barinába kuri nduwo ya Mulungu, sa mirimo ^vajáa vamárikirye.

<sup>27</sup> ^Vakafike uko Antiókia, vakajiinga mpuka ya vaantu ^vamura Yéesu. Aho, vakavawyira yoosi ^meene Mulungu ajáa atumama ko tweera kuri voovo, ^vyeene Mulungu ajáa avayurira maryaango vara si ^vari Vayahúdi kumuruma Yéesu.

<sup>28</sup> Aho, vakiikala siku ^jiri foo hamwi na vaantu ^vamura Yéesu.

## 15

### *Itaka ra Yerusálemu*

<sup>1</sup> Haaha, vaantu vamwi fuma Yudeea, vakatamanyana na Antiókia. Uko vakaanda vavariyurira vaaniitu voovasea, “Kooni muantu si atwáarirwe na kibawii ja ^vyeene tuva ja Músa jalusa, si ari lamuririwa tuku.”

<sup>2</sup> Paúli na Barinába vakavasiitira ng’ang’ala uvari yuli waavo. Jeyyo, vaantu ^vamura Yéesu vakavasaawula Paúli na Barinába na vaantu vingi

fuma avo ^vamura Yéesu, sa vaambuke na Yerusaléemu vakalumane na vatumwi va Yéesu na vawosi, sa vakamarikirye iri isáare.

<sup>3</sup> Jeyyo, vakatumwa ni mpuka ya vaantu ^vamura Yéesu, vadome na Yerusaléemu. Njirii, vakatweera na isi ja Foiníike na Samaría. Uko vakavawyiira vaantu ^vamura Yéesu masáare ya vaantu si ^vari Vayahúudikavalanduka na kuri Yéesu. Ayo masáare yakaveerya mitima maatuku vii vaaniitu voosi.

<sup>4</sup> Paúli na viivaachwe ^vakafike Yerusaléemu, vakateengiwa vyabooha ni vatumwi va Yéesu, vawosi na mpuka ya vaantu ^vamura Yéesu. Aho, vala Paúli vakavawyiira yoosi Mulungu ^ajáa atumama ko tweera kuri voovo.

<sup>5</sup> Aho, maa mpuka imwi ya Mafarisáayo ^veene vajáa vamura Yéesu vakiima, vakasea, “Vaantu voosi si ^vari Vayahúudi, voosaakwa vatwaalwe na kibawii na watuube Miiro ya Músa.”

<sup>6</sup> Sa jeyyo, vatumwi na vawosi, vakalumana hamwi sa vatamanule iri isáare.

<sup>7</sup> ^Vakalume sáare kwa mpiindi nkulu, Peéterikiima, maa akavasea, “Vanaviitu, mumányire Mulungu aansaawula fuma kuri nyuunyu sa nkavariyule Masáare Maaja kwa vaantu si ^vari Vayahúudi, vateere ko tweera niini na vamura Yéesu Kirisitu Mweenevyoosi.

<sup>8</sup> Mulungu amányire yoosi ^meene yari mitimii ya vaantu. Yeeye oónekiirye avahokera vaantu si ^vari Vayahúudi kwa njira yo vaheera Mutima Muija ja ^veene atuheera suusu.

<sup>9</sup> Sa viintu kusiina usinanali wowoosi Mulungu ^abweyya kuri suusu na kwaavo, yeeye ajirula

mitima yaavo ko muruma Yéesu Mweenevyoosi.

<sup>10</sup> Haaha sa che moosaaka kumuyera Mulungu ko vaverekya vaantu ^vamura Yéesu muriwa uhu wo tuuba Miuro vala baaba wiitu na suusu ^tasiindwa kwiituuba?

<sup>11</sup> Maa kaa, suusu taruma ni kwa nduwo ya Yéesu Mweenevyoosi turi lamuririwa, na baa voovo ni viivyo.”

<sup>12</sup> ^Akalusse jeyyo, maa vaantu voosi vakakirinya sawu, voovateerera Paúli na Barinába viintu ^valusaa masaaare makulu ya ishára, na viintu ^vihwáalarya Mulungu ^abweyya ko tweera kuri voovo kwa vaantu si ^vari Vayahúdi.

<sup>13</sup> ^Vakahumule kulusika, maa Yaakúpu akavasea, “Vanaviitu nteereri!

<sup>14</sup> Simóoni alúsire kuri suusu, ^vyeene Mulungu iisaawurira lwa ncholo vaantu vami si ^vari Vayahúdi, sa vave vaantu vaachwe.

<sup>15</sup> Masaaare ya valáli na mutwe, yadóman’yaa na isaaare iri ja ^vyeene vyaandikwa,

<sup>16</sup> ‘Aya ^yari looka, hinduka ndiri,  
jeenga ndiri kei nyumba ya mutemi Daúdi  
^ng’eene yaawya.

Jeenga ndiri ihaama raachwe na kuriimya ndiri.

<sup>17</sup> Sa jeyyo, vaantu vingi voosi vara ^vari chaala vadahe kumusaakira IJØVA,  
baa na vaantu si ^vari Vayahúdi,  
navaánirire kwa irina raani,’  
alúsire IJØVA.

Yeeye abweyya

<sup>18</sup> aya yoosi yataangikane keende aho kali.☆

19 Sa jeyyo, kũntũ ãnalámwiĩre ni iki, tureke kuvahinisha vaantũ si ãvari Vayahúudi ãveene vamuválandukiĩre Mũũungũ.

20 Kiri vyoova jeyyo, tũvaandikire barúwa tũvasee, kari varíjaa nyama ãiri na njeo ãitwĩrwe kwa vidabalaíyo tũkũ, kari vahángutaa tũkũ, kari varíjaa nyama ãyakuvwa tũkũ na kari varíjaa sakami tũkũ.

21 Sa keende aho kali, voovo vavariyuláa Miĩro ya Músa mĩjii yoosi, sa viisomáa masinagóogii siku joosi ja Sabáato.”

*Barúwa kwa Vaantũ ãVamuruma Yéesu vara si ãVari Vayahúudi*

22 Aho, maa vatumwi, vawosi na mpuka yoosi ya vaantũ ãvamuruma Yéesu uko Yerusaléemu vakalamũla hamwi, vakavasaawũla vamwi va vaantũ vaavo ãveene vari doman'ya na Paúli na Barinába na uko Antiókia. Vakavasaawũla valongooli vaviri, umwi Yúda irina raachwe riĩngi ni Barisába, na wiĩngi Síila, fuma kari vaaniitũ.

23 Vakavatũma na barúwa ihi,

“Kufuma kwa vatumwi na vawosi, noo kusea suusu vandũũ vaanyu ãtamuruma Yéesu, toovaluumbya nyuunyũ vanaviitũ ãmũsiri Vayahúudi, ãmwiĩkalaa múuji wa Antiókia, isi ja Síria na Kilíkia.

24 Tatéĩre vamwaari vamwi viiswi ãvafuma aha, vakũũja nooko noo jo vawyiĩra masáare yo vaturikirya, baa mitima yaanyu yasóvire mpĩma, maa kaa, si suusu tavatũma tũkũ.

25 Sa teériiwe mitima, twiirámĩre na tavasáawĩre vaantũ ãturi vatũma kwaanyu, vũũje

hamwi na ava vijeengi viiswi ^taveenda vala Paúli na Barinába.

<sup>26</sup> Ava vatoola nkaasu yaavo so mutumamira Mweenevyoosi wiitu, Yéesu Kirisitu.

<sup>27</sup> Haaha tavatúmire vala Yúda na Síila, sa vavawyiire masáare aya ^távaándikiire.

<sup>28</sup> Sa vyamweériirye Mutima Múja na suusu, tureke kuvaverekya miriwa mikuuu, maa kaa, mutuube viintu ivi,

<sup>29</sup> mureke kurya chóorya ^kitwírwe ntambiko kwa vidabalaiyo, mureke kurya sakami, au nyama ^ikúvirwe na kei mureke kuhanguta. Kooni murekire aya, bweeyya muri vyabooha. Mukiikala nkaasu.”

<sup>30</sup> Avo vaantu vani ^vakasuukye, maa vakakwaata njira na Antiókia. Uko vakavaanirira vaantu voosi ^vamura Yéesu, maa vakavaheera ira barúwa.

<sup>31</sup> ^Vakusome ira barúwa, vakavyeenda maatuku vii sa ijáa yavaheera mitima.

<sup>32</sup> Yúda na Síila ni valáli na mutwe va Ijva vajáa, vakalusa masáare ^yari foo yo vaheera mitima no vabweeyya vime neeja avo vaaniitu.

<sup>33</sup> ^Vakiikale kwa mpindi, vaaniitu vakavarekera vahinduke voovasea, “Hinduki na mwiikalo múja kwa vara ^vavatuma.” [

<sup>34</sup> Maa kaa, Síila akoona vyabooha achaale kukura.]

<sup>35</sup> Paúli na Barinába vakachaala uko Antiókia, vookiindya no variyula isáare ra Mweenevyoosi na vaantu viingi ^vari foo.

*Paúli na Barinába Vookiireka*

36 Sikũ ^jikaseese, Paúli akamusea Barinába, “Tuhinduke na mĩjii yoosi kũntũ ^tavariyũla isáare ra Mweenevyoosi, sa tũlaange vaaniitũ na toone ^vyeeene voodomerera na kũra kumuruma Yéesu.”

37 Barinába asaakáa vatamanyan’ye na Yooháani ^aséwaa Maáriki.

38 Maa kaa, Paúli akasea, “Si ĩma neeja kutamanyan’ya na suusu tũkũ,” sa viintũ Yooháani Maáriki ajáa avatĩja kũra Pamufilía, na akasiita tuuba tũmaman’ya novo.

39 Aho, Paúli na Barinába vakiiruta ndihi kwa ukari maatũkũ vii fũũũ vakiitamanũla. Barinába akamũsumũla Maáriki, vakaambũka méeli, maa vakadoman’ya na Kúpuro.

40 Paúli akamũsaawũla Síila. Vaaniitũ vakamũloomba Yéesu Mweenevyoosi avaheere nduwo, maa Paúli na Síila vakakwaata njira.

41 Vakakwaata na isi ya Síria na Kilikía na uko vavaheeráa mitima mpuka ja vaantũ ^vamuruma Yéesu.

## 16

### *Paúli Yookaanda Yeendan’ya na Timotéeo*

1 Paúli na Síila vakayeenda fũũũ múuji wa Déribe na Lísitra. Uko Lísitra, kujáa kwatĩte muuntũ ^ĩikaláa uko, ^asewáa Timotéeo. Timotéeo ajáa amuruma Yéesu. Íyo waala Timotéeo ni Mũyahúudi ajáa na ajáa amuruma Yéesu, maa kaa, taáta waavo ni Mugiríki ajáa.

2 Vaaniitũ uko Lísitra na Ikonío vamũduumbáa Timotéeo sa mĩryũngũ yaachwe mĩija.

<sup>3</sup> Paúli asaakáa andooyeendan'ya na Timotéeo, sa jeyyo, akamatwaala Timotéeo na kibawii\* sa Vayahúudi ^veene viikaláa uko kũntu vajáa vamumányire taáta waavo ni Mugiríki.

<sup>4</sup> Na mpiindi ^vatweereráa na kira múuji, vavaheeráa vaaniitu ulamuli ^ujáa waviikwa ni vatumwi ya Yéesu na vawosi ^vamura Yéesu ya Yerusaleemu. Na vavaseáa vatuube uwo ulamuli.

<sup>5</sup> Jeyyo, mpuka ja vaantu ^vamura Yéesu vakava na ngururu ya kuruma kwaavo na vakiingikáa kira siiku.

### *Njori ya Paúli ya Mũntu wa Makedonía*

<sup>6</sup> Paúli na viivaachwe vakakwaata luyeendo furu isi ja Firigía na Galatía sa Mutima Mũja ajáa avakáaniirye vareke variyula Masáare ^Yari Mpeho isi ya Ásia siku ijo.

<sup>7</sup> ^Vakafike muhakii wa isi ya Mísia, vasaakáa viingire na isi ya Bisínia, baa uko Mutima wa Yéesu akavakaan'ya.

<sup>8</sup> Sa jeyyo, vakakwaata na isi ya Mísia, vakadoma na múuji wa Turóoa.

<sup>9</sup> Uchiku uwo, Paúli akoona njori. Aho njorii, akoona mũntu fuma isi ya Makedonía ímire nyambuuko yookiiloombererya yoosea, "Mentuka na kũũ Makedonía ji utwaambirirye."

<sup>10</sup> Paúli ^akoone iyo njori, hahara tukiimya neeja† luyeendo lo doma na Makedonía,

---

\* **16:3 akamatwaala Timotéeo na kibawii:** Vagiríki si vatwaalwáa na kibawii tuku. Maa kaa, kwa Vayahúudi ijáa ni mpaka mũntu mulume atwaalwe na kibawii. Na kooni si atwáarirwe vamoonaá atiite njeo. † **16:10 tukiimya neeja:** Aha mũvai mbuwo, noo kusea Lúka, ni hamwi ajáa na Paúli, Síila na Timotéeo aho luyeendwii.

sa tujáa twataanga Muluungu atwaániriire tukavavariyurire vara vaantu Masáare Maaja.

*Lidia Yoonunuulwa*

<sup>11</sup> Kufuma Turóoa tukaambuka méeli, tukiinuka, maa tukadomerera furu isi ^yariingirirwa ni maaji ^iséwaa Samosiráake. Lomutóondo yaachwe tukafika múuji wa Neopóoli.

<sup>12</sup> Aho, tukiireka méeli, maa tukakwaata njira furu Filípi, múuji mukulu wa isi ya Makedonía. Ihi isi yimirirwaa ni Varúumi. Aho, tukiikala kwa siku nke.

<sup>13</sup> Siku ya Sabáato, tukafuma na weerwii ya múuji, maa tukadoma na mbarimbari ya iboote ^riíkaa maaji. Tujáa twiséire turya turi haantu vaantu ^vamwiinamiraa Muluungu. Uko, tukiikala, maa tukaanda lusika na vaantu vaki ^vaja vi-ijingire aho.

<sup>14</sup> Na amwi wa vara ^vatuteereráa ni muantu muki amwi fuma múuji wa Siatíira, irina raachwe noo Lidia asewáa. Yeeye amwiinamiraa Muluungu. Na murimo waachwe ^atamamáa ni wo vaa iyoombe ingo ^jiri gyaa. Paúli ^akaande variyala Masáare Maaja, Yéesu Mweenevyoosi akakundukula mutima wa Lidia, maa akamuruma Yéesu.

<sup>15</sup> Lidia na nyumba yaachwe ^vakabatisiwe, akatuloomba maatuku vii tudome na kwaachwe yoosea, “Kooni mwíne namurúmire Mweenevyoosi, hendi na kaayii kwaani.” Akiiloombererya mpaka tukaruma.

*Paúli na Síla Vochuungwa Mnyololwii*

<sup>16</sup> Siku imwi mpiindi ^tadomáa na kuntu vaantu ^valúmaniraa so mwiinamira Muluungu, akujja

muhíinja umwi mutámwa. Uwo muhíinja ajáa atiite murimu mavi. Murimu mavi uwo, wamaheeráa laviro lo vaa mbare ya masáare ^yari fumira siku ^jookuwa. Kutweera kwa uwo muhíinja, vee- nenyuumba vaachwe vapatáa mpía ^jiri foo.

<sup>17</sup> Uwo muhíinja, atutuubáa suusu na Paúli kana yootula isóso yoosea, “Vaantu ava ni vatamami va Muluungu ^Ari Mweerimweeri, ni kuvavariyurira viise njira ya ulamuriri.”

<sup>18</sup> Uwo muhíinja atuuba bweeyya jeyyo kwa siku ^jiri foo. Maa kaa, siku imwi, Paúli ajáa akalala maatuku vii akusea ura murimu mavi, “Nakuláiriye kwa irina ra Yéesu Kirisitu, fuma kuri uhu muhíinja!” Hahara, ura murimu mavi ukafuma.

<sup>19</sup> Veenenyuumba va ura muhíinja ^vakataange njira yaavo yo patira mpía yasáambukire, maa vakavakwaata vala Paúli na Síila, vakavakumurirya furu isóokwii, mbere ya vakúulu.

<sup>20</sup> Vakavasitaakya balásii voosea, “Vaantu ava ni Vayahúudi, voovo varétire lusoso lukulu aha múujii miitu.

<sup>21</sup> Voovo vakíindyaa tuva ja meevo, ^ng’eene ndairiri jiitu ja Kirúumi jasiita suusu Varúumi kujiruma no jituuba.”

<sup>22</sup> Mpuka ya vaantu vakiima, maa vakavakimirira vala Paúli na Síila. Aho, vara valamuli vakavafumya ingo vala Paúli na Síila, maa vakalairiya vavawe nkome.

<sup>23</sup> ^Vakahumale rindamwa ni valukaluka, maa vakavachuungira manyololwii na vakamulairiya mukúulu wa gerésa avalaangirirye neeja.

24 ^Akalaiririwe jeyyo, akavatwaala vala Paúli na Síila na vyúumba vya isi'iisii ya gerésa, akavachuunga mawulu yaavo mapongoolii makulu.

25 Uchiku kati, Paúli na Síila vamuloombáa Mulungu no kiimba nyimbo jo mudumba, na viivaavo ^vajáa vachuungwa vavateereráa.

26 Koonka, kitiintima kikulu kikalooka na kikasingisya mwaariryo wa nkaande ja gerésa. Miryaango yoosi ikayurika yoomyeene na minyololo ^myeene vajáa vachungirwe ikachunguluka.

27 Mukulu wa gerésa ^akiinuke na ^akoone miryaango iri mwaarya, akakula nyaasuka yaachwe yoosaaka kwiyula, sa ajáa iiséire vaantu voosi ^vachuungwa vatijire.

28 Koonka, Paúli akamwaanirira na ngururu yoosea, "Kari wiyulae tuku! Suusu voosi tumwari aha."

29 Ura mukulu wa gerésa akalairiya vimari vireetwe, akiingira kurudu na chúumbii, maa akalaala na inda mbere ya Paúli na Síila kumu yootetema ni woowa.

30 Aho, maa akavafumya na weerwii na akavurya, "Arumi! Che ndiri bweeyya sa ndahe kalamuririwa?"

31 Novo vakamusea, "Murume Yésu Mweenevyoosi, yeeye kalamurirya ari weewe na vaantu va nyumba yaako."

32 Aho, vakamvariirira isáare ra Mweenevyoosi, yeeye na vaantu va nyumba yaachwe.

33 Mpindi jijira akavasumula, maa akavooyya viloonda vyaavo. Hahara, maa yeeye na vaantu va

kaaya yaachwe vakabatisiwa.

<sup>34</sup> Mukúúlu wa gerésa akavasumula vala Paúli na Síila na kaayii kwaachwe, akaviimirya neeja chóorya. Akeerya mutima maatuku vii, yeeye na nyuumba yaachwe sa kumuruma Mulungu.

<sup>35</sup> Lomutóondo ^kukeere, vara valamuli vakavatuma valakaluka kwa mukúúlu wa gerésa vakamusea, “Vachungurire vara vaantu viilookere.”

<sup>36</sup> Ura mukúúlu wa gerésa akamusea Paúli, “Valamuli vaandairiirye, nivachungurire, haaha, fumi, mwiitamanyirye na mwiikalo muja.”

<sup>37</sup> Maa kaa, Paúli akamusea mukúúlu wa gerésa, “Valamuli vatavairé maatuku vii mbere ja vaantu na vakatuchuunga manyololwii baa kutusitaakya tuku au baa kutuurya tuku baa neembe tari vaantu va Róoma. Haaha sa che voosaaka kutuchungurira kimbiso? Si viri kuva jeyyo tuku! Vuje voovo veeneevyo de ji vatufumye.”

<sup>38</sup> Valakaluka vakavawyiira ayo masáare valamuli. ^Vakateere vala Paúli na Síila ni Varúumi, maa vakakwaatwa ni woowa.

<sup>39</sup> Sa jeyyo, vakuja noo valoomba vasee yasirire, maa vakavafumya hara manyololwii na vajáa vavaloomba valooke fuma ura múuji.

<sup>40</sup> Paúli na Síila ^vakafume manyololwii, vakadoma na kaayii kwa Lída. Uko vakalumana na vaaniitu, vakavaheera mitima, maa vakiinuka.

## 17

### *Uvari yuli wa Paúli uko Tesaloníke*

<sup>1</sup> Paúli na Síila vakakwaata njira, vakakwaatira na múuji wa Amufipóoli na Apolonía, vakafika

múuji wa Tesaloníike. Ʋko kwajáa kwatiite sinagóogi ya Kiyahúudi.

<sup>2</sup> Paúli akiingira na sinagógii kira siku ya Sabáato kwa majuma yatatu ja ^vyeene ajáa iijavira. Ʋko, akava yootamanula novo Masáare ^Yari Mpeho.

<sup>3</sup> Akavavariyurira uláli na matwe na akoonekya kimaari, Masía ni mpaka aturikiriwe na afufuke fuma inkwyii. Akavasea, “Ʋhu Yéesu ^noovavariyurira, noo Masía.”

<sup>4</sup> Vamwi va Vayahúudi vakayaruma masáare ya Paúli, baa na Vagiríki ^vari foo munamununu vara ^vamwiinamiraa Muluungu, na vaantu vaki ^vanyémiwaa ^vari foo, voosi vakasaangira na vala Paúli na Síila.

<sup>5</sup> Maa kaa, Vayahúudi vara si ^vajáa varuma, vakakwaatwa ni kivina. Vakata manya na sóokwii, maa vakiita vaanirira vaantu vavi, novo vakasaankan'ya vaantu ^vari foo, maa vakaanda lusoso lukulu múujii woosi. Aho, vakadoma na kaayii kwa Yasóoni, maa vakiingira na ngururu sa vavakwaate vala Paúli na Síila na vavatwaale na kiweerwii mbere ja vaantu.

<sup>6</sup> Maa kaa, ^vakavasove, vakamukumurirya Yasóoni na vamwi va vaaniitu fuuru kwa vakúulu va múuji kunu vootula isóso voosea, “Vaantu ava noo vara ^vakányiirye weeru yoosi vuu, haaha vuújire baa na kunu.

<sup>7</sup> Ʋhu Yasóoni, avahokera na kaayii kwaachwe. Ava voosi vavalanduka tuva ja Kaisári na vaséaa, ati kwatiite matembi wiingi ^aséwaa Yéesu.”

<sup>8</sup> Vaantu va ura múuji na vakúulu vaavo ^vakateere jeyyo, mitima yaavo ikavaava.

<sup>9</sup> Aho, vakúúlu va múuji vakavasea vala Yasóoni na viivaachwe vatoole mpía jo kiinunuula. ^Vakatoole, maa vakavarekera.

### *Paúli na Síila ũko Beróoya*

<sup>10</sup> Uchikũ ^ũkiingire, vaaniitũ vakavasea vala Paúli na Síila vatamanye chaangũ na múujii wa Beróoya. ^Vakafike ũko, vakĩingira sinagógii ya Kiyahúudi.

<sup>11</sup> Vayahúudi va aho Beróoya ni vaantũ ^vateereráa kũlookya vaantũ va Tesaloníike. Mpiĩndi Paúli ^avariyuláa Masáare Maaja, voovo vakayahokera na mitima yaavo yoosi. Vakatuuba chukuruma Masáare ^Yari Mpeho sikũ joosi, sa viiyonere yara Paúli ^yoovariyũla ni ya kimáári.

<sup>12</sup> Sa jeyyo, Vayahúudi ^vari foo vakamuruma Yéesu, hamwi na vakúúlu va Kigiríki va kĩintũ kilũme na va kĩintũ kiki.

<sup>13</sup> Maa kaa, Vayahúudi va Tesaloníike ^vakataange Paúli amwaari yoovariyũla isáare ra Mulũangũ ũko Beróoya, vakadoma na ũko. Vakasoonka mpuka ja vaantũ na vakareeta lusoso.

<sup>14</sup> Aho, vaaniitũ va Beróoya vakamusindikirirya Paúli na isi ya mbarĩmbari ya mayiia. Maa kaa, Síila na Timotéeo vakachaala ũko Beróoya.

<sup>15</sup> Vara vaantũ ^vajáa vamusíndikĩre Paúli, ^vakamufikye múuji wa Aséene, maa vakahindũka na Beróoya. De valooke Paúli akavasea, vavasee vala Timotéeo na Síila vamutuube chaangũ.

### *Paúli Yoovariyũla Ũko Aséene*

16 Mpiindi Paúli ^avawoojeráa vala Timotéeo na Síila úko Aséene, mutima waachwe ujáa wasukiwa-sukiwa sa ajáa oona múuji woosi ujáa wamema vidabalaíyo.

17 Sa jeyyo, ñingiráa masinagóogii. Úko andooluma sáare na Vayahúudi na kei Vagiríki ^veene vamwiinamiráa Muluungu. Kei, siku joosi alumáa sáare na vaantu ^alumanáa novo sóokwii.

18 Paúli ajáa alumana na vaantu ^vatuubáa ulwiri wa miryungu ya Vaepukuréo na Vasitoíki\* na andooluma sáare novo. Vamwi vaavo vaseáa, “Ni che kaa yoosaaka aluse uhu muhaanchi?” Na viingi vaseáa, “Vyeene yookoonekana ni lusikira iise masáare ya milungu ya kiyeni.” Vajáa valusa aya, sa viintu ^avariyuláa Masáare Maaja ya Yéesu Kirisitu na kufufuka kwaachwe.

19 Avo vaantu vakamsumula, maa vakamutwaala na itakii ra vamanyi ^raséwaa Areopáago, úko vakamusea, “Tuwiyire hooni masáare ayo mafya ^woolusa.

20 Tatéire yiisimire, toosaaka ututamanarire ayo masáare.”

21 Vajáa valusa jeyyo, sa vaantu va Aséene na vayeni fuma kuli ^viikaláa úko, vajáa veenda teer-era masáare mafya noo yavariyula.

22 Aho, Paúli akiima kati na kati ya Areopáago, maa akavasea, “Arumi, nyuunyu vaantu va

---

\* 17:18 **Vaepukuréo na Vasitoíki:** Ava ni valwira vajáa. Vajáa vasoma masáare yo kiikala na vaantu. Vaepukuréo si varumáa kooni kuri na Muluungu tukú, voovo kiintu ^vaseáa ni iki, vaantu vamwaari so keenda na nkalari. Vasitoíki novo varumáa kwatiite milungu, maa kaa, vaseáa kooni muuntu akwíire mutima waachwe wakwíjaa.

Aséene! Nííne nyuunyu ni vaantu ^mutúubaa masáare yoosi ya díini.

23 Mpíindi ^naalooka aha múujii, nííne ^vyeene mwiínamíraa mluungu. Nííne masabáahu ^mutóoreraa mpóryo ^ng'eene yaandikwa, 'KWA MŪLŪNGU SI ^TAMŪMÁNYIRE.' Haaha iki kíintu ^navariyuláa noo noosaaka nivavariyurire, noo cha uwo ^mweene mumwiínamíraa si ^mumumányire.

24 Muluungu umba weeru na vyoosi ^viri mumo. Yeeye noo Mweenevyoosi wa kurumu na isi, si íikalaa nyuumbii ^ng'eene jajeengwa kwa mikono ya vaantu tuku.

25 Yeeye si atúmamírwa na mikono ya vaantu ja yoosaaka kíintu chaayo fuma kúri voovo tuku. Yeeye noo avahéeraa vaantu voosi nkaasu na nkeeho na viintu vyoosi.

26 Yeeye umba muntu umwi☆ na uwo akava ichina ra vaantu va isi joosi viipasa aha weerwii koosi. Yeeye avika mpíindi ja naadi na hai ^vari kwiikala.

27 Muluungu abweeyya jei, sa vaantu vamuśaakire, baa kooni ni ko halaasha vamoone. Baa neembe ni jeyyo, yeeye si ari kuli na kira umwi wiitu asiindwe kumufikira tuku.

28 Sa 'Ni kúri yeeye suusu twiíkalaa na tavijaa nkaasu.' Ja ^vyeene mpíri yaanyu yalusa, 'Suusu turi vaana vaachwe.'

29 Sa viintu suusu turi vaana va Muluungu, si tasaakwa tundookiiririkana ulungu waachwe wiifwíne na vidabalaíyo ^viténgeneshiwaa na

---

☆ 17:26 Laanga Ncholo 1:27.

saháabu, au chuíma cha mpía, au mawye kwa wúya na tooti ja vaantu tuku.

<sup>30</sup> Aho kali, mpiindi vaantu ^vatumamá ayo kihoho, Múungu ajáa iibweeyya ja si yookoona. Maa kaa, haaha ni vawyíra iise vaantu voosi va kira haantu vavalanduke fuma uvii waavo.

<sup>31</sup> Yeeye aviika siku ^ari valamurira vaantu va weeru yoosi kwa uwoloki kwa njira ya muuntu ^mweene amusaawula. Múungu alaira kwa vaantu voosi ayo kikomi kwa njira yo mafufula.”

<sup>32</sup> Vara vaantu ^vakateere Paúli yoolusikira kufufuka kwa vaantu ^vaakwya, vamwi vakava voomuchwa mati, maa kaa, viingi vakamusea, “Toosaaka tuteere woovariyula aya masáare kei.”

<sup>33</sup> Aho, Paúli akafuma, maa akavareka itakii raavo.

<sup>34</sup> Vaantu vamwi vakamuruma Yéesu, maa vakaanda kumutuuba Paúli. Umwi wa avo vaantu ni Deonísi wa itakii ra Areopáago, na muuntu muki umwi ^akemerwáa Damáli, hamwi baa na viingi.

## 18

### *Paúli uko Korínto*

<sup>1</sup> Aya ^yakalooke, Paúli akafuma Aséene, maa akadoma na múuji wa Korínto.

<sup>2</sup> Uko, akamushaana Múyahúdi umwi ^asewáa Akíla. Yeeye ni muuntu wa Póonto ajáa na ajáa afikire fuma Itália hamwi na Pirisíla muki waachwe. Ajáa abweeyya jeyyo, sa siku ijo Kaisári Kílaáudi ajáa alairirya yoosea, “Vayahúdi voosi vuu viisunke múujii wa Róoma.” Maa Paúli akadoma noo valuumbya.

<sup>3</sup> Na sa viintu vajaa ni vachumi va minyana yo tengenesherya vivaanda, Paúli akiikala novo, na akatamama novo sa baa yeeye ni muchumi ajaa.

<sup>4</sup> Na kira siku ya Sabáato, Paúli ingiraa na sinagógii na aluusikaa na Vayahúudi na Vagiriki sa yoosaaka vamura Yéesu.

<sup>5</sup> Síila na Timotéeo vakuuje fuma Makedonía, Paúli akaanda variyula Masáare Yari Mpeho kwa mpiindi joosi kwa Vayahúudi. Oonekyaa kikomi yoovasea, Yéesu noo Masía.

<sup>6</sup> Maa kaa, Vayahúudi vakamusiita na vakamutukira. Aho, Paúli akiikonkoma maruri\* ingwii jaachwe kunu yoovasea, “Sakami ya marema yaanyu ive mweeri ya mitwe yaanyu! Nini nsiina lutaami na uvi waanyu tuku. Kwaandira haaha doma niise na kwa vaantu si vari Vayahúudi.”

<sup>7</sup> Aho, maa akafuma aho sinagógii, akadoma na kwa muntu umwi asewaa Tíito Yústo. Uhu si ajaa Mayahúudi tuku na amwiinamiraa Muluungu na nyumba yaachwe ijaa yiyandama na sinagógi.

<sup>8</sup> Kirísipo mukúlu wa iyo sinagógi akamuruma Yéesu Mweenevyoosi baa na vaantu va kaaya yaachwe yoosi. Na Vakoríinto vari foo vakateere masáare ya Paúli, vakayaruma, maa vakabatisiwa.

<sup>9</sup> Siku imwi nuuchiku, Mweenevyoosi akaluusika na Paúli njorii yoosea, “Koofa tuku, tuuba variyula, kari uhindule matima waako na nyuma tuku.

---

\* **18:6 akiikonkoma maruri:** Laanga **konkoma maruri** Utamanulii wa Masáare na Kilaangi.

10 Nĩni ni na weewe ndiri, na kusiina mũuntũ <sup>^</sup>ari kukiimirira akutamikye tukũ. Nĩni natiite vaantũ vaani <sup>^</sup>vari foo aha mũujii.”

11 Jeyyo, Paũli akiikala ũko mwaaka ũmwi na myeeri mũsasatũ, kũũ yoovavariyerira vaantũ isĩare ra Mũhũngũ.

12 Haaha mpĩndi Gálío <sup>^</sup>ajáa mukúũlũ wa isi ya Akáaya, Vayahúudi vajáa viisaanka, vakamũkũukira Paũli, vakamũkwaata, maa vakamutwaala na balásii.

13 Ũko, vakamusitaakya voosea, “Ũhũ mũuntũ yoovaheemba vaantũ vamwiinamire Mũhũngũ kwa njira <sup>^</sup>ikũikanaa Miĩro yiitũ.”

14 Paũli <sup>^</sup>akiinũke sa alũũsike, maa Gálío akavasea Vayahúudi, “Nyuunyu Vayahúudi teeri, ngaari mũmũréetire na balásii sa abwéeyiirye ũvi au ũsaambu, nĩni ngaari navatéeriire.

15 Maa kaa, sa viintũ mookiruta ndihi sa masáare, marĩna na Miĩro yaanyu, lamuli nyuunyu veeneevyo. Nĩni si noosaaka kũva mũlamuli wa aya masáare tukũ.”

16 Aho, maa akavakibirya aho balásii.

17 Avo vaantũ vakamũkwaata Sositénesi. Ũhũ noo ajáa mukúũlũ wa sinagóogi. Haaho, balásii vakamũvaa. Baa jeyyo, Gálío akiikwaatira vyaachwe, si oona ni kiintũ tukũ.

### *Paũli Yoohindũka na Antiókia*

18 Paũli akiikala ũko Korĩnto siku <sup>^</sup>jiri foo. Siku <sup>^</sup>jikalooke, Paũli akavasea vaaniitũ, asũukiirye, aho, maa akadoma na mũujii wa Kenkiréa.†

---

† **18:18 Kenkiréa:** Ni ituri <sup>^</sup>rijáa mbarimbari ya mayiya, hechi na mũuji wa Korĩnto. Laanga raamáani ya luyeendo lwa kaviri lwa Paũli kitáabwii cha Mirimo ya Vatumwi 15:36.

^Akafike Kenkiréa, Paúli akakerwa njwiri jaachwe, ja ^vyeeene ajáa alaha. Aho, maa akaambuka méeli ^yoodoma na isi ya Síria na akadoman'ya na vala Pirisiíla na Akíila.

19 Vayeenda fúuru vakafika Eféeso. Aho, Paúli akavareka vala Pirisiíla na Akíila. Yeeye akadoma na sinagógii, uko akaanda luma sáare ja Mulungu na Vayahúudi.

20 Novo vakamuloomba oongererye siku jo kikalala novo, maa kaa, yeeye akasiita.

21 Akavasea asúukiirye yoosea, “Kooni Mulungu eéndire, hinduka ndiri kei na meenyu.” Aho, akiinuka fuma Eféeso na méeli.

22 Paúli ^akafike Kaisaría, akaambuka fúuru Yerusaléemu, akiita ko luumbya mpuka ya vaantu ^vamura Yéesu, aho, maa akagirita na Antiókia.

23 Uko Antiókia, Paúli akiikala kwa mpiindi kiduudi. Aho, akiinuka, maa de indootweerera isi ya Galatía na Firigía, kunu yoovaheera matima vaantu ^vamura Yéesu.

### *Mirimo wa Apóolo uko Eféeso na Korínto*

24 Haaha siku ijo, Myahúudi umwi ^asewáa Apóolo ajáa ujja na Eféeso. Uhu meevo kuntu ^ajáa avyaarirwa ni múuji wa Alekisándiria. Yeeye ni mamanyi wo lusika ajáa, na ajáa atite muryungu mukulu wa Masáare ^Yari Mpeho.

25 Yeeye ajáa akiindiwa njira ya Yéesu Mweenevyoosi, na yeeye avakiindyáa vaantu vingi iyo njira ya Mweenevyoosi ko kiitema na kwa uwoloki. Baa neembe abweeyyáa

jeyyo, yeeye kiintu ^ajaa amányire ni ubatíiso wa Yooháani☆ vii.

<sup>26</sup> Siku imwi, akiingira sinagógii, maa akaanda variyula Masáare ^Yari Mpeho ko kiitema kukuuu. Piriíila na Akíila ^vakateere ^vyeeene aluusáa ko kiitema, vakamusumula na meevo noo mukiindya neeja njira yo mutuuba Muluungu.

<sup>27</sup> Siku ^jikaseese, Apóolo akasaaka doma na isi ya Akáaya, vaaniitu vakamuheera mutima. Vakaandika barúwa atamanye noyo na kwa vaantu ^vamura Yéesu uko Akáaya sa vamateengye vyabooha. ^Akafike uko, akavaambira maatuku vii kwa nduwo ya Muluungu.

<sup>28</sup> Yeeye iirutaa ndihi na Vayahúudi mbere ja vaantu ko kiitema kunu yookoonekya Masáare ^Yari Mpeho yalusa Yéesu ni Masía.

## 19

### *Paúli Yoovariyula Masáare Maaja uko Eféeso*

<sup>1</sup> Mpindi ijo Apóolo ^ajaa uko Koríinto, Paúli ne atweereráa na isi ja mweeri furu múuji wa Eféeso. Uko Eféeso, Paúli akashaana vaantu ^vamura Yéesu.

<sup>2</sup> Maa akavuurya, “Eri, ^mukamurume Yéesu, mwahokera Mutima Muija wuu?” Novo vakamusea, “Tuku, baa si tunateera kooni kwatiite Mutima Muija tuku.”

<sup>3</sup> Paúli akavuurya kei, “Kwa ubatíiso wa ani mwabatisiwa?” Maa vakamusea, “Kwa ubatíiso wa Yooháani.”

---

☆ 18:25 Laanga Matáayo 3:1-12; Maáriki 1:1-8.

4 Paúli akavasea, “Ubatíso wa Yooháani ni wavasaakáa vaantu vavalanduke fuma uvii waavo vii. Na yeeye avawyíríáa vaantu vamurume ^mweene yookúja nyuma yaachwe, noo kúsea Yéesu.”

5 ^Vakateere jeyyo, maa vakabatisiwa kwa irina ra Yéesu Mweenevyoosi.

6 Na Paúli ^akavavikire mikono yaachwe, vakahokera Mutima Múja, vakaanda lúusika ndúusika ng’eni no lúusa uláli na mutwe.

7 Na avo voosi ni ja vaantu valume ikimi na vaviri vajáa.

8 Na kwa myeeri itatu, Paúli ñingiráa masinagógii na avariýuláa ko kiitema munamunu kunu yooluma sáare, na vaantu varumáa masáare ya Utemi wa Mulungu.

9 Maa kaa, vamwi vaavo, vakahitan’ya mitima yaavo, kunu voohíntikira rira isáare ra Njira ya Yéesu Mweenevyoosi mbere ya mpuka ya vaantu. Aho, Paúli akiireka novo, akavasumula vaantu ^vamuruma Yéesu, indoovakiindya kira siiku nyumbii ya kibawo kwa Tiráano.

10 Paúli akatuuba kuvakiindya kwa myaaka iviri, sa jeyyo, Vayahúudi na Vagiríki voosi ^viikaláa isi ja Ásia, vakariteera isáare ra Mweenevyoosi.

### *Vaana va Sikéwa Vookibiriwa ni Mirimu Mivi*

11 Mulungu abweeyyáa myuujiisa ^ihwáalarya ko tweera kwa Paúli.

12 Vaantu vatoooláa baa nchífu na ingo jingi ^ng’eene jijáa jasásiirye maviri wa Paúli, novo ^vakajivike kwa valwíri, vaholáa ndwála jaavo baa mirimu mivi yavafumáa.

13 Vayahúudi vamwi ^veene vayeenda uko na uko kuseyya mirimu mivi kari vaantu, vakayera seyya mirimu mivi kwa irina ra Yéesu Mweenevyoosi voosea jei, “Nakuláiriirye kwa irina ra Yéesu, ura ^avariyulwáa ni Paúli, fuma kari uhú muntu.”

14 Kujáa kwatite vaana mufungati va Mayahúudi umwi ^asewáa Sikéewa. Yeeye ni mukúlu wa veeneisi va Ijéva ajáa. Avo vaana vaachwe vandoobweeyya jeyyo.

15 Siku imwi, murimu mavi ukavasea, “Yéesu namumányire, baa Paúli namumányire, ha nyu-nyu mavi vala ani?”

16 Aho, ura muntu ^ajáa akwaatwa ni murimu mavi akavakiimirira voosi na ngururu, akavahuma ngururu. Akavavaa maatuku vii mpaka vakafuma aho nyuumbii vari na tuhú na vari na maloonda.

17 Aya masáare yakeenera kwa vaantu voosi ^viikaláa Eféeso noo kusea Vayahúudi na Vagiriki. Voosi vakakwaatwa ni woowa, na irina ra Yéesu Mweenevyoosi rikava roonyemiwa maatuku vii.

18 Vaantu ^vari foo vara ^vamura Yéesu, vujáa kunú voolúsa úvi waavo ^vajáa vabweeyya. Vabweeyyáa jei mbere ja vaantu.

19 Vaantu ^vari foo vara ^vabweeyyáa usavi, vajiingáa vitáabu\* vyaavo na vavichimikáa mbere ya vaantu voosi. Vakavala iyoombe ra vitáabu vyoosi, rikafika mbwírú ja chúma cha mpía mayana makumi yasaano (50,000).

20 Jeyyo, isáare ra Ijéva reeneráa na ravijáa na ngururu munumunu.

---

\* 19:19 vitáabu: Laanga pícha ya kitáabu cha ndiri Lúka 4:17.

### *Ntiribuka uko Efésó*

<sup>21</sup> Masáare ayo ^yakalooke, Paúli akalamula akiisea adome na Yerusaléemu ko tweera isi ya Makedonía na Akáaya. Akasea, “^Ndiri fika uko, yoosaakwa ndome na Róoma.”

<sup>22</sup> Aho, akavatuma vaambiriryi vaachwe vaviri, Timotéeo na Erásto, valongoole na Makedonía, ye-ye akachaala kiduudi uko Ásia.

<sup>23</sup> Mpindi jii, aho Efésó kwajáa kwafumira ntiribuka nkulu, sa uwo ukiindya wa Njira ya Yéesu Mweenevyoosi.

<sup>24</sup> Haaha aho mújii, kujáa kwatite muuntu umwi ^asewáa Demetirío. Yeeye ni mucháani wa fividabalaíyo fya mpía ajáa, na ifyo fividabalaíyo fijáa fiifwíne na kaaya ya mulungu waavo wa kintu kiki ^aséwaa Aritéemi. Na murimo uh wavareteraá vacháani vaachwe kunáalo nkulu.

<sup>25</sup> Demetirío akavajiinga vacháani viivaachwe na vaantu vingi ^vatumamaa murimo ^wiifwíne na uwo, maa akavasea, “Arumi, mumányire tapátaa mpía ^jamema maatuku vii fuma kari uh murimo wiiswi.

<sup>26</sup> Nookoona kiiteerera mwiise na kwiiyonera mwiise ^vyeene Paúli yoovavalandula vaantu na ^vyeene voomuruma. Yeeye atúbire lusa vidabalaíyo ^viténgeneshiwaa ni vaantu si milungu ya kimáári tuku. Avasóonkire vaantu ^vari foo si aha Efésó vii tuku, baa na isi joosi ja uko Ásia.

<sup>27</sup> Haaha ^vyeene nookoona uh murimo wiiswi koonwa uri ni kosu vii, na si jeyyo vii tuku, baa na ih kaaya ya Aritéemi, mulungu wa kintu kiki chwiiwa iri mati. Aritéemi, mulungu ^iinamirwaa

isi joosi ja Ásia na weeru yoosi, nyemi yaachwe sira iri.”

<sup>28</sup> ^Vakateere ayo masáare, vakakalala maatuku vii, maa vakaanda tula isóso voosea, “Aritéemi wa Vaeféeso noo mukúulu!”

<sup>29</sup> Haaho, múuji woosi ukiinula ntiribuka. Vakavakwaata vaantu vaviri va Makedonía ^vayeendan’yáa na Paúli, vala Gáayo na Aristáriko, maa vakavatwaala furu haantu ^vabwéeyiryaa bwito.

<sup>30</sup> Paúli asaakáa doma na uko mwijiingwii wa vaantu maa kaa, vaantu ^vamura Yéesu vakamukaan’ya.

<sup>31</sup> Baa vakúulu va isi ja Ásia vara ^vajáa vijeengi vya Paúli, vakatuma vaantu na kwaachwe vamuloombe adhire kingira aho nyuumbii kuntu ^vabweeyiryaa bwito.

<sup>32</sup> Na vaantu ^vajáa viijiingire hara si viiteerwáa tuku, viingi variráa jei, na viingi jira. Vaantu ^vari foo si vatáangaa baa ni che kivajiingire aho tuku.

<sup>33</sup> Vayahúudi vakamwiimya muntu umwi ^asewáa Alekisáanda mbere ya vara vaantu. Vaantu vamwi vakamuhweehera kira ^ari lusa. Akiinurirya mukono kuvasea vakirinye sa asaakáa kiitetera.

<sup>34</sup> Maa kaa, ^vakataange Alekisáanda ni Mayahúudi, voosi vakatuuba tula isóso kwa masaa yaviri voosea, “Aritéemi wa Eféeso noo mukúulu!”

<sup>35</sup> Aho, mwaandiki mukulu wa múuji akavakaan’ya vaantu vareke isóso, akavasea, “Arumi, nyuunyu vaantu va Eféeso, ni ani si ^amányire múuji wa Eféeso noo wimiraa kaaya ya Aritéemi mukulu, na iri iwye ra kidabalaíyo chaachwe ^raawya fuma kurumwii?

<sup>36</sup> Kusiina mũuntũ ʼari daha siita iri tũkũ. Haaha nyuunyu kirinyi, kari mubweeyye kiĩntũ chochoosi chaangu chaangu tũkũ.

<sup>37</sup> Ava vaantũ ʼmũvaréetire na aha, si viĩvire kiĩntũ tũkũ fuma kaayii ya Aritéemi wiitũ na si vamũhĩntikiire mũlũũngũ muki wiitũ tũkũ.

<sup>38</sup> Kooni Demetirío na vacháani viivaachwe vari na isáare na vaantũ ava, vatwaali na balásii, amwi jimwaari na vakúũlũ vamwaari, ni vakaloongerwe ũko.

<sup>39</sup> Maa kaa, kooni mũri na masáare yoyoosi yĩngi, yatwaali na balásii ʼngʼeene yarumwa ni ndairiri ja Kirúumi, yakaloongwe ũko.

<sup>40</sup> ʼVyeene tabwéeyiirye isikũ ifaanaa ikatubweeyya tutwaalwe na balásii sa tabwéeyiirye ntiribũka nkũũlũ. Kooni vatusítakiirye sa ntiribũka ihi, tusiina cho kuuyirya tũkũ. Ihi ntiribũka ni ya bweete vii.”

<sup>41</sup> ʼAkalũũse jeyyo, maa akavasea vaantũ vi-  
imyaahẽ.

## 20

### *Paúli Yoodoma na Makedonía na Ugiríki*

<sup>1</sup> Ira ntiribũka ʼikasire, Paúli akavaanĩrira vaantũ ʼvamuruma Yéesu, akavaheera mitima, maa akavasea, asúukiirye. Aho, akakwaata njira na Makedonía.

<sup>2</sup> Akatweera na isi iyo, na njirii avaaheeráa vaantũ ʼvamuruma Yéesu masáare yo bweeyya mitima yaavo ive na ngururu. Maa re, akafika Ugiríki.

<sup>3</sup> Ũko akiikala myeeri itatũ. Mpĩĩndi ʼasaakáa firira na mashéwa adome na Síria, Vayahúudi

vakabweeyya nchuungo, sa vamubweeyyirye uvi. Jeyyo, maa akalamala kahinduka kwa njira ya Makedonia.

<sup>4</sup> Mpiindi ijo, Paúli ayeendan'yáa na vala Sopatíro mwaana wa Píro fuma múuji wa Beróoya, Aristárico na Séekuundo fuma múuji wa Tesaloníike, Gáayo fuma múuji wa Déribé, Timotéeo fuma Lísitra, na Tíkiko na Tirofímo fuma isi ya Ásia.

<sup>5</sup> Ava voosi vakalongoola na Turóoa, maa vakita kootuwoojera\* kura.

<sup>6</sup> Maa kaa, ngovi ya mikáate si ivikirwaa usasi ikalooke, tukaambuka méeli fuma Filípi na siku isaano jikalooke, tukafika Turóoa, aho, tukiikala kwa siku mufungati.

### *Paúli Yoomufu Eutíko*

<sup>7</sup> Siku ya ncholo ya júma nakyulwa, tujáa twalumana hamwi so bendula mukáate. Paúli akaanda kuvavariyurira vaantu furu nuuchiku kati, sa ajáa aláariire ndiri kulooka lomutóondo yaachwe.

<sup>8</sup> Na aho gorófii haantu tujáa talúmaniire, kujáa kwatite vimuri viri foo.

<sup>9</sup> Mutavana umwi asewáa Eutíko, akiikala chooririi mpiindi Paúli alusikáa, maa akakwaatwa ni tulo. Sa jeyyo, akanyeyya fúti, maa akawya na isi fuma gorófa ya katatu. Vakakiime, vakita shaana akwíre.

<sup>10</sup> Paúli ne akakiima na isi, akamulaarira ura mutavana, akamuvatira, maa akavasea, “Koofi tuku, akaari ari nkaasu!”

---

\* **20:5 kootuwoojera:** Aha muvai mbuwo Léka ni hamwi ajáa na Paúli na viivaachwe.

11 Aho, Paúli akaambuka na gorófii, vakabendulabendula mukáate, maa vakarya. ^Vakahumule, akatuuba kulusika novo furu kukeera. ^Kukeere, maa akalooka.

12 Vara vaantu vakamuhindula ura mutavana na kaayii ari nkaasu, vakatuuriwa mitima maatuku vii.

### *Paúli Yoodoma na Miléeto*

13 Aho, suusu tukaambuka méeli, tukalongoola doma na Asóosi, sa Paúli ajáa alámwiire kukerya na mawulu. Uko Asóosi noo kuntu ^tujáa twiirumira kumutweerera.

14 ^Tukalumane kura Asóosi, tukaambukan'ya méeli furu múuji wa Mituléene.

15 Lomutóondo yaachwe tukakwaata njira, tukayeenda na méeli furu isi ya Kíio ^ng'eene ijáa yariingirirwa ni maaji. Sikú ya katatu tukayeenda na méeli furu isi ya Sáamo ^ng'eene ijáa yariingirirwa ni maaji, na sikú ya kani tukafika múuji wa Miléeto.

16 Mpindi ijo, Paúli ajáa alámwiire atuube lyeendo lwaachwe na méeli baa tweera na múujii wa Eféeso tuku, sa adiire chereva uko isi ya Ásia.† Asakáa kooni viri dahika, afike Yerusaléemu sikú

---

† 20:16 Laanga raamáani ya lyeendo lwa katatu lwa Paúli uko isi ya Ásia (18:23–21:17).

ya ngovi ya Pentekóste† si inafika.

*Paúli Yoovasea Asúukiirye Vawosi va Eféeso*

<sup>17</sup> Mpíindi Paúli ájáa Miléeto, akatuma vaantu vadome na Eféeso, vakavaanirire vawosi va mpuka ya vaantu ávamura Yéesu.

<sup>18</sup> Ávakuuje, maa akavasea, “Nyuunyu mumányire ávyene niikala na nyuunyu fuma siku ira ya ncholo ánalwaatya kuuu kwaani aha Ásia.

<sup>19</sup> Namutumamira Yéesu Mweenevyoosi kwa uholi woosi na nafumwáa ni miisoori. Nayimirirya uturikiri ura áwafumáa kwa Vayahúudi.

<sup>20</sup> Mumányire si navavisa isáare baa rimwi ári na kunáalo kwaanyu tukú. Na kei nijáa niitoola kuvakiindya mbere ja mpuka ja vaantu na nyumbii jaanyu.

<sup>21</sup> Kiintu ánoonekyáa kikomi ni kimwi kwa Vayahúudi na kwa vaantu si ávari Vayahúudi, voosi vareke úvi waavo vamuvalandukire Muluungu na vamura Mweenevyoosi wiitu, Yéesu Kirisitu.

<sup>22</sup> Haaha teeri, doma niise na Yerusaleému ja ávyene Mutima Muja yookunkulusirirya ndome. Na si nootaanga viintu áviri kunfumira úko tukú.

---

† **20:16 Pentekóste:** Muhákwi wa Kali, Pentekóste ni ngovi Vayahúudi ávabweyyáa mpíindi ávari hamula kuchwa na ávari hamula seyya viintu vyoosi mawundii. Ngovi iyo yabweyyiwaá siku ya makumi yasaano (50) keende Paásika yalooka. Laanga Nkambukira ya Miiró 16:9-12. Muhákwi Mufya, ngovi ya Pentekóste ni ngovi ya siku Mutima Muja áuja na kari weeru na myuujisa. Siku iyo, Mutima Muja na vaantu ávamura Yéesu vaava kiintu kimwi. Laanga 2:2-4.

23 ^Cheene nootaanga vii niini ni kira ^noolumwa kutu ni Mutima Muija kira muuji ^mweene nootweera, kuchuungwa manyololwii na uturikiri vimwaari vyookungoojera.

24 Maa kaa, kava nkaasu kwaani si kiintu tuku. Kiintu kikulu kwaani ni kumarikirya murimo ^mweene naheewa ni Yeesu Mweenevyoosi, noo kusea, noonekye kikomi Masáare Maaja ya nduwo ya Muluungu.

25 Niini nalookaa kira haantu noovavariyirira Utemi wa Muluungu. Maa kaa, haaha natangire, kusiina baa mwĩ waanyu nyuunyu ^akaanyĩne mpula na mulomo kei tuku.

26 Sa jeyyo, ni kuvawyirira niise isiku, kooni mwĩ waanyu arĩmĩre, sakami yaachwe si iri kava mweeri yaani tuku.

27 Niini si nanaha na si navisa kuvavariyirira vyoosi Muluungu ^asaakaa tuku.

28 Mwiiyimĩre nyuunyu veeneevyo, na mwiiimĩre mpuka yoosi Mutima Muija ^avaviika nyuunyu mave viimiriri vaavo. Imiriri mpuka ya vaantu ^vamura Muluungu. Yeeye avanunuula kwa sakami ya mwaana waachwe.

29 Taanga niise, vakiindya va ulongo vara ^vari ja mbuijĩ nkari, kuuja vari niini ^ndiri looka. Avo si vari voonera mbavariri vaantu ^vamura Yeesu tuku.

30 Na vamwi vaanyu nyuunyu veeneevyo, fũmĩra vari vaantu ^vakaluusire masáare ya ulongo, sa vavabweeyye vaantu ^vamura Yeesu varimire na vavatuube voovo.

31 Haaha, mūdoolaanga neeja! Noosaaka mūdookambukira kwa myaaka itatu si nareka

kavaluma kutu vii kaa tuku, kira muuntu kwa miisoori uchiku na muusi.

<sup>32</sup> Haaha, ni kuvavika niise mbere ya wiimiriri wa Muluungu, na wa isáare ra nduwo yaachwe rira ^riri na ngururu yo vajeenga, na ^riri vaheera upaari ^avavikira nyuunyu hamwi na vara voosi viingi ^vaava vaaja mbere ya Muluungu.

<sup>33</sup> Niini si namerirya mati mpía, saháabu, na baa ingo ja muuntu tuku.

<sup>34</sup> Nyuunyu veeneevyo mumányire ^vyeene natumama na mikono yaani sa mpate viintu ^nasaakáa na viivaani ^vasaakáa.

<sup>35</sup> Na kwa viintu vyoosi nasaakáa kavalaira tasaakwa tundoofuma irutira ko tumama mirimo sa tundoopata viintu vyo vaambirirya vaantu vara ^vasiina ngururu. Kei tundookumbukira masáare ya Yéesu Mweenevyoosi yara ^alúusa yeeye mweeneevyo, yoosea, 'Ura ^atóolaa atálariwaa kulookya ura ^ahókeraa.' "

<sup>36</sup> Paúli ^akahumule kúúusa ayo, maa reeru, akachwaama hamwi na avo vaantu voosi akamuloomba Muluungu.

<sup>37</sup> Aho, voosi vakarira maatuku vii ko mukwaatirira no musundira no kiiheera mikono yo kiiteengula na Paúli.

<sup>38</sup> Voosi mitima yaavo ikavaluma, sa yara masáare ^ajáa alúusire si vari moona kei vii kaa tuku. Aho, vakamusindikira fúuru méeli.

## 21

### *Paúli Yoodoma na Yerusaléemu*

<sup>1</sup> ^Tukahumule kwiiteengula novo, tukaambuka méeli, maa tukatamanyia fúuru isi ^yaringirirwa ni maaji ^iséwaa Kóosi. Lomutóondo yaachwe

^kukeere, tukayeenda na méeli fúuru isi ^yariingirirwa ni maaji ^iséwaa Róodo. Kufuma aho, tukatamanya fúuru múuji wa Patáara.

<sup>2</sup> Uko, tukashaana méeli yíngi yoofirira na isi ya Foiníike, maa tukaambuka.

<sup>3</sup> ^Tukafike sengerera na isi ^yariingirirwa ni maaji ^iséwaa Kúpuro na ^tukaande kiiyona, tukaambalakana na ivaru ra saame fúuru isi ya Síria. Uko tukíima múujii wa Tíiro kuantu ira méeli ^yakiimyáa miriwa yaachwe.

<sup>4</sup> ^Tukavasaakire vaantu ^vamura Yéesu, tukiikala kwaavo kwa siku mufungati. Avo vakalusika ko longoolwa ni Mutima Múuja. Vakiilomboola, voomusea Paúli adíire tamanya na Yerusaléemu.

<sup>5</sup> Baa jeyyo, siku jo kiikala aho ^jikasire, maa tukakwaata njira. Vaantu voosi ^vamura Yéesu va aho Tíiro, vaantu valume, vaantu vaki na vasinga vakatusindikira fúuru weerwii ya múuji. Voosi tukachwaama hara mbarimbari ya mayiya, tukamuloomba Muluungu.

<sup>6</sup> ^Tukiiteengule, maa tukaambuka méeli, novo vakahinduka na kaayii.

<sup>7</sup> Kufuma Tíiro, tukatuuba lúyeendo fúuru múuji wa Tolemáai, uko tukavaluumbya vaaniitu na tukiikala novo kwa siku imwi.

<sup>8</sup> Lomutóondo yaachwe, tukiinuka, maa tukayeenda fúuru Kaisaría. Uko, tukíita kiikala kaayii kwa mvariuyuli umwi wa Masáare Maaja ^asewáa Filípi. Uhu Filípi, ni umwi wa vaantu mufungati vara ^vajáa vasaawulwa kura Yerusaléemu vandoolaanga valala.✧

<sup>9</sup> Yeeye ajáa atíite vahiínja vani, ^vájáa vanjala, novo valaaláa na mutwe.

<sup>10</sup> Na ^tukiikale aho kwa mpíindi, múláali na mutwe umwi ^asewáa Agáabo akúja fuma Yudeea.✠

<sup>11</sup> Agáabo akúja, aho, akatoola mukandala wa Paúli, akiichuunga mikono na mawulu yaachwe, maa akasea, “Mutima Múja aséire, ‘Jei noo ^vyeeene Vayahúudi va Yerusaléemu vari muchuunga mweene uhú mukandala na aho, mukwaatia vari kwa vaantu si ^vari Vayahúudi.’ ”

<sup>12</sup> ^Tukateere aya masáare, maa suusu hamwi na viiviswi va aho Kaisaríá, tukamukalaamya Paúli adíire doma na Yerusaléemu.

<sup>13</sup> Maa kaa, Paúli akatúsea, “Ni che moobweyya? Amwi mooríra sa moosaaka kuung’una mutima? Níini si kuchuungwa vii noo nookoofa tuku, baa kooni ni kúulawa uko Yerusaléemu sa irina ra Yéesu Mweenevyoosi, níini si nookoofa tuku.”

<sup>14</sup> ^Tukoone Paúli si yootera kira ^toomuwyíra, maa tukasea, “Kira Yéesu Mweenevyoosi ^yoosaaka, ikyo kitumamwe.”

<sup>15</sup> Aya ^yakalooke, tukatoola miriwa yiswi, maa tukakwaata njira na Yerusaléemu.

<sup>16</sup> Vamwi va vaantu ^vamura Yéesu fuma Kaisaríá vakatusindikira fúru kaayii kwa Manasóoni, kuntu ^títáa kiikala kwa mpíindi. Manasóoni ni muntu wa Kúpuro ajáa, na ni umwi wa vaantu ^vamura Yéesu va ncholo ajáa.

*Paúli Yoomulumbya Yaakúlu*

17 ^Tukafike Yerusaléemu, vaaniitu vakatuteengya na cheeru.

18 Lomatóondo yaachwe, Paúli akadoman'ya na suusu noo muluumbya Yaakúupu, na vawosi va mpuka ya vaantu ^vamura Yéesu vajáa vamwaari.

19 Lumbi ^jikalooke, maa Paúli akaanda vatanurira kwa isáare rimwi rimwi yoosi Muluungu ^abweyya kwa vaantu si ^vari Vayahúudi kwa marimo waachwe.

20 ^Vakateere masáare yoosi, vakamubweeyirya Muluungu nkongojima, maa vakamusea Paúli, "Mwanawiitu, wíne ^vyeene Vayahúudi mayana na mayana vamura Yéesu. Avo voosi vatúbua na ngururu jaavo joosi Miiro.

21 Maa kaa, vateera ^vyeene uvakíindyaa Vayahúudi voosi ^veene viikalaa isi ja vaantu si ^vari Vayahúudi, vareke namatira Miiro ya Músa. Vateera ^vyeene ukíindyaa vareke vatwaala vaana vaavo na kibawii na vareke tuuva ja Kiyahúudi.

22 Haaha jooli turi bweyya? Na voovo kikomi vatáangire, wuújire.

23 Haaha bweyya ja ^vyeene tookuwyira. Aha kwatiite yamaka vani ^veene vamiillaha Mweenevyoosi.

24 Saangira novo, na wiijirule hamwi novo. Kei varihire mpía sa vakerwe njwiri jaavo. Sa jeyyo, vaantu voosi taanga vari yara masáare ^valúsaa si ya kimáari tuku, na weewe utúbua Miiro.

25 Maa kaa, kwa vaantu vara si ^vari Vayahúudi ^veene vamura Yéesu, tavaandikira ^vyeene talamula, tukavasea, ☆ viikale kuli na kintu cho-

☆ 21:25 Laanga Mirimo ya Vatumwi 15:20, 29.

choosi ^cheene chatoowa ntambiko kwa vida-balaíyo, kunywa sakami, kurya nyama ^jakuvwa tuku na kari vahángutaa tuku.”

26 Lomatóondo yaachwe, Paúli akavasumula vara vamaka, maa akiita kiijirula novo. Aho, akiingira hara Kaayii Njija ya Ijéva, sa akalúuse siku jo kiijirula ^jiri hamula mpóryo ng'eene jiri toolwa sa kira umwi waavo.

### *Paúli Yookwaatwa*

27 Siku mufungati jo kiijirula ^jikasengerere sira, vamwi va Vayahúudi fuma isi ya Ásia, vakamoona Paúli ari Kaayii Njija. Aho, vakiisonka mpuka ya vaantu voosi ^vajáa aho, maa vakamukwaata Paúli.

28 Vakaanda tula isóso voosea, “Arumi, vaantu va Isiraéli, twaambiri! Uhu noo ura muantu ^akiindyaa kira haantu, vaantu voosi vandootuchwa mati suusu Viisiraéli na vandoochwa mati Miiro, baa na iki Kaaya Njija. Kuloockya ayo yoosi, abwéeyiirye Kaaya Njija ive na njeo ko viingirya Vagiriki na waámii ya Kaaya Njija.”

29 Valúusa jeyyo, sa vajáa vamoona Tirofímo, muantu wa Efésó ^ari hamwi na Paúli múujii Yerusaléemu, maa vakiisea Paúli íngiire ne na Kaayii Njija.

30 Aho, múuji woosi ukava na ntiribuka, vaantu fuma kira haantu vakuuja na waámii ya Kaaya Njija. Vakamukwaata Paúli, vakamurutya na weerwii, maa vakeeka miryaango ya Kaaya Njija chaangu.

31 Kati ^vasaakáa kumwulaa, mukúúlu wa vakúúlu va valwi nkoondo va Kirúumi akapata malomo, múuji woosi wa Yerusaléemu wavúire na ntiribuka.

32 Hahara ura mukúúlu akavasumula vakúúlu va valwi nkoondo, na valwi nkoondo, vakadoma itújo na kuri ira mpuka ya vaantu. Novo ^vakamoone ura mukúúlu yookwaja na valwi nkoondo, maa vakareka kumwavaa Paúli.

33 Maa ura mukúúlu akaseesa, akamukwaata Paúli, maa akalairirya achuungwe minyololo iviri. Maa akuurya, “Ni ani uhu? Na ni che abwéeyiirye?”

34 Hahara vara vaantu vakaanda tula isóso. Viingi valwusáa iki viingi kira, sa jeyyo ura mukúúlu akadira taanga ^chafumiráa. Aho, akalairirya vamutwaale Paúli na nkambii ya valwi nkoondo.

35 Paúli ^akafike mwaambukirwii wa ira nkambi, maa vara valwi nkoondo vakamwiinula kitangaritangaari sa ntiribuka ya vaantu ni nkúúlu ijáa.

36 Ira mpuka ^ng'eene yamutuubáa, ikatuuba tula isóso yoosea, “Ni ulawe!”

### *Paúli Yoolwusika na Mpuka ya Vaantu*

37 Mpindi valukaluka ^vamwiingiriyáa Paúli na aho nkambii ya valukaluka, maa Paúli akamuurya ura mukúúlu, “Eri, ifaanaa nikwuyire isáare rimwi wuu?” Maa ura mukúúlu akamusea, “Kumba ulwusikaa Kigiriki?”

38 Weewe si uri ura Mumísiri ^areeta ntiribuka, maa akavalongoola vulai mayana yani (4,000) na isi ya ibalángwii tuku wuu?”

39 Paúli akavasea, “Nĩni ndiri M̃yahúudi, fuma múuji mukũũũ wa Társo ʼurĩ isi ya Kilikía. Nookũloomba ndũũũsike na ava vaantũ.”

40 Ƴra mukũũũ ʼakamũũũmire, Paúli hara mwaambukirwii akiinurirya mikono kũvalaira vakirinye. ʼVakakirinye, maa akalũũũsika novo kwa ndũũũsika ya Kieburanía.

## 22

### *Paúli Yoolũũũsika Mbere ya Vayahúudi va Yerusaléemu*

1 Aho, maa akavasea, “Vandũũũ vaani, na vala taáta, teereri aya ʼnoolũũũsa aha mbere yaanyu.”

2 ʼVakateere Paúli yoolũũũsika ndũũũsika ya Kieburanía, maa vakakirinya sawu.

Aho, maa Paúli akavasea,

3 “Nĩni ndiri M̃yahúudi. M̃ĩtũ ni Társo múuji mukũũũ wa isi ya Kilikía. Baa jeyyo, nakũrira aha Yerusaléemu. Na Gamaliéeli noo aankiindya vyoovyovyooovy Miiro ya vala baaba wiitũ ʼvaturɛkera. Namanyikáa na matima waani kumutũmamira Mũũũũũũ ja ʼvyeene nyuunyu moobweeyya isikũ.

4 Navaturikirya na nũũláa vaantũ ʼvatuubáa Njira ya Yéesu Mweenevyoosi. Nĩni navakwaatáa vaantũ valame na vaantũ vaki na navachuungáa manyololwii.

5 Aya ʼnoolũũũsa baa mweeneisi mukũũũ na Balása Nkũũũ ya Vayahúudi daha varĩ toola ušhahíidi kũrĩ nĩni. Voovo noo vaampeera barúwa jo twaala na kwa Vayahúudi viiviiswi ʼveene viikaláa múujii wa Damésiki, sa nivakwaate vaantũ

vara ^vamura Yéesu. Aho, maa de nivareete na Yerusaleému sa vaheewe irya raavo.

*Paúli Yoolúsa ^Vyeene Amúvalandúkira Yéesu*

<sup>6</sup> Mpíindi ^nijáa njirii noodoma na Damésiki, jijáa ja mpíindi ja mpoloonge na nijáa naséngerire fika, koonka kiweerú kikúlu fuma kurumwii, kikaamurika kosikosi.

<sup>7</sup> Haaho nkawya na isi, maa nkateera sawúti yookúunsea, 'Saúli, Saúli sa che wookuunturikirya?'

<sup>8</sup> Aho, maa nkuurya, 'Aai uri ani weewe?' Noyo ikaansea, 'Níni ndiri Yéesu wa Nasaréeti. Weewe wookuunturikirya.'

<sup>9</sup> Viivaani ^nijáa novo, voona kira kiweerú, maa kaa, ira sawúti si vataanga kira ^yalúúsáa tukú.

<sup>10</sup> Aho, maa nkuurya, 'Jooli ndiri bweyya Mukúlu?' Ne Mweenevyoosi akaansea, 'Inúka, udome na Damésiki, úko ko wyirwa uri mirimo yoosi ^nakwiimiriirye neeja.'

<sup>11</sup> Na sa viintú kira kiweerú kijáa chadalava munumunu, nkasiindwa kooná, viivaani vakaankwaata mukono, vakaanongoola furú Damésiki.

<sup>12</sup> Aho, kujáa kwatiite muntú umwi ^asewáa Ananía. Uhu Ananía ajáa akwaatya kikomi Miiró yiitu na anyemiwáa ni Vayahúudi vara ^viikaláa Damésiki.

<sup>13</sup> Akúja noo kúunaanga, akúma heehi na níni, maa akaansea, 'Saúli mwanawíitu, pata ngururu jo kooná kei!' Na mpíindi íira nkamoona Ananía.

<sup>14</sup> Aho, Ananía akaansea, 'Muluungu wa vala baaba wiitu akusáawire weewe, sa utaange yara

^yoosaaka, umoone Yéesu ura Mhwoloki na uteere sawúti yaachwe mweeneevyo.

<sup>15</sup> Sa weewe kuva uri ura ^oona kwa vaantu voosi kwa ayo ^woona na ^yateera.

<sup>16</sup> Haaha che de woowoojera? Inaka, ubatisiwe na uvi waako wooyiwe kunu wooriruma irina raachwe.’

*Paúli Yoolusa ^Vyeene Atumwa kwa Vaantu si ^Vari Vayahúdi*

<sup>17</sup> Aho, maa nkahinduka na Yerusaléemu. Na mpindi ^namulombáa Mulungu Kaayii Njija ya Ijva, maa nkoona njori.

<sup>18</sup> Aho njorii, nkamoosea, Yéesu Mweenevyoosi yookunsea, ‘Inaka chaangu fuma aha Yerusaléemu, sa aha si vari ruma vira ^vyeene wookunyonekya kwaavo tuku.’

<sup>19</sup> Naani nkamusea, ‘Ee Mweenevyoosi, voovo vamányire kikomi ^vyeene nadomáa na masinagógii noo vakwaata, ^vyeene navaváa na ^vyeene navavúkáa minyololwii vara ^vakuruma.

<sup>20</sup> Baa siku ira sakami ya Sitefáani shahídi waako ^yiitirwe, niini nijaa mwaari niímire aho, na nijaa naruma kira ^vatumamáa. Niini noonimiriráa ingo ja vara ^vamulaa.’☆

<sup>21</sup> Aho, maa Yéesu Mweenevyoosi akaansea, ‘Tamanya! Kutuma niise na kuli, kwa vaantu si ^vari Vayahúdi.’ ”

*Paúli Yookilusa Yeeye ni Murúumi*

<sup>22</sup> Masáare ayo yoosi ya Paúli, vaantu vajáa vyaateerera. Maa kaa, ^akaluse aya, vakamukerya ko

---

☆ **22:20** Laanga Mirimo ya Vatumwi 7:57-60; 8:1.

tula isóso voosea, “Muuntu uhu yoosaakwa arimire aha weerwii! Uhu yoosaakwa akwye!”☆

23 Vakatuuba tula isóso, noo kiikuusirirya irari kunu vooriingirirya nyweénda jaavo mweeri.

24 Aho, ura mukúúlu wa vakúúlu wa valwi nkoondo akalairirya Paúli iingiriwe na nkambii ya valwi nkoondo. Akalairirya uuriuwe ko nuswa na mijeléedi, sa alúuse ni sa che Vayahúudi voomuturira isóso.

25 Maa kaa, kati ^vamuchuungáa na lukova sa vamunuse, Paúli akamuurya mukúúlu wa valwi nkoondo ^ajáa iimire aho, akamusea, “Eri, Miiro yaruma nyuunyu kumunusa Murúumi\* ^mweene si analamurirwa† wuu?”

26 Ura mukúúlu wa valwi nkoondo ^akateere jeyyo, maa akatamanya noo muwyira ura mukúúlu wa vakúúlu, akamusea, “Che iki woosaaka abweeyye? Uhu muuntu ni Murúumi!”

27 Hara ura mukúúlu wa vakúúlu akatamanya na kuri Paúli, maa akamuurya, “Ngwyira, weewe uri Murúumi wuu?” Paúli akamusea, “Hii! Nini ndiri Murúumi.”

28 Ura mukúúlu wa vakúúlu akamusea, “Nini naava Murúumi ko toola mpía ^jiri foo munumunu.” Maa kaa, Paúli akamusea, “Nini ndiri Murúumi ko vyaalwa.”

29 Hahara vara valukaluka ^vasaakaa kumuurya ko munusa, vakalooka chaangu, vakamureka

---

☆ 22:22 Laanga Mirimo ya Vatumwi 26:21. \* 22:25 **Murúumi:** Paúli ni Myahúudi ajáa na kei ni muuntu wa isi ya Rúumi ajáa ko vyaalwa. † 22:25 **analamurirwa:** Miiro ya Kirúumi ijáa yalusa kusiina Murúumi ^ari vawa, nuswa au kunlawe musalábii tuku, fura ta masáare yaachwe yateererwe balásii.

Paúli. Ura mukúúlu wa vakúúlu va valukaluka ^akataange Paúli ni Murúumi, akakwaatwa ni woowa, sa viintu ^ajáa amuchúungire na minyololo.

### *Paúli Mbere ya Balása Nkúulu ya Vayahúudi*

<sup>30</sup> Lomutóondo yaachwe, ura mukúúlu wa valukaluka akalairirya vakúúlu va veeneisi va Ijva na Balása Nkúulu ya Vayahúudi valumane. Abweeyya jeyyo, sa asaakáa ataange kikomi ni sa che Vayahúudi vamusítakiirye Paúli. Jeyyo, akamuchungula Paúli mnyololo, akamureeta, maa akamwiimya mbere ya Balása iyo.

## 23

### *Paúli Yoovakera Mafarisáayo na Masadukáayo*

<sup>1</sup> Aho, Paúli akiituurirya miiso Balása iyo yoosi, maa akavasea, “Vanaviitu, niini furu isiku níkalaa mbere ja Mulungu na mutima waani si waantwáalaa na kiloongii tuku.”

<sup>2</sup> Ananía mweeneisi mukulu ^akateere jeyyo, maa akalairirya vara ^vajáa heehi na Paúli vamuhapule malomwii.

<sup>3</sup> Aho, maa Paúli akamusea, “Baa weewe mukweembi uri ja lukaande ^lwahakwa chokáa, Mulungu kukuvaa ari. Weewe wiikyirye aho, sa ulamule ko tuuba Miiro, amwi de weewe wookikana Miiro ko lairirya hapulwe?”

<sup>4</sup> Aho, maa vara vaantu ^vajáa viimire heehi na Paúli, vakamusea, “Eri, ni mutukira wiise mweeneisi mukulu wa Mulungu wuu?”

<sup>5</sup> Paúli akavasea, “Vanaviitu, si natáangire kooni ni mweeneisi mukulu tuku. Sa Masáare ^Yari

Mpeho yalúusa, ‘Kari ulúusaa mavi kwa mukúúlu wa vaantu vaanyu tuku.’☆”

<sup>6</sup> Na Paúli ^akataange aho Balásii kujáa kwatiite Masadukáayo na Mafarisáayo, maa akalúusika na ngururu yoosea, “Vanaviitu, niini ndiri Mafarisáayo, mwaana wa Mafarisáayo. Naréetirwe na aha Balásii sa niiláangyaa vaantu ^vaakwa fufuka vari.”

<sup>7</sup> Paúli ^akalúuse jeyyo, maa ntiribuka ikiinuka kati na kati ya Mafarisáayo na Masadukáayo. Aho, maa vakiikera haviri.

<sup>8</sup> (Sa Masadukáayo vaséaa kusiina kufufuka tuku, na baa kei si varúmaa kooni mirimu miija na mitima imwaari tuku, maa kaa, Mafarisáayo varúmaa aya yoosi.)

<sup>9</sup> Kura kwiiruta ndihi kwa vara vakúúlu kukakonkomala munamunú na isoso ikúulu. Vamwi va vakiindya va Miuro ^veene vajáa ni va mpuka ya Mafarisáayo, vakiima, maa vakasiita na ngururu voosea, “Si tookoona úvi wowoosi kari úhu munú tuku! Ifaanaa ikava murimu munú au matima walúusikire ne.”

<sup>10</sup> Ira nkoondo ikakula, mpaka úra mukúúlu wa vakúúlu va valwi nkoondo akakwaatwa ni woowa, akiisea ifaanaa vamúdamúledumúle Paúli. Aho, akalairirya valwi nkoondo vingirire na kati na kati ya Vayahúudi sa vamúlamurirye na ngururu, na vamútwaaale na nkambii ya valwi nkoondo, novo vakabweyya jeyyo.

<sup>11</sup> Uchiku wa siku iyo, Yéesu Mweenevyoosi akiima heehi ne akamúsea, “Theere matima! Ja ^vyeeene woonekiirye kikomi cha masáare yaani

aha Yerusaléemu, bweeyya uri viivyo baa uko múujii wa Róoma.”

### *Nchuungo yo Mũulaa Paúli*

<sup>12</sup> ^Kukeere, Vayahúudi vakabweeyya nchuungo, voosi vakiirumira, ko kwiilaha variwe ni salu, si vari kurya no nywa tuku mpaka haantu ^vari kuva vamũlaire Paúli.

<sup>13</sup> Na vaantu ^veene vajaa vabweeyya iyo nchuungo ni makumi yani (40) na kiintu vajaa.

<sup>14</sup> Vakadoma na kwa vakúulu va veeneisi va Ijũva na kwa vawosi, maa vakasea, “Twiilahire, si turi kurya no nywa tuku mpaka tave tamũlaire Paúli.

<sup>15</sup> Haaha nyuunyu na vawosi va Balása Nkũulu ya Vayahúudi muloombi mukúulu wa vakúulu amareete Paúli na kuri nyuunyu. Ibweeyyi ja moosaaka taanga neeja masáare yaachwe ^mumuréetiire na mbere yaanyu. Suusu tiimire neeja kumũlala baa si anafika aha.”

<sup>16</sup> Iyo nchuungo, mwiihwa wa Paúli akava itéire, maa akatamany, akamuwyira Paúli kura nkambii ya valwi nkoondo.

<sup>17</sup> Hahara, Paúli akamwaanirira umwi wa vakúulu va valwi nkoondo, akamusea, “Mutwaale uhu mutavana na kwa mukúulu wa vakúulu va valwi nkoondo, atiite isáare ^yoosaaka amulume kutu.”

<sup>18</sup> Aho, ura mukúulu wa valwi nkoondo akamutwaala ura mutavana na kwa mukúulu wa vakúulu va valwi nkoondo, maa akamusea, “Paúli ura ^ari manyololwii, aanyániriire na aanoómbire nimureete uhu mutavana na kwaako, sa atiite isáare ^yoosaaka akuwyire.”

19 Ŭra mukúúlu wa vakúúlu, akamukwaata mukono űra mutavana, maa akatamanya ne na ivarwii, maa akamuurya, “Ni kúntu che ^woosaaka wúungwyíire?”

20 Ŭra mutavana akamúsea, “Vayahúudi viirúmiire vakúloombe weewe amutwaale Paúli na mbere ya Balása Nkúulu ya Vayahúudi lomutóondo sa vookiisaambirirya voosaaka vamuurye neeja masáare yaachwe.

21 Maa kaa, kari űvarúmiire tuku, sa vamwaari Vayahúudi makumi yani (40) na kúntu ^vari mugida njirii. Ava viilahire variíwe ni salu, si vari kurya no nywa tuku mpaka vamúlae Paúli. Haaha viímiire neeja vooteerera vii, ni che ^uri lúusa.”

22 Aho, űra mukúúlu wa vakúúlu akamúrekerera űra mutavana atamanye na akamúkaan’ya, yoomúsea, “Kari umuwyíiraa múuntu yoyoosi aya masáare ^wúungwyíiríire tuku.”

### *Paúli Yootwaalwa na Kaisaríá*

23 Aho, maa űra mukúúlu wa vakúúlu akavaanírira vakúúlu va valwi nkoondo vaviri akavasea, “Imyi neeja valwi nkoondo magana yaviri (200) vooyeenda na mawulu, valwi nkoondo ^vaámukaa farási makumi mufungati (70), na viingi magana yaviri (200) ^vari na machimu. Ava voosi viinúke mpíndi jo kaala ndiri kugirita na múuji wa Kaisaríá.

24 Kei, imyi neeja farási jingi sa Paúli, na mamutwaale nkaasu fúuru kwa gávana Felísi.”

25 Ŭra mukúúlu wa vakúúlu va valwi nkoondo akaandika barúwa, yoosea,

26 “Felísi ^unyémiwaa, gávana wa isi, níni Kílaáudi Lísia, nakulúumbiirye.

27 Uhu muuntu akwaatwa ni Vayahúudi, voovo vajáa vaséngeriire kumuulaa. Maa kaa, ^nkataange yeeye ni Murúumi nita noo mulamurirya na valwi nkoondo vaani.

28 Nasaakáa ntaange ni sa che vamusitaakyáa Paúli, sa jeyyo, nkamutwaala na mbere ya Balása Nkuulu ya Vayahúudi.

29 Hahara, nkataanga vamutwáarire na balásii sa masáare ya Miiro yaavo. Baa jeyyo, kujáa kusi-ina isáare roroosi ^roobweeyya ime neeja kukwya au baa achuungwe manyololwii tukú.

30 Haaha nalúmirwe kutu ni muuntu umwi, vamwaari Vayahúudi ^variire nchuungo yo muulaa, sa jeyyo, nalámwiire chaangu valukaluka vumureete na kwaako. Navaséire vaantu vaachwe vara ^vamureeta na balásii vareete masáare yaachwe na kwaako.”

31 Jeyyo, valwi nkoondo vakamusumula Paúli ja ^vyeeene vajáa valáiririiwe, vakamutwaala uchiku u'ura furu múuji wa Antipáatiri.

32 Lomutóondo yaachwe, vara valwi nkoondo ^vayéendaa na mawulu, vakavarekera vara valwi nkoondo ^vajáa vaámbukire faráasi vadoman'ye na Paúli, maa voovo vakahinduka na nkambii.

33 Vara valukaluka ^vaámbukaa faráasi ^vakafike Kaisaría, vakamuheera gávana ira barúwa baa Paúli vakamukwaatya kwa gávana.

34 ^Akahumule kusoma ira barúwa, maa akavurya, “Uhu muuntu ni wa isi che?” ^Akataange ni muuntu wa Kilikía,

35 maa akamusea, “Teerera ndiri sáare jaako mpiindi ^vari kuuja vara ^vakureeta na balásii.” Aho, maa akalairirya Paúli avikwe isi ya

ulaangiriryi ijuumbii ra kitemi ra Heróode.

## 24

### *Paúli Mbere ya Felísi ũko Kaisaríá*

<sup>1</sup> Sikũ isaano ^jikalooke, Ananía mweeneisi mukũũũ, akagiritan'ya na Kaisaríá na vawosi va Vayahúudi na mũuntũ ũmwi, mũmanyi wa Miiro ^asewáa Teritúulo. Avo, vakatwaala kiloongi cha Paúli na kwa gávana.

<sup>2</sup> Paúli ^akaanĩrĩrwe, Teritúulo akaanda kumusi-taakya Paúli yoosea, “Felísi ^ũnyémiwaa, ũlongooli waako ^wabooha waámбириrye twiikale na cheerũ na twiikale mwiikalo mũũja kwa sikũ joosi iji, baa kei, viintũ vyoovalandũka kũri isi ihi sa viintũ ^woónaa mbere.

<sup>3</sup> Felísi ^ũbwéeyirĩwaa nkongojima, sikũ joosi na kira haantũ, tayahókeraa aya na dũmbi mũnũmũnũ.

<sup>4</sup> Nĩni si noosaaka nikuriingiriryে tukũ. Nookũloomba kwa uyimiriryi waako uyateerere aya masáare yiiswi yangai vii.

<sup>5</sup> Tamwiĩne mũuntũ ũhũ ni irema ikũũũ. Kira isi ^kũri na Vayahúudi, yeeye noo iinũláa ntiribũka. Yeeye noo mukúũũ wa díini ya ũloongo ya Vanasaréeti.

<sup>6</sup> Yeeye asaakáa kwiibweeyya Kaaya Njija ya Ijũva ive na njeo, maa kaa, suusu tamũkwaata chaangũ. [Tasaakáa kũmulamũrĩra kwa Miiro yi-iswi,

<sup>7</sup> maa kaa, Lísia mukúũũ wa vakúũũ va valũkalũka akũũja noo tũhoka na ngururu.

<sup>8</sup> Akavalairirya vara ^vamusitaakyáa vamũreete na kwaako.] Weewe mweeneevyo

kooni umuchúkurumire taanga uri masáare yoosi  
^toomusitaakya kwaako, ni ya kimáári.”

<sup>9</sup> Vayahúudi voosi vakalumirirya masáare ya  
Teritúulo voosea, ayo yoosi ni ya kimáári.

### *Paúli Yookitetera Mbere ya Felísi*

<sup>10</sup> Aho, maa gávana Felísi akamooloota Paúli sa  
ne alúusike. Aho, Paúli akaanda lúusika yoosea,  
“Kwiitetera niise kwa matima mweeru sa taanga  
niise weewe uri mulamuli wa vaantu wa isi ihi kwa  
myaaka ^iri foo.

<sup>11</sup> Weewe mweeneevyo koona uri ni siku  
ikimi na iviri vii jalóokire keende ^naambuka  
na Yerusaléemu noo ko mwiinamira Mulungu.

<sup>12</sup> Vaantu ava si vaanshaana nookiiruta ndihi na  
muntu yoyoosi au noosoonka mpuka ya vaantu  
tuku. Iwe ni Kaayii Njija, sinagógii, au baa haantu  
hiingi hohoosi kura múujii tuku.

<sup>13</sup> Masáare aya ^vakitookunvikira kiloongi si  
vari daha laira kikomi ni ya kimáári tuku.

<sup>14</sup> Baa neembe ni jeyyo, niini narúmire  
namwiinamiraa Mulungu wa vala baaba na  
nasáakiraa Njira ya Yéesu Mweenevyoosi ^ng'eene  
ava voosea ni ya uloongo. Baa kei, nayaruma  
yoosi ^yari Miirwii na yoosi ^yaandikwa vitáabwii  
vya valáli na matwe.

<sup>15</sup> Si ayo vii tuku, kei, niiláangyaa kwa Mulungu  
ja ^vyeene vaantu ava viiláangyaa Mulungu  
vafufula ari vaantu voosi, vawoloki na si ^vari  
vawoloki.

<sup>16</sup> Sa jeyyo, namanyika siku joosi nive na matima  
si ^wuntwáalaa na kiloongii mbere ja Mulungu na  
vaantu.

17 Haaha ^nkiikale kwíngi kwa myaaka ^iri foo, nahínduka na Yerusaléemu, sa ndeete mpía jo vaambirirya vakiva va isi yaani na ntoole mpóryo kwa Mulungu.

18 Kati vaantu ava ^vaanshaanáa noobweeyya aya waámii ya Kaaya Njija, nijáa nahúmwiire tumama tuva yo jirulwa. Na baa si vaanshaana ndiri na mpuka ya vaantu tukú na baa si nabweeyyáa ntiribuka tukú.

19 Baa jeyyo, kwatiite Vayahúudi víngi fuma isi ya Ásia, avo nookoona ngaari vaveere mbere yaako sa valúuse kooni vari na kiloongi na kooni vari na kíntu chochoosi na níni.

20 Au voovo ava ^vari aha, ní valúuse ní úvi che ^voona kúri níni mpíndi ^nijáa niimiiwé mbere ya Balása Nkúulu ya Vayahúudi?

21 Ifaanaa ikava voona kwa iki kíntu kimwi ^nalúusa kwa sawúti nkúulu mbere yaavo noosea, ‘Naréetirwe na aha balásii sa viintu ^narúmaa vaantu ^vaakwa fufulwa vari.’☆”

22 Maa kaa, Felísi ajáa amányire neeja Njira ya Yéesu Mweenevyoosi, akadíira lamula kiloongi ikyo yoosea, “Lamula ndiri masáare aya mpíndi Lísia mukúulu wa vakúulu wa valwi nkoondo ^ari girita na kúnu.”

23 Aho, maa akalairirya mukúulu wa valwi nkoondo amúvike Paúli manyololwii, maa kaa, andoomúheera nkalo, baa vijeengi vyaachwe andoovarekera vamutumamire.

### *Paúli Mbere ya Felísi na Durusíla*

---

☆ 24:21 Laanga Mirimo ya Vatumwi 23:6.

24 Siku ingai vii ^jikalooke, Felísi akuuja na muki waachwe Durusíla. Uhu Durusíla ni Mvayahúudi ajáa. Felísi akatuma vamuereete Paúli. Paúli ^akuuje akaanda vawyiira kumuruma Kirisitu Yéesu.

25 Mpindi ^alusikiráa uwoloki mbere ya Mulungu, kwiyimirira, na Mulungu luu valamirira ari vaantu siku yo kiimikirirya, Felísi akoofa, aho, akamusea Paúli, “Haaha doma, kukwaanirira ndiri kei kooni napátire nkalo.”

26 Mpindi jiijo, Felísi iiseáa heewa ari mpía ja uhoondo ni Paúli. Sa jeyyo, andoomwaanirira Paúli kweene kweene sa alusike ne.

27 Myaaka iviri ^ikalooke, Porikío Feésto akakwaata nkalo ya Felísi. Na Felísi asaakáa aveerye mitima Vayahúudi, sa jeyyo akamureka Paúli manyololwii.

## 25

### *Paúli Mbere ya Feésto*

1 Siku itatu ^jikalooke keende gávana Feésto ^afika Kaisaríá, akaambuka furu Yerusaléemu.

2 Mpindi ^ajáa uko Yerusaléemu, vakúlu va veeneisi va Ijva na vakúlu va Vayahúudi, vakadoma na kuntu ^ajáa sa vakamuwyire kiloongi cha Paúli.

3 Viiloombereryáa maatuku kwa Feésto ahungire ivaru raavo voosea, “Toolomba umhindule Paúli na Yerusaléemu!” Valusa jeyyo, sa vajáa varíire nchuungo vamugiide njirii, maa vamuulae.

4 Maa kaa, Feésto akavasea, “Paúli amwaari manyololwii uko Kaisaría, na niini hinduka niise na uko siku ingai vii ^jookuuja.”

5 Kei akavasea, “Saaka niise ntamanyan’ye na vamwi va vakúulu vaanyu ndoman’ye novo, vakaluuze kiloongi chaachwe kooni kuri na uvi wowoosi ^abweeyya.”

6 Feésto akiikala na vaantu avo kwa siku inaani fuuru ikimi, maa de akahinduka na Kaisaría. ^Akahinduke, lomutóondo yaachwe ^kukeere, akadoma na balásii, akiikala ichuumbii raachwe ro lamurira, maa akalairiya Paúli areetwe na mbere yaachwe.

7 Paúli ^akafike hara, akavashaana Vayahúudi vara ^vajaa vagirita fuma Yerusaléemu. Vakamuriingirira, maa vakaanda kumusitaakya masáare maruto ^yari foo, baa jeyyo vakasiindwa koonekya kimáari chaachwe.

8 Aho, maa Paúli akiiluuu sira, yoosea, “Niini si nabweeyya kiintu kivi kuri Miiro ya Vayahúudi tuku, kuri Kaaya Njija ya Ijava tuku, baa kuri Kaisári mutawáala wa Rúumi tuku.”

9 Maa kaa, sa viintu Feésto asaakaa kaveerya mitima Vayahúudi, aho, maa akamuurya Paúli, “Eri, saaka wiise aya masáare nkayadamurire uko Yerusaléemu wuu?”

10 Paúli akamusea, “Aha kuuntu ^niímire, ni balásii ya Kaisári, aha noo kuuntu ulamuli waani wa Miiro ^woosaakwa utoorerwe. Weewe mweeneeyo kiiyonera wiise, kisiina kiintu ^nahon’ya kwa Vayahúudi tuku.

11 Sa jeyyo, kooni kikomi natumama uvi ^mweene inkwya noo kiintu ^chaantéire, niini si noosiita kukwya tuku. Maa kaa, kooni iki kiloongi

chareetwa ni ava Vayahúudi si cha kimáári, kusiina mũntu ári na wiimiriri wo kũnkwaata na aankwaatyé mikonwii yaavo tũkũ. Nooloomba iri isáare rikateererwe ni Kaisári!"

12 Feésto ákahumũle kwiilaangya sáare na balása yaachwe, maa akamũsea Paúli, "Wakérire rufáa kiloongi chaako kikateererwe ni Kaisári! Haaha doma uri na kwa Kaisári!"

*Feésto Yooloomba Nyambirirya kwa Mũtemi Agirípa*

13 Sikũ ngala ájikalooke, mũtemi Agirípa na Beriníike irũmbũ raachwe vakũja na Kaisarí sa jivoonekye nyemi jaavo kwa Feésto.

14 Vakiikala uko Kaisarí kwa sikũ ájiri foo. Sikũ ijo, Feésto akamuwyĩra mũtemi kiloongi cha Paúli yoomũsea, "Kwatiite mũntu umwi aha árekwa manyololwii ni Felísi.

15 Na ánkadome na Yerusaléemu, vakúulu va veeneisi va Ijũva na vawosi va Vayahúudi vajáa vaangwyĩra kiĩntu áchabweyya vamutwaale Paúli na balásii, na vaanoomba nimulamũrire atiite uvi.

16 Maa kaa, niini navasea, suusu Varúumi si takwáatyaa mũntu mikonwii ya vara ávamusitaakya tũkũ, kooni si analamana na vara ávamatwaala na balásii, na si anaheewa nkalo yo kiitetere tũkũ.

17 Haaha avo vakúulu ávakalumane aha, si nachereva tũkũ. áNkafike, lomutóondo yaachwe, nkaanirira valamuli na balásii, maa nkiikala ichuumbii raani ro lamurira. Aho, maa nkalairirya Paúli areetwe.

18 ^Akareetwe, vara ^veene vamusitaakyáa, vakaanda muluusira. Baa jeyyo, masáare ^meene valuusáa si yajáa mavi ja ^vyeene niiseáa tuku.

19 Kintu ^viirutiráa ndihi, ni sa masáare ya díini yaavo vii, na sa masáare ya muuntu umwi ^mweene ajáa aakwya irina raachwe noo Yéesu. Uhu muuntu Paúli uumiriryáa indoosea ni mooyo ari.

20 Nini nasova njira yo yatubirira sa ntaange kooni aya masáare ni ya kimári. Sa jeyyo, nini namuurya Paúli kooni ari ruma kadoma na Yerusaleému sa akalamurirwe uko.

21 Maa kaa, Paúli ^akaloombe rufáa achaaale manyololwii kuwojera kiloongi chaachwe kikateererwe ni Kaisári mutemi mukuuu, nijáa nalairiya alaangiririwe aho manyololwii, furu mpate njira yo mutwaala na kwa Kaisári."

22 Aho, maa Agirípa akamusea Feésto, "Noosaaka nimuteere uhu muuntu." Feésto akamusea, "Kumuteerera ari lomutóondo!"

### *Paúli Mbere ya Agirípa*

23 Lomutóondo yaachwe, Agirípa na Beriníike vakuuja na nkongojima. Vakiingira na balásii yo lumanira hamwi na vakúulu va vakúulu va valwi nkoondo na vakúulu va múuji. Aho, maa Feésto akalairiya Paúli areetwe na aho balásii.

24 Paúli ^akafike, maa Feésto akasea, "Agirípa mutemi, na vaantu voosi ^mwijjire aha, uhu muuntu ^moomona aha, Vayahúdi voosi vamusitaakya kuri nini uko Yerusaleému na aha Kaisaría. Vatuláa isóso voosea, 'Muuntu uhu si ari wo va mooyo tuku!'

25 Maa kaa, niini si noona ~~uvi~~ wowoosi wo mabweeyya ime neeja ~~kulawa~~ tuku. Maa kaa, ye-eye aanoomba akalamurirwe kiloongi chaachwe ni Kaisári mutemi mukulu. Noo ^chooreka nalamula atwaalwe na Róoma.

26 Kikomi, niini nsiina isáare kuri yeeye ^ndiri mwaandikira mutemi wiitu mukulu tuku. Noo ^chooreka namaréetire na aha mbere yaanyu, na mbere yaako mutemi Agirípa, sa suusu ^turi humula kumuurya, turya ndiri isáare ro kaandika.

27 Nabwéeyiirye jeyyo, sa si viri kingira miryungwii kumutwaala muntu na kwa Kaisári baa kwaandika kiintu ^asitaakiwa tuku.”

## 26

### *Paúli Yookitetera Mbere ya Agirípa*

1 Aho, maa Agirípa akamusea Paúli, “Nakurékire wiiluwisire masáare yaako.” Aho, Paúli akiinurirya makono waachwe, maa akaanda kiitetera, yoosea,

2 “Ee mutemi Agirípa, nookiiyona natalariwa sa viintu ^niímire mbere yaako kiitetera sa masáare yoosi Vayahúudi ^vaansítaakyaa.

3 Niitéire jei, sa weewe umányire vyabooha tava ja Vayahúudi na viintu vyoosi ^vibwéeyaa vandookiiruta ndihi. Sa jeyyo, nooloomba uyimirirye kunteerera.

4 Vayahúudi voosi vamányire ^vyeene narerwa fuma usinga waani. Vamányire kwaandira aho ncholo ^vyeene niikalaa na vaantu va isi yaani ako Yerusalému.

5 Vaamányire kwa myaaka ^iri foo, na kooni vooruma, voovo veeneevyo tola vari ushahídi

^vyeene niikalaa ja Mufarisáayo, nootuuba vivira-viviira tũva ja dīini yiitũ.

<sup>6</sup> Ati, iki noo ^chabwéeyiirye nkiima aha, sa ndamurirwe, sa niiláangyaa kwiichuunga kwa Mulungu ^alũsa kwa vala baaba wiitũ.

<sup>7</sup> Kulaha ũko, noo kũra kwiiláangiwa ni nkolo ikimi na iviri ja mĩitũ. Na noo ^chooreka vamwiĩnamiraa Mulungu ko manyika uchiku na muusi. Ee mutemi, ni sa kwiilaangya ũko noo Vayahũudi vaansitakiriirye!

<sup>8</sup> Ni sa che nyuunyũ mookoona Mulungu si ari daha fũfũla vaantũ tũkũ?

<sup>9</sup> Kikomi, niini mweeneevyo noonáa nasaakwa mbweyye kira kiĩntũ sa nkiikane irina ra Yéesu wa Nasaréeti.

<sup>10</sup> Aya masáare noo ^meene nabweeyyáa ũko Yerusaléemu. Niini navachuungáa mũnyololwii vaantũ va Mulungu kwa wiimiriri wa vakúũũ va veeneisi va Ijũva. Vara viĩngi ^vakalamurirwe kukwya, niini naváa mbare kuruma alamuli ũwo.

<sup>11</sup> ^Kari foo nadomáa na masinagóogii nkalairirya vaturikiriwe, sa vamũhiĩntikire Yéesu. Nijáa navakalarira maatũkũ vii, sa jeyyo nadomáa baa na mĩiji ^iri kũli sa nkavaturikirye.

### *Paũli Yoolũsa ^Vyeene Amuruma Yéesu*

<sup>12</sup> Siku imwi ^nadamáa noo vaturikirya vaantũ ũko múujii wa Damésiki, nijáa nahĩwe wiimiriri na alairiri fuma kwa vakúũũ va veeneisi va Ijũva.

<sup>13</sup> Ee mutemi, mpĩndi ^nijáa njirii, koonka nkoona kiweerũ ^chadalavadalaava kulookya cha mwaasũ fuma kurumwii. Ikyo kiweerũ kikaamarika niini baa viivaani ^veene nayeendan'yáa novo.

14 Voosi tukawya na isi. Nini nkateera sawuti yookunyanirira kwa ndusika yaani ya Kieburania, yoosea, 'Saúli! Saúli! Sa che wookuunturikirya? Wookiitamikya bweete vii ja ndakwii yoovaa vivalo duri ya murisi waachwe.'

15 Maa nkuurya noosea, 'Aai, uri ani weewe?' Ne akaansea, 'Nini ndiri Yésu. Weewe wookuunturikirya.'

16 Baa neembe ni jeyyo, haaha inuka, wiime na majeo yaako! Nakufumire sa nikuvike weewe uve matumami waani na ura oona aya masáare wíne isiku na yara ndiri koonekya.

17 Kukulamurirya neende fuma mikonwii ya Vayahúdi viivaako na fuma mikonwii ya vaantu si vari Vayahúdi. Na ni kukatuma niise kwa avo vaantu si vari Vayahúdi.

18 Kavatumukule miiso yaavo, vareke tuuba kilwiirya, vatuube kiweeru. Vareke tuuba Irimu, vamutuube Muluungu. Kwa njira iyo, Muluungu sea ari uvi waavo wasírire na kuva vari hamwi na vara vaava vaaja mbere ya Muluungu kwa njira yo kuunduma nini.'

### *Paúli Yoolusa Hvari yuli Waachwe*

19 Ee matemí Agirípa, sa jeyyo si nareka kwiituuba iyo njori ng'eene nijaa naheewa fuma kurumwii tuku.

20 Nini naanda kuvavariyurira vaantu va Damésiki vareke uvi waavo, vamuvalandukire Muluungu, na vandoobweeya viintu vyoonekya kikomi vavalanduire mitima yaavo. Masáare yaayo, nayavariyula Yerusaleému na isi yoosi ya Yudea na kwa vaantu si vari Vayahúdi.

21 Aya noo yabweeyya, Vayahúudi vakaankwaata ^vakaanshaane uko waámii wa Kaaya Njija ya Ijüva na vasaakáa kuunjulaa.

22 Maa kaa, Muluungu aanyambirirya fúuru isiku. Aya noo yambwéeyiirye niime mbere ya vawosi na mbere ya vaantu kutoola ushahíidi. Nsi-ina masáare yíingi ^ndúusaa tuku, ni yayara ^meene valáali na mutwe na Músa valúusa fumira yari.

23 Na avo voosi valúusa, Masía turikiriwa ari, na kuva ari wa ncholo kufufuka fuma inkwyii, sa awawyire vaantu kiweeru cha Muluungu, Vayahúudi na vaantu si ^vari Vayahúudi.”

### *Paúli Yooloomba Agirípa Arume*

24 Mpiindi Paúli ^iiteteráa jei, maa Feésto akalúusika na sawúti nkúulu yoosea, “Paúli mutwe waako wafirira! Kusoma munamunú kwabweeyya uve na kisari!”

25 Maa kaa, Paúli akasea, “Ee aai Feésto! Niini si ndiri masari tuku. Aya masáare ^noolúusa ni ya kimáári na ni lúusa niise na tooti jaani ^jiri nkaasu.

26 Kíkomi mutemi amányire neeja masáare aya sa yafumira kiweerwii, na kusiina ^ramulooka tuku. Noo ^chooreka noolúusa ko kiitema.

27 Mutemi Agirípa, eri, warúmaa valáali na mutwe wuu? Namányire wavarúmaa.”

28 Aho, maa Agirípa akamúsea Paúli, “Eri, wookiisea kumbweeyya uri nive Mukirisitu chaangu vii jei?”

29 Maa Paúli akamúsea, “Noomuloomba Muluungu, ive chaangu, au ive kwa mpiindi nkúulu, weewe na ava vaantu voosi ^voonkúuteerera isiku, mave ja niini, maa kaa, bila yo chuungwa minyololo.”

30 Paúli ^akalúuse jeyyo, maa mutemi Agirípa hamwi na gávana Feésto na Beriníike, na vaantu voosi ^veene vajáa vílkyíire novo aho, vakíima.

31 ^Vakalooke, maa vakiiwyíira voosea, “Uhu muuntu si abweeyya isáare roroosi ^roomabweeyya íime neeja kúulawa au achuungwe tukú.”

32 Aho, maa re Agirípa akamúsea Feésto, “Ngaari uhu muuntu si aari analoomba isáare raachwe rikateererwe ni Kaisári, ni aari wo rekerá vii.”

## 27

### *Paúli Yootwaalwa na Múuji wa Róoma*

1 ^Vakalamúle doma túri na isi ya Itália ko kwaambúka méeli, maa vakamúvika Paúli na vaantu víngi ^vajáa manyololwii mikonwii ya mukúulu wa valwi nkoondo umwi ^asewáa Juliási. Uhu, Juliási ni wa mpuka ya valwi nkoondo va Kaisári Agúusto mutemi mukúulu ajáa.

2 Aho, túkaambúka\* méeli fuma múuji wa Adiramítio, ^ng'eene yadomáa na míjii ^iri mbarimbari ya mayiya ya isi ya Ásia. Mpiindi ^twiinúkáa aho, ni hamwi tújáa na Aristáriko muuntu ^amuruma Yéesu, Mumakedonía fuma múuji wa Tesaloníike.

3 Lomutóondo yaachwe ^kúkeere, tukafika múujii wa Sidóoni ^uri mbarimbari ya mayiya. Aho, Juliási akamabweeyyirya wúja Paúli ko mukera adome noo valuumbya vijeengi vyaachwe sa vamwaambirirye viintu ^asaakáa.

---

\* 27:2 *túkaambúka*: Aha muvai mbuwo Lúka ni hamwi ajáa na Paúli na viivaachwe.

<sup>4</sup> Fuma aho, tukakwaata njira na méeli yiiswi. Na sa viintu ihumbuuto ratukitiraa tukakwaatira na uturuko wa isi ^yarisingirirwa ni maaji ^isewaa Kúpuro sa twiikitorirye iro ihumbuuto.

<sup>5</sup> Tukafirira mayiya ko tweera na ivarwii ra isi ya Kilikía na Pamufilía, aho, tukafika múujii wa Míira ^uri isi ya Líkia.

<sup>6</sup> Aho, mukúulu wa valwi nkoondo akashaana méeli fuma múuji wa Alekisándiria, ^yoodoma na Itália, maa akatwaambukya aho méeli.

<sup>7</sup> Kwa siku ^jiri foo tukayeenda na méeli kwa uturikiri mpoli mpoli furu tukasengerera múuji wa Níido. Na sa viintu kujáa na ihumbuuto ^rootukitira tadiire doma ja ^vyeeene tatamanyaa, maa tukakwaata na nyungure ya isi ^yarisingirirwa ni maaji ya Kiréete, tukatweera heehi na múuji wa Salimóoni.

<sup>8</sup> Tukalooka ko turikira kunu tookiyambalakana Kiréete mpaka tukafika kuntu ^kusewaa Bandári ^Yabooha, heehi na múujii wa Laséa.

<sup>9</sup> Tatuuba lyeendo kwa siku ^jiri foo, na lyeendo lujáa lwaviiha maatuku vii. Ngovi yo kiirekya kurya ikava yalookire. Jeyyo, Paúli akavakalamya valongooli va méeli yoovasea,

<sup>10</sup> “Arumi, nookoona ulu lyeendo lwiiswi reeta luri marema na máari ^jiri foo rimira jiri. Ihi méeli na miriwa yaachwe sirira iri mayiyii. Si jeyyo vii tuku, baa nkaasu jiiswi rimira jiri.”

<sup>11</sup> Maa kaa, ura mukúulu wa valwi nkoondo kiri vyo mateerera Paúli, yeeye akateerera masáare ya malongooli wa méeli na mweeneméeli.

<sup>12</sup> Na sa viintu iyo bandári si ijáa yabooha so kiikala mpiindi ja mpeho, vaantu ^vari foo

vakalamula twiinuke aho, sa viiseáa fika turi Foiníike, na twiikale uko mpindi ja mpeho. Foiníike ni bandári iri isi ya Kiréete ijáa, na ijáa yalaanga ivaru ra saame kumweéri na utúruko kumweéri.

### *Ihumbuuto Mayiyi*

<sup>13</sup> Mpeho ya kifwiiriri ikaande fwira fuma ivaru ra saame, vakiisea kiimikirirya vari miryungu yaavo. Aho, vakakula náanga, maa vakakwaata njira na mbarimbari ya isi yariingirirwa ni maaji ya Kiréete.

<sup>14</sup> Kamusaambo kiduudi vii keende tukalooke, maa rikuja ihumbuuto radalavadalaava raséwaa Ihumbuuto ra Utúruko Itumba fuma Kiréete, rikawuva.

<sup>15</sup> Iro ihumbuuto rikavaa lavaru lwa méeli, aho, tukasiindwa ni rira ihumbuuto, tukirekera, maa tukatwaalwa na kati na kati ya mayiya.

<sup>16</sup> Tukafike nyungu ya isi nduudi yariingirirwa ni maaji iséwaa Kaúuda, tukava twakítiririwe kiduudi rira ihumbuuto ni iyo isi. Aho, tukadaha chungula mashúwa yo honerya vaantu kwa uturikiri.

<sup>17</sup> Vatumami va méeli vakahumale kwiirutirira ira mashúwa, vakiyingirya na méeli. Aho, vakaringirirya ndihi na itakwii ra méeli, maa vakiichuunga méeli neeja sa idire wanika. Vabweyya jeyyo sa voofáa kutwaalwa na isaárii ra mbarimbari ya Síriti, vakaburukirya náanga sa méeli iyeende mpoli mpoli, maa vakarekera méeli ikundulwe ni iro ihumbuuto.

<sup>18</sup> Ihumbuuto rikavaa méeli munumunu, sa jeyyo, lomutóondo yaachwe kakeere, maa

vatumami va méeli vakaanda fweitira miriwa na luujii.

<sup>19</sup> Sikú ya katatú, maa vakaanda fweita saama ja méelii na mayiyii kwa mikono yaavo veeneevyo.

<sup>20</sup> Sikú ^jiri foo jikalooka baa koona mwaasú na nyéneyeri tukú. Rira ihúmbuuto ^radalava rijáa rakonkomala kuwuva munumunú, maa re kwi-ilaangya kwiiswi hona tûri, kukasira vûu.

<sup>21</sup> Na vaantú ^vakiikale sikú ^jiri foo baa kurya tukú, Paúli akiima katikati yaavo, maa akavasea, “Arumi, vijáa munteerere mpiindi ^tujáa Kiréete. Ngaari usaambu úhu na mukube úhu munéhire.

<sup>22</sup> Haaha noovaloomba mafafye mitima yaanyu, sa kusiina muntú baa umwi ^ari taaha nkaasú yaachwe tukú. Ni méeli vii noo iri nyimira.

<sup>23</sup> Niini ndiri muntú wa Mulungu na ndiri mutumami waachwe. Uchikú wa isikú, murimú waachwe muja waanfúmiire,

<sup>24</sup> na waanséire jei, ‘Paúli koofa tukú, weewe ni mpaka wiime mbere ya Kaisári. Laanga! Mulungu kwa uwoloki waachwe, akahíre weewe nkaasú ya vaantú voosi ^uri novo méelii.’

<sup>25</sup> Haaha arumi itemi, sa Mulungu nimwi-iláangyaa tumama ari yara ^meene aangwyiriré.

<sup>26</sup> Maa kaa, ni mpaka tufweitirwe kaisi kaduudi ^kariingirirwa ni maaji vii.”

### *Paúli na Viivaachwe Voohoniwa Mayiyii*

<sup>27</sup> Uchikú wa sikú ya ikimi na ine (14) ^akafike, tujáa tukaari toofiindwa ni rira ihúmbuuto kanú na kura haantú ha mayiya ya Adiriáati. Kati na kati ya uchikú uwo, vatumami va méeli vakiisea vaséngeriire fika isi imwi.

28 Sa jeyyo, vakakiimya ludihi luujii sa vataange ulíhi wa maaji, vakashaana ni míta makumi yani (40). ^Vakaseese na mbere kiduudi, vakashaana míta makumi yatatu (30).

29 Aho, vakaanda koofa vookiisea méeli ifaanaa íhamire mwaalaliwye, sa jeyyo, vakafweitira náanga ine na nyuma ya méeli. Maa vakaanda loomba kweere chaangu.

30 Vatumami va méeli vasaakáa tíja fuma méelii, aho, vakakiimya íra masháwa luujii kunu vooki-ibweeyya ja voosaaka fweitira náanga na ivaru ra mbere ya méeli.

31 Aho, maa Paúli akamúsea mukúulu wa valwi nkoondo na valwi nkoondo ^vari isi yaachwe, “Kooni ava vatumami va méeli si vachíhire na suusu aha méelii, nyuunyu si mári hona tuku.”

32 Reeru, valwi nkoondo vakakera ndihi ^ng’eene jíjáa jachuunga íra masháwa, maa vakíreka íwyíre na luujii ísumulwe ni maaji.

33 ^Kukasengerere kweera, Paúli avakalaamyáa voosi varye chákurya, kunu yoosea, “Isiku mufikiirye siku ikimi na ine (14) nti ^moololokera vii baa kei si munaarya chochoosi tuku.

34 Haaha kalaami murye chákurya, sa ikyo noo kiri valamurirya. Kusiina baa umwi waanyu ^ari taaha lujwíri lwaachwe tuku.”

35 Paúli ^akahumule lúusa ayo, akatoola mukáate, akamudumba Múlungu mbere ya vaantu voosi, akabendulabendula, maa akaanda kurya.

36 Aho, voosi vakiiheera mutima, maa vakaanda kurya.

37 Na vaantu voosi tujáa aho méelii, ni magana yaviri, makumi mufungati na vasasatu (276).

<sup>38</sup> Voosi ^vakarye no kiikuta, vakafweita miriwa ya ngáano na luujii, sa méeli yaanguhe.

*Méeli Yoowunika*

<sup>39</sup> ^Kukeere, vatumami va méeli vakoona isi, maa kaa, si viitaangáa ira isi tuku. Kei, vakoona haantu maaji ya mayiya ^yingira ^hari ni isaáre. Vakalamula kooni viri dahika viitwaale méeli na aho.

<sup>40</sup> Aho, vakakera ndihi ja náanga, maa vakajireka mayiyii. Vakachungula ndihi ya usukáani wo wolorera méeli, maa vakachunga lweénda ncholwii ya ngururyo ya mbere, sa mpeho yikundule méeli na mbarimbari ya mayiya.

<sup>41</sup> Maa kaa, méeli ^ikaseese kiduudi vii, mpula ya méeli ikakita na ngururu isaárii, maa ikiibokera aho. Nyuma ya méeli ikava yoovawa ni mapúunta ya maaji mpaka méeli ikaanda wunika.

<sup>42</sup> Aho, vara valwi nkoondo vakalamula vavulale vara vaantu voosi ^vachuungwa, sa vakitire muntu yoyoosi kooyerera, maa atije.

<sup>43</sup> Maa kaa, ura mukúlu wa valwi nkoondo si asaakáa Paúli ulawe tuku, sa jeyyo, akavakaan'ya vara valwi nkoondo vareke bweyya jeyyo. Aho, akalairiya, vara ^vamányire kooyerera, viifweitere na luujii sa vafirire na nyambuko.

<sup>44</sup> Na vara ^veene si vamányire kooyerera, va-toole mbáwo, vamwi mabéendu ya méeli sa vooyerere novyo. Jeyyo, noo ^vyeene tafirira voosi nkaasu furu nyambuko.

## 28

*Njoka Yookiifarimbirira Mkonwii wa Paúli*

<sup>1</sup> ^Tukafike turi nkaasu nyambuko, tukataanga ira isi ^yaringirirwa ni maaji ni Malita iséwaa.

<sup>2</sup> Vaantu va iyo isi vakatuteengya vyabooha munumunu baa neembe si vajaa vatumanyire. Vakaturerera mooto, maa vakatusea toote, sa mbula yavaa na kujaa kwatite mpeho.

<sup>3</sup> Pauli akita noo sasawuta inkwi, maa akajivikira mootwii. Koonka, njoka ^idimwirwe ni irutira, ikamukoma, maa ikiifarimbirira mukonwii wa Pauli.

<sup>4</sup> Vaantu va iyo isi ^vakoone njoka ining'inire mukonwii wa Pauli, maa vakiiwira, "Si viri reka tuka, uhu munu ni mulai, baa neembe ahonire uko mayiyi, mulungu wiitu uhu ^tamakemeraa Uwoleki, si arumire ave nkaasu tuka."

<sup>5</sup> Maa kaa, Pauli akikonkomera ira njoka na mootwii, yeeye baa kuva kintu chochoosi tuka.

<sup>6</sup> Vara vaantu vakatuuba woojera asuuwe, au auye no kuya chaangu. ^Vakoone mpindi joodoma baa kuva kintu chochoosi tuka, maa vakavarindula miiririkano yaavo vakaanda sea Pauli ni umwi wa mulungu yaavo.

### *Pauli Yomuhorya Taata Waala Mukulu wa Malita*

<sup>7</sup> Heehi na hara haantu vaantu ^vajaa vaturerirye mooto, kujaa kwatite mawunda ya munu umwi ^asewaa Pubulio. Uhu noo mukulu wa iyo isi ^yaringirirwa ni maaji ajaa. Akatuteengya vyabooha na kwaachwe, tukiikala kwa siku itatu.

<sup>8</sup> Mpindi jijo, taata waala Pubulio ni nchiirii ajaa na ajaa alwure ndwala yo fwaaha sakami. Aho, Pauli akingira na haantu mulwiri ^ajaa.

Akamuloombera kwa Mulungu ko mavikira mikono mweeri yaachwe, maa akahola.

<sup>9</sup> Ayo yakafumire, aho, valwiri vari foo va ira isi vujaa na vahoriwaa.

<sup>10</sup> Vaantu va ira isi, vakatunyemya munumunu. Na mpiindi takwaata njira na meeli, vakatwaambirirya kwaambukya na meeli viintu vira tasaakaa.

### *Pauli Yoofika Muiji wa Roma*

<sup>11</sup> Myeeri itatu ikava yalookire. Tukakwaata njira fuma iyo isi, na meeli ng'eene ijaa aho kwojira mpiindi ja mpeho jilooke. Ihi meeli ni ya muiji wa Alekisandiria ijaa na ijaa yatiite sanaamu ja vidabalaio maasa.

<sup>12</sup> Mpiindi jikalooke, tukafika muiji wa Sirakusa, aho, tukiikala siku itatu.

<sup>13</sup> Fuma aho, tukaringirira furu muiji wa Rejo. Siku itubiriire, mpeho ya saame ikaanda fwira, na siku ya kaviri tukafika muiji wa Puteoli.

<sup>14</sup> Aho, tukavashaana vaaniitu, na vakateengya na vakatukalaamya twiikale novo kwa siku mufungati. Jeyyo, tukatuuba na njira yiswi na lwa kulu furu muiji wa Roma.

<sup>15</sup> Na vaaniitu wa Roma vakateere tumwaari njirii tootamanya na kwaavo, maa vakuja noo tusingirirya. Vamwi vakatwojira Isokwii ra Apio na vingi vakatwojira haantu hasewaa Nyumba Itatu ja Vayeni. Pauli akavoone, akamudumba Mulungu, maa akiiheera mutima.

<sup>16</sup> Tukingire muiji wa Roma, Pauli akarekerwa indookikala yeemweene na mulwi nkoondo mwu molaangirirya.

*Paúli Múujii wa Róoma*

17 Sikú itatú ^jikalooke, Paúli akavaanirira vakúúlu va Vayahúudi va úko. ^Vakiijiinge, maa akavasea, “Vandúú vaani, kusiina múuntú wa lukolo lwiitú ^namabweeyirya úvi wowoosi tukú. Baa kusiina túúva ja vala baaba wiitú ^nawuna tukú. Baa neembe ní jeyyo, vakúúlu va Vayahúudi vaankwaata úko Yerusaléemu, maa vakaambiika mikonwii ya Varúumi.

18 Na avo Varúumi ^vakachukurume masáare yaani neeja, vasaakáa kúundekera sa sí voona úvi wowoosi ^nabweeyya wo lamurirwa núulawe tukú.

19 Maa kaa, Vayahúudi ^vakasiite ndíre rek-erwa, nkava nadoomereriíwe nkere rufáa na kúnu kwa Kaisári, sa masáare yaani yateererwe ní Kaisári. Baa neembe ní jeyyo, nsiina isáare ro-roosi kwa vaantú va isi yiitú tukú.

20 Navaániríire na aha isikú, sa nívoone na ndúusike na nyuunyu. Níini nachuungwa na íhi minyololo, sa kúra kwiilaangya kwa Viisiraéeli.”

21 Aho, maa vara vakúúlu va Vayahúudi vakamúsea Paúli, “Suusu tusiina baráwa yoyoosi ^tahokera fuma Yudéa ^ng’eene yalúusa masáare yaako tukú, baa kei, kusiina mándúú wiitú baa úmwí vii ^úúja na aha noo tuwyíira masáare yaako au baa úvi waako tukú.

22 Maa kaa, suusu toowoojera túteere ^cheene weewe wookiririkana, sa íhi njíra ^ng’eene wookiituuba, tamányire yalúuswaa vyavííha kira haantú.”

*Paúli Yookiindya Múujii wa Róoma*

23 Aho, vakiirumira na Paúli siku yo lumana. Siku iyo, Vayahúudi ^vari foo vakijiinga haantu Paúli ^ikaláa nachuuri furu nakyulwa. Paúli akatuuba koonekya kikomi Utemi wa Mlungu. Akavaheemba ko tweera Miiro ya Músa na masáare ya valáli na matwe, vaturume Yésu.

24 Vamwi vaavo vakaruma yara ^meene Paúli alusáa, maa kaa, vingi vakasiita kuyaruma.

25 Jeyyo, vakahitana kiiteerwa voovo kwa voovo sa masáare ^meene Paúli ajáa alúsire. Aho, vakiimyaaha. De valooke, Paúli akavasea, “Mutima Muija alusa kikomi mpindi ^avawyiráa vala taata waanyu ko tweera maláli na matwe waachwe Isáaya,

26 “Tamanya na kwa vaantu ava, uvasee jei, “Kuteerera, teerera mui, maa kaa, si mui kwaatya vii kaa tuku, kooná, kooná mui, maa kaa, si mui taanga vii kaa tuku.

27 Sa mitima ya vaantu ava yafafa, matu yaavo yadunga, miiso yaavo vakunikirira, sa vandoosiindwa kooná, matu yaavo yadire kundoteera, na mitima yaavo idire kundootaanga, sa vadiire kunvalandukira nini nivalamurirye.”☆

28 Haaha taangi! Masáare aya ya ulamuriri wa Mlungu, yatwaalwa na kwa vaantu si ^vari Vayahúudi, novo yahokera vari.”

[

☆ 28:27 Laanga Isáaya 6:9-10.

29 ^Akahumule lusa ayo masáare, maa vara Vayahúudi vakalooka, kana vookiiruta ndihi munumunu.]

30 Paúli akiikala kwa myaaka iviri nyuumbii yaachwe ^ng'eene ajáa apaanga. Na vaantu voosi ^veene vujáa na kwaachwe avateengyáa.

31 Kwa myaaka iyo iviri, Paúli akatuuba variyula masáare ya Utemi wa Muluungu, na akatuuba kuvakiindya masáare ya Yéesu Kirisitu Mweenevy-oosi, ko kiitema, baa umwi wo mukitirirya tuka.

## **Rangi** **Rangi Translation Project (New Testament)**

copyright © 2023 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Rangi

Contributor: Wycliffe USA

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

- You include the above copyright and source information.

- If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

- If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-08

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 7 May 2025 from source files dated 8 May 2025

f1dc5da6-bc39-5ea5-ac13-942132b5feb6